

**AKADEMIA
OBRONY NARODOWEJ**

AON 5342/2001

**POLITYKA OBRONNA I SIŁY
ZBROJNE PARTNERÓW POLSKI
Z GRUPY WYSZEHRADZKIEJ
– CZECH, SŁOWACJI I WĘGIER**

Biblioteka Główna
Akademii Sztuki Wojennej

54255

09-054255-000-0

54255

WARSZAWA

2001

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
KATEDRA BEZPIECZEŃSTWA I PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO

AON 5342/2001

POLITYKA OBRONNA I SIŁY ZBROJNE
PARTNERÓW POLSKI
Z GRUPY WYSZEHRADZKIEJ
- CZECH, SŁOWACJI I WĘGIER

WARSZAWA

2001

Opracowanie i redakcja dr Henryk Binkowski i dr Andrzej Ciupiński

Publikację przygotowano z wykorzystaniem prac studyjnych powstałych na Zaocznych Poddyplomowych Studiach Służby Zagranicznej. Wykorzystano prace Janiny Jarockiej, Zbigniewa Makoli i Zbigniewa Zielińskiego.

Redaktor techniczny: Beata Klarowska

Korekta: Jadwiga Górczyk

Skład, druk i oprawa: Akademia Obrony Narodowej – Wydział Wydawniczy
Zam. nr 1140/2001

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	5
I. REPUBLIKA CZESKA.....	11
1. Republika Czeska po „aksamitnej rewolucji”.....	11
2. Założenia polityki bezpieczeństwa.....	13
a. Główne kierunki polityki obronnej Republiki Czeskiej	17
b. Współpraca wojskowa z zagranicą	20
c. Udział w programie <i>Partnerstwo dla Pokoju</i> oraz w misjach pokojowych.....	24
3. Kierowanie obronnością i siłami zbrojnymi.....	26
4. Stan sił zbrojnych.....	29
5. Przemysł zbrojeniowy	30
6. Konkluzje.....	31
II. SŁOWACJA.....	33
1. Sytuacja geostrategiczna i główne założenia polityki obronnej.....	33
2. Podstawy systemu obronnego	38
a. Regulacje prawne	38
b. Doktryna obronna	41
3. System obronny.....	42
a. Siły zbrojne	42
b. System kierowania obronnością.....	49
4. Perspektywy rozwoju polityki obronnej i konkluzje	52
III. WĘGRY	58
1. Uwarunkowania bezpieczeństwa Węgier	58
2. Założenia polityki bezpieczeństwa.....	60
3. Priorytety polityki zagranicznej	63
a. Integracja z euroatlantyckimi strukturami bezpieczeństwa.....	63
b. Stosunki z najważniejszymi partnerami.....	65
c. Współpraca z Polską.....	74
d. Współpraca wielostronna	76
4. Siły zbrojne	78
5. Konkluzje.....	84
BIBLIOGRAFIA.....	86
ZAŁĄCZNIKI.....	89

WSTĘP

Zaraz po dokonaniu się zasadniczych zmian roku 1989 w Europie Środkowej przystąpiono do prób zbudowania nowych zasad współpracy regionalnej pomiędzy Polską, Czechosłowacją i Węgrami. Był to wyraz silnego poczucia przynależności Polski i jej południowych sąsiadów do obszaru środkowoeuropejskiego. 4 kwietnia 1990 r. prezydenci tych państw spotkali się w Bratysławie i omówili wstępne koncepcje współpracy wielostronnej. Grupa Wyszehradzka, początkowo jako tak zwany Trójkąt Wyszehradzki, była wynikiem spotkania na szczycie, które odbyło się w dniach 12-15 lutego 1991 roku w węgierskim Wyszehradzie. W deklaracji podpisanej przez prezydentów, Czeskiej i Słowackiej Republiki – V.Havla, Republiki Węgierskiej – J.Antalla i Rzeczypospolitej Polskiej – L.Wałęsę w dniu 15 lutego wskazano na wolę intensyfikacji współpracy, w tym także w dziedzinie obronności. Nie utworzono stałych organów, a jedynie postanowiono ustanowić współpracę w drodze stałych konsultacji ambasadorów państw Trójkąta w krajach trzecich.

Zadeklarowana wola potwierdzająca prozachodnią orientację państw porozumienia oraz ich pragnienie zbudowania stabilnych relacji wzajemnych służących bezpieczeństwu całego regionu środkowoeuropejskiego potwierdzona została kolejnymi porozumieniami przyjętymi przez partnerów z Grupy Wyszehradzkiej w Krakowie (6 października 1991 r.) i w Pradze (6 maja 1992 r.). To właśnie podczas spotkania w Krakowie przyjęto oświadczenie ministrów spraw zagranicznych, w którym podkreślono konieczność budowania jednolitego systemu bezpieczeństwa europejskiego i upomniano się o gwarancje równych szans bezpieczeństwa dla wszystkich państw. W dokumencie tym zawarto ponadto postulat włączenia państw „wyszehradzkich” do bezpośredniej współpracy z Sojuszem Północnoatlantyckim i Unią Zachodnioeuropejską.

Wbrew zapowiedziom zapoczątkowana współpraca nie rozwinęła się zgodnie z zapisami sformułowanymi w deklaracjach. U zarania istnienia Trójkąta istniały jeszcze Układ Warszawski i Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej. Pojawiły się problemy różnego widzenia zakresu współpracy, wreszcie doszły kłopoty wynikające z rozpadu Czechosłowacji i chłodny stosunek do tej idei ze strony rządu Republiki Czeskiej. Niewątpliwym sukcesem, pierwszego okresu działania Trójkąta Wyszehradzkiego było porozumienie o utworzeniu strefy wolnego handlu między trzema krajami, które zawarto 21 grudnia 1992 roku w Krakowie (Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu – Central European Free Trade Agreement – CEFTA).

W związku z podziałem Czechosłowacji na dwa państwa od 1 stycznia 1993 roku zrezygnowano z używania dotychczasowej nazwy na rzecz nowej – Grupa Wyszehradzka (GW).

W 1993 r. ministrowie spraw zagranicznych konsultowali z przedstawicielami Wspólnot Europejskich zagadnienia ekonomiczne i polityczne związane z ratyfikacją układów o stowarzyszeniu, a ministrowie spraw wewnętrznych podejmowali kwestie nielegalnej imigracji do krajów Grupy z obszarów byłego Związku Radzieckiego. W końcu tego roku przewodniczący partii socjaldemokratycznych próbowali poszukiwać sposobów aktywizacji współdziałania podczas spotkania w Bratysławie. Po początkowym okresie intensywnych kontaktów nastąpiło jednak osłabienie współpracy. Zajmowano się albo sprawami bardzo specjalistycznymi, albo miały miejsce wydarzenia wyłącznie spektakularne, takie, jak wspólne spotkanie ministrów spraw zagranicznych państw „wyszehradzkich” z prezydentem USA Billesem Clintonem i rozmowy z amerykańskim sekretarzem stanu Warrenem Christopherem na temat podstawowych zagadnień bezpieczeństwa (12 stycznia 1994 roku w Pradze).

W latach 1995-96 doszło do wyraźnego regresu we współdziałaniu Grupy. Wrześniowe spotkanie premierów w 1995 r. w Brnie dotyczyło głównie liberalizacji handlu, a w 1996 nie odbyto żadnego posiedzenia na najwyższym szczeblu. Dopiero 21 października 1998 r. podczas spotkania w Budapeszcie premierzy Czech, Polski i Węgier zadeklarowali wolę zdecydowanego ożywienia współpracy. (W spo-

tkaniu nie wzięła udziału Słowacja, w której nie zdołano jeszcze powołać nowego rządu, a poprzednia ekipa premiera Vladimira Meciaru zachowywała dystans do poczynań pozostałych partnerów z Grupy. Charakterystycznym tego wyrazem było niewzięcie udziału premiera Meciaru w szczycie 11 prezydentów z Europy Środkowej i Wschodniej w „słowackiej Częstochowie”, w Lewoczy, który odbył się w dniach 24-25 stycznia 1998 roku.) We wspólnym oświadczeniu nawiązano do początków współpracy, odwołano się do wspólnej tożsamości regionalnej i historycznej i zapowiedziano odnowienie inicjatywy wyszehradzkiej.

W następnym roku, 14 maja, już z udziałem Słowacji i jej nowego premiera M.Dziurindy, w Bratysławie doszło do ważnego dla Grupy spotkania na szczycie premierów i ministrów spraw zagranicznych. W dokumencie końcowym szczytu wyspecyfikowano dziewięć obszarów na których koncentrować się będzie współpraca partnerów. Zaliczono do nich: politykę zagraniczną, politykę wewnętrzną, edukację, kulturę, współpracę społeczeństw, sport, naukę i technikę, ochronę środowiska, infrastrukturę i współpracę transgraniczną. W tak szerokim programie znalazła się również polityka obronna. W części pierwszej dokumentu zapowiedziano odbywanie stałych konsultacji dotyczących strategii polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i obrony, współdziałania w zakresie kształtowania bezpieczeństwa regionalnego i przeciwdziałania kryzysom oraz wymianę doświadczeń wynikających z udziału trzech partnerów w NATO, a także wspieranie słowackich dążeń zmierzających do przystąpienia do sojuszu i UE. Wśród innych bardzo ambitnych zamiarów Grupy znalazły się takie jak: wspólne kształcenie urzędników administracji państwowej i służb dyplomatycznych w przyszłej akademii dyplomatycznej, ufundowanie nagrody wyszehradzkiej dla osób lub instytucji najbardziej przyczyniającej się do rozwoju współpracy regionalnej, zainaugurowanie programu telewizyjnego poświęconego Grupie i podejmującego sprawy rozpatrywane przez partnerów z Wyszehradu, utworzenie wspólnej strony w internecie. Uzgodniono odbywanie stałych spotkań na szczęblu premierów i ambasadorów oraz, na wzór stosowany w innych organizacjach międzynarodowych, przyjęto zasadę tzw. rotacyj-

nej prezydencji państw gospodarzy. 15-16 października premierzy czwórki spotkali się ponownie w słowackiej Jaworzynie i w trakcie tego nieformalnego szczytu powołali Fundusz Wyszehradzki w wysokości 1 mln euro.

Czas przełomu w historii Grupy stanowił 1999 rok zaakcentowany szczytem prezydentów Aleksandra Kwaśniewskiego, Vaclava Havla, Arpada Goncza i Rudolfa Szustera w słowackim Gerlachovie. W tzw. *deklaracji tatrzańskiej* prezydenci potwierdzili zadowolenie z odnowienia współpracy w ramach czworokąta oraz odnieśli się do sytuacji na Bałkanach, a także poparli słowackie euroatlantyckie aspiracje i proeuropejskie dążenia Ukrainy.

W 2000 r., w dniach 10-11 czerwca, poprzez podpisanie deklaracji i umowy o założeniu Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego sformalizowano i zamknięto etap deklaracji w tym zakresie. W piętnastopunktowym dokumencie podsumowującym szczyt określono plany współpracy, wśród których do najważniejszych zaliczono współdziałanie na rzecz integracji grupy z Unią Europejską oraz pomoc Słowacji w uzyskaniu członkostwa w NATO. Pośród innych zadań znalazły się także współpraca w dziedzinie obronności i przemysłu obronnego. W sierpniu tego roku doszło jeszcze do nieformalnego spotkania na szczycie w Gdańsku (podczas obchodów 20-lecia Solidarności) a rok zakończono spotkaniem w Bratysławie – 19 grudnia zapowiedzią wypracowania założeń wspólnego programu rozwoju gospodarek partnerów do roku 2010.

W deklaracji końcowej z 19 stycznia 2001 r. na spotkaniu prezydentów Grupy Wyszehradzkiej w Pszczynie opowiedziano się za kontynuacją przez Sojusz Północnoatlantycki polityki „otwartych drzwi” oraz potwierdzono poparcie dla Wspólnej Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. W pierwszych dniach czerwca 2001 r. doszło do kolejnego spotkania premierów Grupy w Krakowie. Wysoko oceniono 10-letnią współpracę i z zadowoleniem przyjęto informacje o chęci włączenia się do niej Austrii oraz krajów Beneluksu. Wśród licznych nowych deklaracji potwierdzono m.in., że od 2002 r. każdy kraj wpłaci do wspólnego funduszu po 1 mln euro. Wyrażono zadowolenie, że w 2002 r. w Kosowie będą stacjonować wspólne

czesko-polsko-słowackie oddziały wojskowe oraz, że być może w przyszłości powstanie **armia wyszehradzka**¹. W czasie XI Forum Ekonomicznego w Krynicy 7 września 2001 r. premierzy Polski, Czech, Słowacji i Węgier podpisali deklarację o współpracy w budowie gospodarki opartej na wiedzy. Zapowiedziano, że w krajach Grupy (w których mieszka 60 milionów osób) do 2005 r. odsetek obywateli korzystających z internetu przynajmniej raz w miesiącu wyniesie 25 proc.

Współpraca w ramach Grupy ma charakter wielostronny i wielopłaszczyznowy. Odnowa jej działania jaka nastąpiła w końcu lat 90. nie dotyczy tylko szczebli najwyższych, rządowych, prezydenckich, czy parlamentarnych. 4 i 5 października spotkali się w Budapeszcie przewodniczący parlamentarnych komisji obrony (po raz pierwszy z udziałem Słowacji), inaugurując tym samym nowe forum wzajemnych kontaktów Grupy Wyszehradziej.

W interesującej nas dziedzinie współpracy w polityce obronnej należy jednakże cofnąć się do roku 1991. 27 lutego tego roku doszło do spotkania ministrów obrony i podpisania przez nich umowy o współpracy wojskowej. Najaktywniejsze współdziałanie wiąże się z procesem akcesyjnym do Sojuszu Północnoatlantyckiego. 12 lipca 1997 r. w Budapeszcie, podczas spotkania ministrów obrony, próbowano uzgodnić wspólne stanowisko negocjacyjne do rozmów z NATO. Kolejne spotkania odbyły się 18 lipca w Pradze, 9 listopada w Krakowie, 30 stycznia 1998 r. w Warszawie, 21 września w Budapeszcie i 4 listopada 1999 r. w Przemyśle (tu już także z udziałem Słowacji). Równolegle toczyły się rozmowy premierów oraz na szczeblach wiceministrów i szefów sztabów. Spotykali się kierownicy i niżsi rangą funkcjonariusze ministerstw spraw zagranicznych. Prace Grupy, szczególnie w okresie bezpośrednio poprzedzającym wstąpienie Czech, Polski i Węgier do NATO, zdominowała problematyka euro-

¹ Być może zwiastunem tej armii będzie powstanie polsko-czesko-słowackiej brygady. Umowę w tej sprawie podpisali ministrowie obrony Polski, Czech i Słowacji w Orawskim Podzamku w Słowacji 20 września 2001 r. Porozumienie przewiduje, że dowództwo jednostki stacjonować będzie w Słowacji. Polska wydzieli do brygady batalion desantowo-szturmowy. Wspólna brygada ma osiągnąć gotowość do służby w misjach pokojowych w 2005 r. *Rzeczpospolita* z 21.09.2001 r.

atlantycka. Słowacja otwierając swoje terytorium i przestrzeń powietrzną dla samolotów NATO, uczestniczących w akcji w Kosowie wiosną 1999 r., włączała się – choć nie bezpośrednio – we wspólny wysiłek sojuszników na Bałkanach. Pierwszą dekadę współpracy zwieńczono 30 maja 2001 r. w Bratysławie podpisaniem przez ministrów obrony memorandum w sprawie utworzenia wspólnej jednostki wojskowej, mającej działać w ramach misji pokojowych Unii Europejskiej lub NATO.

I. REPUBLIKA CZESKA

1. Republika Czeska po „aksamitnej rewolucji”

Po „aksamitnej” rewolucji obywatele Czechosłowacji zainteresowani byli rozwijaniem współpracy regionalnej w dziedzinie bezpieczeństwa. Wyrażało się to głównie w intensywnych kontaktach w ramach Grupy Wyszehradzkiej. Podejmowano tematykę restrukturyzacji sił zbrojnych i dostosowywania ich do nowych warunków. Zajmowano się ochroną przestrzeni powietrznej, głównie w kontekście Konferencji Otwartych Przystworzy. Ustalano wspólne stanowisko w kwestiach bezpieczeństwa regionalnego. Oprócz działalności w Grupie Wyszehradzkiej podejmowano liczne inicjatywy w sferze bezpieczeństwa międzynarodowego. Takim działaniem była konferencja zorganizowana w Pradze w 1991 roku pod hasłem *Przyszłość bezpieczeństwa europejskiego*, której patronat objął ówczesny sekretarz generalny NATO Manfred Woerner. Istotne znaczenie międzynarodowe miała zorganizowana w Pradze konferencja bliskowschodnia. Rząd Czechosłowacji wystąpił w tamtym czasie z propozycją pośrednictwa między Republiką Litewską a ZSRR w sprawie wycofania jednostek Armii Radzieckiej z terytorium Litwy.

Aktywna działalność międzynarodowa kreatorów polityki bezpieczeństwa Vaclava Havla i Jiri Dienstbiera spotykała się z dezaprobatą niektórych czołowych polityków czeskich, a przede wszystkim ministra finansów Vaclava Klause. Taka postawa znalazła swoje odzwierciedlenie po rozpadzie państwa federacyjnego.

Czesi szukając nowego miejsca w Europie i regionie zaczęli się wycofywać z dotychczasowej aktywnej polityki międzynarodowej. Spowodowane to było głównie obawami uzależnienia się w swojej polityce od państw gospodarczo niżej od nich stojących lub zdecydowanie większych. Taka postawa Republiki Czeskiej wynikała głównie z działań realizowanych wobec Europy Środkowej przez Vaclava

Klausa. Był on przeciwny inicjatywom i aktywności Republiki Czeskiej na arenie międzynarodowej. Główną osią polityki państwa stała się ekonomia. Stanowiąc miała główny wyróżnik Czech na tle innych postkomunistycznych państw regionu i argument wobec partnerów zachodnich na rzecz uprzywilejowanego traktowania Republiki Czeskiej. Wzmocnienie orientacji prozachodniej i zerwanie ze światowymi aspiracjami czeskiej polityki zagranicznej doprowadziło do sytuacji, w której zainteresowanie działalnością Grupy Wyszehradzkiej i Inicjatywy Środkowo-Europejskiej ze strony Czech zmalało. W zasadzie jedyną formę współpracy regionalnej, z której nie zrezygnowano w tamtym czasie, było Środkowoeuropejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (CEFTA). Jednak aby nie łączyła ona jedynie państw z Grupy Wyszehradzkiej, Czesi wspierali rozszerzenie strefy wolnego handlu o kolejne państwa Słowenię i Rumunię.

Przykładem całkowitej zmiany orientacji politycznej Republiki Czeskiej w tamtym czasie może być wypowiedź ówczesnego ministra obrony A. Baudysza ze stycznia 1993 roku. Zakwestionował on zasadność rozwijania kontaktów wojskowych z Polską i Węgrami, mających na celu wypracowanie wspólnego stanowiska do rozmów z krajami NATO. Stwierdził wręcz, że Czesi opowiadają się za samodzielną drogą do sojuszu¹.

Jednak to nie kwestie bezpieczeństwa były priorytetem rządu czeskiego w prowadzonej polityce zagranicznej tamtego okresu. Václavowi Klausowi chodziło przede wszystkim o przystąpienie Czech do Unii Europejskiej, zaś przystąpienie do NATO miało być naturalną konsekwencją członkostwa w Unii.

Powolna zmiana tej polityki następuje dopiero po kolejnych wyborach parlamentarnych w czerwcu 1996 roku, kiedy zaczyna słabnąć siła Klausa w Czechach, a prowadzona polityka ponosi fiasko. Wtedy to było już wiadomo, że indywidualna droga Czech do struktur zachodnioeuropejskich nie zostanie zakończona sukcesem. Zachód zamiast popierać starania Czech ganił ich politykę zagraniczną i rozbicie dotychczasowych mechanizmów współpracy regionalnej.

¹ M. Jędrzejko, *Armie w dobie przemian – kalendarium najważniejszych wydarzeń w armiach Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1989-1997*, Warszawa 1998, s. 152.

Czesi zaczynają powracać do dawnych założeń swojej polityki z okresu federacyjnego. Efektem takich działań staje się wspólne zaproszenie Czech, Polski i Węgier, podczas szczytu NATO w Madrycie w dniu 8.07.1997 roku, do rozpoczęcia negocjacji o członkostwie w Sojuszu Północnoatlantyckim. Finałem zaś przyjęcie do NATO w 1999 roku wszystkich trzech państw.

2. Założenia polityki bezpieczeństwa

W połowie lat dziewięćdziesiątych politolodzy czescy oceniali, że świat będzie rozwijał się w dwóch podstawowych kierunkach: rosnącej integracji oraz stopniowej destrukuralizacji.

Pierwsza tendencja miała przeważać w państwach, gdzie występują wspólne interesy, zbieżna polityka celów i dążeń społeczeństw, rządów, których zadaniem będzie rozbudowywanie strefy bogactwa i stabilności opartych na demokratycznych zasadach. Zaliczono do nich państwa Europy Zachodniej, kontynent amerykański, Japonię i „azjatyckie tygrysy gospodarcze” oraz państwa Europy Środkowej, aspirujące w swoich dążeniach do sfery cywilizacji zachodniej.

Druga strefa to państwa, w których przeważają tendencje odśrodkowe, spowodowane w głównej mierze ubóstwem. Zasady demokratyczne nie są przestrzegane przez przywódców tych państw i nie istniały w nich w przeszłości takie tradycje w sprawowaniu władzy. Do tego regionu zaliczono między innymi część Europy, jako pasmo niestabilności i niepewności ciągnące się od wybrzeży Adriatyku w kierunku na wschód poprzez Ukrainę, Rosję i Azję Środkową, aż do Chin, Oceanu Indyjskiego i Zatoki Perskiej, a poprzez Egipt ku Morzu Śródziemnemu przechodząc na kontynent afrykański.

Ogólnie należy przyjąć, że ocena globalnych zagrożeń została określona według funkcjonującego powszechnie podziału świata na bogatą Północ i biedne Południe.

Na tej podstawie wyróżniono potencjalne zagrożenia dla bezpieczeństwa Europy i Republiki Czeskiej, wśród których wymieniono:

- Rosję, jako główny zewnętrzny czynnik kształtujący bezpieczeństwo w Europie (z uwagi na niepewny rozwój sytuacji wewnętrznej i utrzymywanie znacznej potęgi militarnej);

- Konflikty narodowościowe, religijne, etniczne, kulturowe oraz polityczne występujące i mogące pojawić się na terenie Europy Wschodniej i Południowo-Wschodniej;

- Pozaeuropejskie, płynące z Afryki Północnej oraz Bliskiego Wschodu i mające swoje źródło w agresywnym islamizmie oraz różnicach pomiędzy społeczeństwami bogatymi i biednymi;

- Związane z postępującym rozwojem przestępczości zorganizowanej o charakterze międzynarodowym.

Inne zagrożenia wyróżnione przez politologów czeskich dotyczyły destabilizacji wywołanej wymykaniem się problemów globalnych spod kontroli, powstanie zjawisk masowych migracji, terroryzm, handel narkotykami, wzrost ilości broni nuklearnej, protekcjonizm w stosunkach międzynarodowych, nacjonalizm, populizm i autorytarne formy sprawowania władzy. Wśród czynników mogących dodatkowo powodować destabilizację bezpieczeństwa międzynarodowego ujęto też: wzrost tendencji odśrodkowych po utracie wieloletniego przeciwnika, wzajemną rywalizację i walkę o podział stref wpływów oraz ekonomiczny nacjonalizm.

Na podstawie oceny zagrożeń globalnych i regionalnych określono czynniki, które wpływają na stan bezpieczeństwa Republiki Czeskiej. Należą do nich:

- członkostwo w NATO, to jest organizacji o charakterze polityczno-wojskowym o zasięgu transatlantyckim;

- Unia Europejska i UZE, jako organizacje stojące przed zadaniem zwiększenia odpowiedzialności Europy Zachodniej za bezpieczeństwo całego regionu;

- OBWE, jako fundament urzeczywistnienia dyplomacji prewencyjnej (wzrost roli OBWE będzie miał wpływ na bezpieczeństwo europejskie);

- zwiększenie roli i umocnienie autorytetu ONZ, traktowanej jako ogólnoświatowej organizacji bezpieczeństwa.

Na podstawie zaprezentowanych powyżej przesłanek i zagrożeń opracowano koncepcję bezpieczeństwa Republiki Czeskiej. Stwierdzono, iż system obronny nie jest jeszcze dostatecznie zinstytucjonalizowany w porównaniu z dużymi państwami oraz przyjęto, że bezpieczeństwo narodowe zależy bardziej od warunków zewnętrznych niż wewnętrznych. Dlatego działania strategiczne władzy zapewniające bezpieczeństwo państwa powinny zmierzać w następujących kierunkach:

- kontynuowanie rozwoju gospodarczego Czech na rzecz pełnej integracji z Europą;
- intensyfikacja procesu integracyjnego Czech ze strukturami ogólnego bezpieczeństwa i aktywny udział w ich kształtowaniu;
- udział oraz inicjatywa w akcjach dyplomacji prewencyjnej i operacjach pokojowych;
- realizacja polityki bezpieczeństwa Czech zgodnie z linią polityki bezpieczeństwa NATO oraz UE/UZE;
- osiągnięcie kompatybilności sił zbrojnych Czech z siłami zbrojnymi pozostałych państw NATO;
- rzeczywisty rozwój dobrych stosunków z sąsiadami;
- aktywny udział w działalności ONZ.

Ministerstwo Obrony Republiki Czeskiej, wzorując się na państwach Europy Zachodniej, opracowało i wydało w 1995 roku *Białą księgę o obronie Republiki Czeskiej*. Podkreślono w niej, że najważniejszym celem jest członkostwo w NATO, zaś warunkiem do realizacji tego jest aktywny udział w programie *Partnerstwo dla Pokoju*. Zawarto tu również doktrynę obronną państwa oraz plany rozwojowe sił zbrojnych do 2005 r.

W oparciu o strategię bezpieczeństwa na 2001 rok można wskazać obowiązujące przesłanki polityki bezpieczeństwa. Są to:

- brak bezpośredniego zagrożenia militarnego;
- gwarancje bezpieczeństwa będące następstwem członkostwa w NATO;
- ograniczenia w zakresie środków finansowych przeznaczonych na rozwój przemysłu obronnego Czech i modernizacji sił zbrojnych.

W świetle czeskiej konstytucji podstawowym zadaniem kompleksowej polityki bezpieczeństwa jest zapewnienie istnienia suwerennego państwa, jego podstawowych wartości, instytucji demokratycznych, a przede wszystkim bezpieczeństwa obywateli. W realizacji tych założeń ważną rolę odgrywa polityka zagraniczna. Do jej głównych celów należy ochrona i obrona żywotnych interesów obywateli Czech, a także popieranie i umacnianie stabilności, bezpieczeństwa i rozwoju gospodarczego oraz prestiżu Republiki Czeskiej na arenie międzynarodowej. W strategii bezpieczeństwa najważniejszymi celami są:

- wyważone, bezkonfliktowe, partnerskie stosunki z państwami sąsiednimi, a zwłaszcza Federalną Republiką Niemiec i Republiką Słowacką; stworzenie warunków gwarantujących stałość i poprawność tych relacji oraz wprowadzenie w życie procedur przyjętych w stosunkach międzynarodowych;

- aktywne uczestnictwo w NATO oraz wspólne tworzenie politycznych i prawnych warunków do stopniowego członkostwa w innych głównych organizacjach międzynarodowych (UE/UZE) dla osiągnięcia tych celów konieczne jest umacnianie przyjaznych stosunków z USA, RFN, Wielką Brytanią i innymi państwami europejskimi;

- obserwacja rozwoju sytuacji w Europie Wschodniej i Południowo-Wschodniej oraz utrzymywanie kontaktów z krajami postkomunistycznymi, poszukując możliwości współpracy z nimi w dziedzinie gospodarczej; przyczynianie się do tworzenia poczucia stabilności w tych krajach oraz wprowadzania w nich demokracji reprezentatywnej i dobrobytu opartego na gospodarce rynkowej¹.

Znaczenie przyjacielskich stosunków z RFN wynika z dotychczasowych doświadczeń i perspektywicznych interesów, w związku ze wzrostem znaczenia Niemiec w polityce europejskiej. Nakłada się na to konieczność uregulowania stosunków między Czechami i Niemcami wynikająca z zaszłości historycznych.

¹ J. Janda, *Koncepcja bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego Republiki Czeskiej* [w:] D.B. Bobrow, E. Halizak, R. Zięba, (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, Warszawa 1997, s. 318 – 319.

Stosunki ze Słowacją mają specjalny charakter. Stabilność tego państwa leży w interesie Czech i związana jest z perspektywą włączenia Słowacji do europejskich struktur bezpieczeństwa zachodnioeuropejskiego, a tym samym oddalenie od granic Czech oddziaływań polityki rosyjskiej.

Stosunki z USA postrzegane są jako kluczowe w procesie tworzenia nowego modelu bezpieczeństwa na kontynencie europejskim. Utrzymywanie kontaktów z Francją i Wielką Brytanią wynika z dawnych tradycji oraz wiąże się z dalszym intensywnym ich rozwojem w gospodarce i polityce. Postrzegane jest przez Republikę Czeską jako przywiązanie do kultury i doświadczeń świata zachodniego.

Na stosunki Czech z Polską i Węgrami wpływa zbieżność podstawowych celów i wartości oraz dotychczasowe doświadczenia w dążeniu do integracji europejskiej i transatlantyckiej.

Rosja w polityce czeskiej pozostaje odbierana w dalszym ciągu jako partner o znaczeniu strategicznym dla USA i NATO. Z rozwojem sytuacji w Federacji Rosyjskiej w dużej mierze Czesi wiążą przyszłość i stabilność świata, Europy i własną. Dlatego w ich interesie oraz wielu innych państw pozostaje wspomaganie gospodarcze i polityczne demokratycznych przemian w tym kraju.

a. Główne kierunki polityki obronnej Republiki Czeskiej

Polityka obronna ukierunkowana jest na zapewnienie bezpieczeństwa państwa poprzez udział w strukturach NATO, innych zachodnioeuropejskich podmiotach bezpieczeństwa oraz integrację gospodarczą w ramach Unii Europejskiej.

Do głównych założeń polityki wojskowej należą:

- stopniowe włączenie się do politycznych, gospodarczych i obronnych struktur europejskich;
- aktywny udział w programie *Partnerstwo dla Pokoju* i misjach pokojowych;
- utrzymania partnerskich stosunków z sąsiadami.

Według założeń doktrynalnych, choć nie konstytucyjnych, obrona państwa jest obowiązkiem całego społeczeństwa. Ma zapewnić podstawowe warunki bezpieczeństwa wszystkich obywateli, w tym suwerenność i swobody demokratyczne. Do ich realizacji przyjęto następujące cele i zadania w oparciu, o które realizowana jest polityka wojskowa Republiki. Zakłada się między innymi:

- Opracowanie docelowego systemu obrony oraz doskonalenie czeskiego wojska. Dostosowywanie sił zbrojnych do standardów obowiązujących w państwach zachodnioeuropejskich oraz ich sił zbrojnych w tempie odpowiadającym możliwościom ekonomicznym państwa;

- Realizacja wszystkich założeń i zadań, które wynikają z członkostwa w NATO;

- Umacnianie dwustronnych stosunków militarnych z krajami sąsiednimi;

- Aktywny udział w międzynarodowych operacjach ONZ oraz, w przyszłości, w tworzeniu europejskich sił bezpieczeństwa;

- Wyszkolenie sił zbrojnych w dziedzinie przeciwdziałania różnym zagrożeniom o charakterze pozamilitarnym, zwłaszcza katastrofom ekologicznym oraz przemysłowym;

- Stałe dążenie do modernizacji sił zbrojnych w oparciu o rozwój krajowego przemysłu zbrojeniowego, bogatą międzynarodową współpracę naukowo-techniczną i współpracę przemysłową;

- Propagowanie kształcenia obywateli w celu przygotowania ich do obrony kraju w sytuacjach zagrożenia;

- Stałe uaktualnianie koncepcji polityki i strategii wojskowej.¹

Jako członek NATO Czechy przyjęły zasadę, iż sojusz powinien zachować otwarty charakter, zaś nowo przyjęci członkowie powinni udzielać poparcia państwom starającym się o przyjęcie do sojuszu (Słowenii, Słowacji, Rumunii oraz państw bałtyckich).

Członkostwo w NATO stało się elementem niezbędnym do wypracowania nowej koncepcji bezpieczeństwa państwa. Poprzedziło je przyjęcie przez Radę Bezpieczeństwa Republiki Czech w końcu

¹ J. Janda, *Koncepcje bezpieczeństwa...*, op. cit., s. 319.

stycznia 1999 r. koncepcji narodowej strategii obrony. Główne założenia dokumentu dotyczyły członkostwa w sojuszu oraz modernizacji sił zbrojnych.

Najważniejszym zadaniem sił zbrojnych i całego systemu obronnego państwa jest zabezpieczenie suwerenności państwowej, niezawisłości i integralności terytorialnej oraz obrona obywateli Republiki Czeskiej.

Uwzględniając powyższe założenia, cele polityki bezpieczeństwa oraz geostrategiczne położenie kraju zakłada się że, siły zbrojne Republiki Czeskiej mogą być użyte w przypadku:

- bezpośredniego zagrożenia suwerenności i integralności terytorialnej państwa;
- ogłoszenia stanu wyjątkowego;
- klęski żywiołowej lub katastrofy ekologicznej;
- w ramach międzynarodowych sił pokojowych (na podstawie zgody wyrażonej przez obie izby parlamentu).

Po uzyskaniu statusu członka w NATO i zgodnie ze strategią bezpieczeństwa z 2001 r. do powyższych zobowiązań dotyczących użycia wojska doszło udzielanie pomocy sojusznikom w sytuacji zagrożenia wojennego.

Realizacja założeń i głównych kierunków polityki obronnej opiera się o odpowiednie budżetowanie. Zabezpieczenie finansowe nie pokrywa jednakże wszystkich potrzeb w tym zakresie.

W 1998 r. wydatki wojskowe wynosiły około 36,8 mld CZK (1115,6 mln USD) co stanowiło 1,8% PBK. Z tego na wydatki bieżące przeznaczono 29,9 mld, a na inwestycje – 6,9 mld. Wszystkie wydatki zostały zaplanowane zgodnie z zasadami obowiązującymi w NATO.

W 1999 roku wydatki wzrosły do 41,5 mld CZK (1198,3 mln USD), co stanowiło 1,9% PBK. Na wydatki bieżące przeznaczono 31,3 mld CZK, na inwestycje – 10,2 mld koron.

Budżet obrony w 2000 roku kształtował się 2% PKB. Czesi jednakże założyli, że w najbliższych kilku latach uzyskają z NATO dodatkowe środki na wzmocnienie obrony przeciwlotniczej oraz modernizację i rozbudowę lotnisk (ponad 5 mld koron)¹.

¹ Por. *Rzeczpospolita* 3.07.2001.

b. Współpraca wojskowa z zagranicą

Republika Czeska prowadzi aktywną politykę zagraniczną na arenie międzynarodowej. W jej realizacji uczestniczy też czeski resort obrony. Członkostwo w NATO, udział w programie *Partnerstwo dla Pokoju* oraz umowy bilateralne między Republiką Czeską, a państwami partnerskimi na kolejne lata lub etapy współpracy wojskowej nadają tej działalności bardzo dynamiczny charakter. Przyczynia się to do stabilizacji i umacniania pokoju w Europie Środkowej i Wschodniej.

Głównym celem współpracy, według dr. A. Sveraka⁵, jest dialog z zainteresowanymi państwami na różnych szczeblach kierowania oraz współdziałanie w budowaniu i pogłębianiu zaufania między krajami.

Większość międzynarodowych przedsięwzięć wojskowych dotyczy współpracy w ramach NATO oraz utrzymywania bliskich kontaktów z krajami aspirującymi do integracji z Sojuszem. Oprócz dziedzin wojskowych ukierunkowanych na osiągnięcie kompatybilności i interoperacyjności z armiami koalicyjnymi NATO, rozwijana jest też współpraca w sferze niewojskowej. Obejmuje ona ustalanie budżetu dla wojska, kształtowanie stosunku opinii publicznej do armii, poprawę kontaktów cywilno-wojskowych, doskonalenie demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi oraz politykę państwa. W wyniku tej współpracy Republika Czeska w sposób zasadniczy zmienia ustawodawstwo w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony, dostosowując je do standardów Sojuszu Północnoatlantyckiego. Przedstawiciele ministerstwa obrony i sztabu generalnego przekazują swoje doświadczenia z okresu akcesyjnego do NATO krajom, które wyrażają takie zainteresowanie.

Podstawową formą kontaktów zagranicznych ministerstwa obrony Republiki Czeskiej są rozmowy dwustronne i podpisywane w ich wyniku umowy. W tym względzie został opracowany specjalny sześciostopniowy podział grup państw, według którego rozwijana jest współpraca na różnych szczeblach organizacyjnych.

⁵A. Sverak, *Wojskowa współpraca bilateralna Republiki Czeskiej*, [w:] *Vojenske rozhledy* nr 4/1998 r.

Pierwszą grupę tworzą Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Republika Federalna Niemiec, Francja i Królestwo Holandii. Republika Czeska korzysta z doświadczeń resortów obrony i sztabów generalnych tych państw. Otrzymuje praktyczną i metodyczną pomoc, ukierunkowaną na stopniowe osiąganie kompatybilności i interoperacyjności z siłami zbrojnymi państw członkowskich NATO.

Do drugiej grupy należą: Belgia, Włochy i Norwegia oraz inne państwa koalicyjne, z którymi utrzymywana jest ścisła współpraca wojskowa na niższych szczeblach dowodzenia. Przedmiotem zainteresowania są tu problemy o zróżnicowanym charakterze, takiej np. jak: cywilna kontrola nad armią, zagadnienia legislacyjne, metody i kierunki uzawodowienia sił zbrojnych.

Trzecią grupę tworzą kraje zaliczane do południowego skrzydła NATO: Portugalia, Hiszpania, Turcja, Grecja, a także Dania i Kanada. Współpraca obejmuje przede wszystkim wymianę informacji. W przypadku Kanady wykorzystywana jest możliwość kształcenia na długoterminowych kursach języka angielskiego i francuskiego.

W czwartej grupie znajdują się nowi członkowie NATO, Polska i Węgry. Współpraca tutaj nie została konkretnie określona, niemniej jednak z dotychczasowych działań wynika, że ma ona na razie jedynie charakter informacyjny.

Piątą grupę tworzą państwa, które są szczególnie zainteresowane wstąpieniem do NATO, czyli Słowenia, Rumunia, Estonia, Litwa i Łotwa. Współpraca polega na wymianie informacji oraz doświadczeń czeskich z przygotowań poprzedzających wstąpienie do NATO. Republika Czeska w swoich działaniach międzynarodowych popiera dążenia tych państw zmierzające do przystąpienia do Sojuszu.

Szóstą grupę stanowią sąsiedzi Republiki Czeskiej – Słowacja i Austria. Współpraca z tymi państwami jest traktowana w sposób szczególny.

Resort obrony Republiki Czeskiej, oprócz wyżej wymienionych grup państw, utrzymuje dwustronne kontakty wojskowe i rozwija współpracę z Rosją oraz Ukrainą, a także ze Szwecją, Finlandią i Szwajcarią oraz państwami Bliskiego, Środkowego i Dalekiego

Wschodu, Izraelem, Republiką Południowej Afryki i innymi państwami.

Priorytet stanowi współpraca czesko-amerykańska. Wynika to z roli jaką USA odgrywają w polityce światowej i w NATO. Obejmuje ona wszystkie dziedziny funkcjonowania resortu obrony. Stany Zjednoczone uczestniczą w budowie ASOC, C3I, IFF¹, szkoleniu językowym kadry resortu, modernizacji środków radiolokacyjnych, systemów raketowych obrony powietrznej, modernizacji samolotu L-159. Szczególne zainteresowanie USA dotyczy wyposażenia lotnictwa czeskiego w nowoczesne samoloty produkcji amerykańskiej. Podpisano już nowe umowy dwustronne w sprawie wzajemnych zakupów i dostaw sprzętu wojskowego oraz statusu sił zbrojnych USA podczas pobytu na terytorium Czech².

Czesko-brytyjska współpraca wojskowa rozwija się na podstawie umów z 1993 oraz 1997 roku. Obejmuje prawie wszystkie dziedziny życia wojskowego, a przede wszystkim współpracę naukowo-techniczną, szkolnictwo, lotnictwo i wojskową służbę zdrowia. Dotyczy też szkolenia i wymiany specjalistów z jednostek szybkiego reagowania. W 1997 roku jednostki czeskie uczestniczyły we wspólnym ćwiczeniu z wojskami brytyjskimi pod kryptonimem *Estern Harrier* w Walii. Ponadto w ramach misji pokojowej w Bośni i Hercegowinie żołnierze czescy realizują wspólne zadania pokojowe w brytyjskim sektorze odpowiedzialności.

We współpracy z Niemcami główny nacisk położony jest na rozwój kontaktów między związkami taktycznymi i oddziałami w ramach programu współpracy przygranicznej. Ma miejsce doskonalenie przy pomocy Bundeswehry szkolenia kadry podoficerskiej i specjalistów czeskich. W najbliższej perspektywie przewiduje się współdziałanie Niemiec w budowie systemów ASOC i C3I, nowego systemu zabezpieczenia logistycznego, wymianę doświadczeń w zakresie współdziałania w ramach NATO oraz kierowania misjami narodowymi,

¹ ASOC – centrum operacyjne wsparcia lotniczego, C3I – dowodzenie, kontrola, łączność i informacja, IFF – identyfikacja swój-obcy.

² W. Klimas, *Wojskowa współpraca bilateralna Republiki Czeskiej*, [w:] *Myśl Wojskowa* nr 6 1999, s. 208 – 209.

wspólne szkolenie pododdziałów, kontynuację planowania dwustronnych ćwiczeń wojskowych, wymianę informacji z zakresu bezpieczeństwa i inne działania wynikające z podpisanych umów dwustronnych.

Przedmiotem współpracy wojskowej z Francją jest wymiana doświadczeń z zakresu planowania obronnego oraz budowy struktur sił zbrojnych. Rozwija się współpraca w dziedzinie szkolenia wymiennego jednostek wojsk lądowych i lotniczych oraz kształcenia specjalistycznego i językowego oficerów czeskich. Przykładem tego są kontakty jednostek łączności w Bernie i w Bitche, pułku piechoty w Clermont-Ferrand i garnizonem w Sisicach, baz lotniczych w Caslawiu i Cambrai oraz w Pardubicach i w Cazaux¹.

Kontakty z Holandią obejmują wymianę informacji na temat bezpieczeństwa oraz rozwoju polityczno-militarnego w Europie i na świecie. Udział w kursach o tematyce prawniczej i dotyczącej bezpieczeństwa oraz przekazywanie doświadczeń holenderskich dotyczących demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi. Od 1995 roku odbywają się systematycznie coroczne wspólne ćwiczenia wojskowe. Czesi stosunki z Holandią traktują szczególnie z uwagi na to, że kraj ten był przez kilka lat nieoficjalnym patronem atlantyckich aspiracji Republiki Czeskiej.

Współpraca wojskowa z Belgią ma charakter specjalistyczny. Dotyczy w głównej mierze wizyt ekspertów z wojskowej techniki samochodowej, szkolenia artyleryjskiego, funkcjonowania wojskowej służby zdrowia, przygotowania do udziału w misjach pokojowych oraz obejmuje problemy informatyki wojskowej i logistycznego zabezpieczenia. Od 1998 roku rozwija się współpraca między jednostkami lotniczymi, a zwłaszcza w zakresie doświadczeń związanych ze szkoleniem pilotów na samolotach F-16.

Podstawą współpracy z Włochami jest szkolenie i wymiana doświadczeń z zakresu nauki, ekologii wojskowej, łączności i komunikacji. We współpracy z Norwegami został położony nacisk na standaryzację, obronę cywilną, zabezpieczenie legislacyjnego funkcjonowa-

¹ Tamże, s. 211.

nia sił zbrojnych, w kwestiach uzbrojenia i sprzętu oraz doświadczeń zarządzania kadrami. Współdziałanie z Danią dotyczy przede wszystkim udziału czeskich żołnierzy w programie *Partnerstwa dla Pokoju* w międzynarodowej brygadzie ONZ¹.

Kontakty wojskowe ze Słowacją, określone są licznymi umowami zawartymi po podziale Czechosłowacji. Do priorytetów należą: wspólne ćwiczenia wojskowe i systematyczne kontakty jednostek wojskowych, wzajemne kontakty akademii wojskowych, zakończenie podziału zasobów archiwalnych, współpracę policji wojskowych obu armii oraz podpisanie protokołu o współpracy technicznej.

c. Udział w programie *Partnerstwo dla Pokoju* oraz w misjach pokojowych

Zmiany polityczne, które stały się udziałem państw Europy Środkowej i Wschodniej na początku lat 90. zapoczątkowały transformację Paktu Północnoatlantyckiego. Największe znaczenie w tym względzie miał szczyt NATO w Brukseli, który odbył się w styczniu 1994 roku. Wówczas to został przedstawiony, zaproponowany i zaakceptowany przez członków Sojuszu plan współpracy ze Wschodem – ogłoszony następnie jako projekt *Partnerstwo dla Pokoju*. Zakładał on współpracę w takich dziedzinach, jak zapobieganie sytuacjom kryzysowym, organizowanie misji pokojowych, akcje ratownicze i wzajemną pomoc w klęskach żywiołowych. Celem takich działań Sojuszu było otwarcie na Wschód oraz zaspokojenie dążeń państw postkomunistycznych, które wyrażały chęć szybkiego wstąpienia do NATO.

10 marca 1994 roku Republika Czeska podpisała *Dokument Ramowy Partnerstwa dla Pokoju*. 17 maja tego samego roku przedstawiono *Dokument Prezentacyjny Partnerstwa dla Pokoju*, zaś 25 listopada 1994 roku przyjęto i podpisano *Indywidualny Program Partnerstwa pomiędzy Republiką Czeską i Paktem Północnoatlantyckim*.

¹ W. Klimas, op. cit., s. 213.

W ramach „Partnerstwa” Czechy rozwijały i rozwijają praktyczne formy współdziałania, przede wszystkim wykorzystując je do modernizacji sił zbrojnych zgodnie ze standardami przyjętymi na Zachodzie.

Do współpracy z siłami NATO w ramach operacji pokojowych, humanitarnych i ratunkowych Republika Czeska wydzieliła:

- Lekki batalion piechoty (ok. 1000 żołnierzy) w składzie czterech kompanii zmechanizowanych, kompanii rozpoznawczej i łączności, plutonu przeciwpancernego oraz pododdziału logistyki;

- Kompanię zmechanizowaną z Brygady Sił Szybkiego Reagowania;

- Batalion pułku Obrony Cywilnej (ok. 150 żołnierzy)¹.

Siły Zbrojne Republiki Czeskiej od 1996 roku uczestniczą w operacji pokojowej w Bośni Hercegowinie, w ramach sił stabilizacyjnych IFOR i SFOR, a od 1999 roku zabezpieczają międzynarodowe działania pokojowe w Kosowie (wchodząc w skład jednostek wielonarodowych KFOR). Ponadto przewidywany jest udział czeskiej jednostki wojskowej w międzynarodowej brygadzie ONZ, tzw. SHIRBRIG, która powstaje z inicjatywy Danii.

W ramach operacji IFOR, SFOR działa czeski batalion zmechanizowany, który wchodzi w skład Międzynarodowej dywizji „Południe-Zachód” – MND „South-West”, ze stanowiskiem dowodzenia w Banja Luce. Jednostka ta znajduje się w brytyjskiej strefie odpowiedzialności, współdziała z brytyjskimi jednostkami oraz wojskami Kanady, Holandii i Malezji. Batalion zmechanizowany składa się z dwóch kornpanii zmechanizowanych, kompanii inżynierskiej, kompanii zabezpieczenia i dowodzenia oraz plutonu żandarmerii. Kontyngent czeski działa na obszarze 2.900 km kw, w tym znajduje się 73 kilometrowa strefa oddzielająca Republikę Serbską od Federacji Muzułmańsko-Chorwackiej, w ramach struktur państwowych Bośni i Hercegowiny. Dowództwo batalionu znajduje się w Banja Luce. Do głównych zadań batalionu należą:

- zapewnienie swobody ruchu przez obsadzenie newralgicznych punktów kontrolnych i utrzymywanie wydzielonych sił w gotowości

¹ T. Sokołowski, *Republika Czeska – Informator*, Warszawa 1996, s.107.

do przeciwdziałania blokowaniu ruchu transportu wojskowego i cywilnego;

- kontrolowanie strefy rozgraniczenia i zapewnienie – włącznie z użyciem siły – przestrzegania uzgodnień przewidzianych dla tego obszaru;
- nadzorowanie przestrzegania realizacji zobowiązań stron konfliktu w zakresie rozbrojenia i dyslokacji wojsk;
- wspieranie cywilnych aspektów procesu pokojowego, szczególnie działań mogących wpływać na ochronę personelu i wzrostu zaufania do SFOR;
- utrzymywanie i rozszerzanie ścisłej współpracy z instytucjami cywilnymi.

3. Kierowanie obronnością i siłami zbrojnymi

Konstytucja Republiki Czeskiej w sposób jednoznaczny określa funkcje kierowania obronnością państwa, które spoczywają na parlamencie, prezydencie oraz rządzie.

Parlament będący organem ustawodawczym określa ramy polityki obronnej państwa. Zwierzchnikiem sił zbrojnych w czasie pokoju jest prezydent, który na wniosek premiera, powołuje i odwołuje ministra obrony. Zgodnie z konstytucją odwołanie ministra obrony może nastąpić również bez wniosku premiera. Na wniosek ministra obrony prezydent powołuje i odwołuje wiceministrów oraz mianuje oficerów na stopnie generalskie. Do prerogatyw prezydenta należy również powołanie Rady Obrony Państwa jako organu doradczego. Zadaniem rady jest opiniowanie ustaw dotyczących obronności i sił zbrojnych przed przedłożeniem ich parlamentowi.

W skład Rady Obrony Państwa wchodzi:

- premier (jako przewodniczący rady); wicepremier, minister finansów (wiceprzewodniczący); minister spraw zagranicznych; minister obrony; minister spraw wewnętrznych; minister gospodarki; minister przemysłu i handlu; minister ochrony środowiska; dyrektor departamentu obrony i bezpieczeństwa kancelarii rządu.

Ministerstwo obrony jest polityczno- administracyjnym organem kierowania obronnością państwa. Minister obrony jako członek rządu bezpośrednio podlega premierowi i prezydentowi – zwierzchnikowi sił zbrojnych.

Do jego podstawowych obowiązków należy:

- wypracowanie kierunków obronnych państwa;
- reprezentowanie sił zbrojnych w rządzie i parlamencie;
- realizacja postanowień naczelnych organów władzy państwowej;
- utrzymywanie kontaktów zagranicznych;
- kierowanie działalnością administracji wojskowej;
- sprawowanie politycznej kontroli nad siłami zbrojnymi.

Minister obrony narodowej ma zastępców, którzy odpowiadają za:

- politykę obronną i sprawy legislacyjne;
- sprawy ekonomiczne;
- współpracę z zagranicą;
- sprawy personalne oraz politykę socjalną.

W ramach reorganizacji powrócono do przedwojennych tradycji i podzielono resort na sekcje, podporządkowane poszczególnym wiceministrom.

W bezpośredniej dyspozycji ministra obrony pozostają:

- Gabinet MO;
- Inspekcja MO;
- Szefostwo Wojskowych Służb Informacyjnych;
- Główny Urząd Kontrwywiadu Wojskowego;
- Główny Urząd Obrony Cywilnej.

Szef Sztabu Generalnego odpowiada za koordynację i zabezpieczenie mobilizacyjnego rozwinięcia ARCz. Ponadto za kierowanie zabezpieczeniem logistycznym, medycznym oraz działalnością policji wojskowej.

Do jego zadań należy:

- planowanie, organizacja i kierowanie przygotowaniem ARCz do obrony państwa;
- opracowanie koncepcji rozwoju i tworzenia SZ;
- planowanie i koordynowanie dyslokacji wojsk;
- planowanie koncepcji rozwinięcia SZ w czasie „W”;

- realizowanie wszelkich przedsięwzięć związanych z problematyką mobilizacyjną.

Przeprowadzona w latach 90. restrukturyzacja sił zbrojnych zakończona została przejściem na trzystopniowy system dowodzenia, który tworzą:

- szczebel strategiczny – ministerstwo obrony i sztab generalny;
- szczebel operacyjny – Dowództwo Sił Lądowych, Dowództwo Sił Powietrznych, Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej, Dowództwo Logistyki;
- szczebel taktyczny – dowództwa brygad, baz lotniczych i samodzielnych oddziałów.

Celem przyjętego modelu „Armia 2000” jest wyeliminowanie dublowania się funkcji oraz zmniejszenie stanu osobowego w instytucjach centralnych MO o 30%. Na tej podstawie opracowana została nowa struktura organizacyjna ministerstwa obrony oraz sztabu generalnego. W ramach jej wprowadzania przewidzianych jest 958 etatów. W tym ministerstwo obrony 446 etatów, sztab generalny 512 etatów (z których żołnierze zawodowi będą zajmowali 686 stanowisk).

Sztab generalny po reorganizacji przyjął podobny podział jak w okresie przedwojennym. Szefowi sztabu podlegają: I. zastępca szefa SG, który odpowiada za sprawy wewnętrzne SG, planowanie budżetu oraz kontakty zagraniczne, zastępca ds. operacyjnych, zastępca ds. systemów dowodzenia i kierowania, kancelaria SG.

W sztabie generalnym utworzono dodatkowo cztery sekcje, z których szefowi SG podlegają:

- Sekcja Rozpoznania Bojowego i WRE;
- Sekcja Szkolenia Bojowego;
- Sekcja Logistyki;

ponadto sprawuje on bezpośredni nadzór nad:

- Zarządem Wojskowej Służby Zdrowia;
- Zarządem Kadry;
- Dowództwem Sił Lądowych (ze sztabem w miejscowości Ołomuniec);
- Dowództwem Sił Powietrznych (ze sztabem w miejscowości Stara Bolesław);

- Dowództwem Wojsk Obrony Terytorialnej (ze sztabem w miejscowości Tabor).

W ramach reorganizacji zrezygnowano z funkcji inspektorów (sił lądowych, sił powietrznych i OT oraz logistyki). Rozwiązano podległe im sztaby w ich miejsce powołując odpowiednie dowództwa.

4. Stan sił zbrojnych

Obowiązek obrony kraju spoczywa na wszystkich mężczyznach w wieku od 18 do 60 roku życia, posiadających obywatelstwo czeskie i zdolnych do pełnienia służby wojskowej. Czas pełnienia tej służby we wszystkich rodzajach sił zbrojnych wynosi 12 miesięcy. Zasadniczą służbę wojskową odbywają poborowi, którzy w danym roku kalendarzowym kończą 18 lat. Absolwenci studium wojskowego, ukończonego w ramach nauki w szkołach wyższych, którzy zdali egzamin z przysposobienia wojskowego, służą w wojsku 9 miesięcy zaś pozostali 11 miesięcy.

Zgodnie z ustawą o służbie wojskowej, poboru do służby dokonuje się cztery razy w roku, tj. w styczniu, kwietniu, czerwcu i październiku. Rocznie powołuje się około 40 tys. poborowych.

Rząd rozważał możliwość wprowadzenia tzw. „służby bez broni”, jako formy pośredniej między zasadniczą służbą wojskową, a służbą zastępczą. O taki sposób odbywania służby ubiega się rocznie kilkanaście tysięcy poborowych jednak z uwagi na ograniczone możliwości ustawowe odbywa ją tylko 20% wszystkich chętnych.

Stan liczebny Sił Zbrojnych Republiki Czeskiej wynosił w 1999 r. 58 500, w 2001 r. 50 tysięcy, a zapowiedziana przez nowego ministra obrony, Jaroslava Tvrdika reforma ma w konsekwencji doprowadzić do obniżenia personelu armii do 42 tysięcy żołnierzy¹.

¹ Zapowiedziana reforma czeskich sił zbrojnych wiąże się z dokonaniem bardzo istotnych zmian. Latem 2001 r. rząd określił kształt reformy, w wyniku której od początku 2007 r. w Czechach ma nie być obowiązkowej służby wojskowej, a armia ma składać się z jeszcze mniejszej liczby – 35 tysięcy żołnierzy, ale żołnierzy zawodowych wyposażonych w nowoczesne uzbrojenie. Zob. *Polska Zbrojna*, 2001 r., nr 37, s. 34 oraz *Rzeczpospolita* z 31.08.2001 r.

Siły lądowe liczą około 35 000 żołnierzy. Podstawowymi jednostkami bojowymi są: 4 Brygada Szybkiego Reagowania, 2 Brygada Zmechanizowana i 7 Brygada Zmechanizowana. Na ich wyposażeniu znajduje się 938 czołgów (202 – T-54, 195 – T-55, 541 – T-72), 1219 bojowych wozów opancerzonych (615 BMP-1, 174 BMP-2, 12 OT-64, 403 OT-90, 15 BRM-1K), 605 dział i moździerzy o kalibrze ponad 100 mm oraz 149 wieloprowadnicowych wyrzutni niekierowanych pocisków raketowych RM-70.

Siły powietrzne liczą około 15 000 żołnierzy. W ich skład wchodzi pięć baz powietrznych, dwie brygady rakiet przeciwlotniczych, cztery pułki rakiet przeciwlotniczych oraz Centrum Kontroli Powietrznej. Na uzbrojeniu sił powietrznych znajduje się 114 samolotów bojowych (40 MiG-21, 18 MiG-23, 32 SU-22, 24 SU-25) oraz 34 śmigłowce uderzeniowe Mi-24.

5. Przemysł zbrojeniowy

Po zmianie orientacji politycznej i rozpadzie CSRF czeski przemysł znalazł się w bardzo trudnej sytuacji. Zaprzesano zakupu nowego uzbrojenia oraz zaniechano jego eksportu do państw objętych embargiem międzynarodowym. W celu poprawy sytuacji ekonomicznej zakłady zbrojeniowe utworzyły konsorcjum przemysłu zbrojeniowego pod nazwą RDP GROUP w czerwcu 1993 roku, w którego składzie znalazło się 40 przedsiębiorstw zajmujących się produkcją na rzecz wojska (stanowią one 70% potencjału przemysłu zbrojeniowego). RDP GROUP zostało podzielone na pięć grup specjalistycznych: techniki pancernej, pojazdów kołowych, broni strzeleckiej, amunicji i systemów łączności (dowodzenia i kierowania). Po tej reorganizacji nastąpiła zmiana podejścia rządu do przemysłu zbrojeniowego jako integralnej części całej gospodarki narodowej. Rząd zaczął udzielać poparcia finansowego oraz gwarancji największym zakładom zbrojeniowym. Ponadto zobowiązał resort obrony aby ten przy wyborze dostawców preferował firmy krajowe. Takie podejście rządu Republiki Czeskiej doprowadziło do przekształcenia się RDP GROUP

w zreszeenie przemysłu obronnego. Równocześnie w kwietniu 1997 roku powstało kolejne stowarzyszenie przemysłu obronnego, w którym znalazły się pozostałe zakłady zbrojeniowe.

Aktualnie czeski przemysł obronny skupił się na realizacji modernizacji czołgu T-72, z którym wiąże plany eksportowe na przyszłość. Do chwili obecnej powstały dwa prototypy tego czołgu T-72 M3CZ oraz T-72 M4CZ, których parametry techniczne i taktyczne odpowiadają wymaganiom czołgów III generacji. Projekt ten jest realizowany przy ścisłej współpracy z firmami USA, Wielkiej Brytanii, Izraela oraz Włoch.

Przemysł obronny Republiki Czeskiej w 80% może pokryć zapotrzebowanie na nowoczesny sprzęt i uzbrojenie dla potrzeb czeskiej armii. Poszukuje on także stale nowych rynków zbytu, np. w Chinach¹.

W planach modernizacji uzbrojenia armii na lata 1995-2005 ministerstwo obrony zaplanowało wydatki w granicach 120 mld. koron. Trzeba się jednak liczyć ze zmniejszeniem zapotrzebowania na czeską broń, a w związku z tym realizacja programu może napotkać na trudności.

6. Konkluzje

W związku z przystąpieniem do NATO ministerstwo obrony za priorytetowe uznało opracowanie nowej koncepcji rozwoju sił zbrojnych, mającej na celu przystosowanie armii do działań w systemie koalicyjnym sojuszu. Podstawą opracowania nowego modelu sił zbrojnych jest modyfikacja realizowanej od 1997 roku koncepcji „Armia 2000”.

Według założeń przyjętych w nowym planie rozwoju sił zbrojnych określono zadania restrukturyzacyjne realizowane do 2003 roku oraz perspektywy rozwojowe do 2008 roku. Jako priorytetowe w tym

¹ Por. *Rzeczpospolita* 30.04. -1.05.2001 r.

okresie potraktowano zmniejszenie stanu osobowego¹, modernizację techniki bojowej związanej przede wszystkim z zakupem nowego sprzętu odpowiadającego standardom NATO oraz dostosowanie jednostek wojskowych do wykonywania zadań w składzie wojsk sojuszniczych.

Najpoważniejszymi programami rozwojowymi w zakresie uzbrojenia mają być zakupy samolotów bojowych, modernizacja sprzętu pancernego, wyposażenie sił lądowych w nowoczesne środki przeciwpancerne i przeciwlotnicze bliskiego zasięgu, a także zakup nowoczesnego sprzętu zapewniającego dostosowanie systemu kontroli przestrzeni powietrznej do standardów NATO.

Określono, że przedsięwzięciem wymagającym największych nakładów finansowych będzie zakup samolotów bojowych. Pod uwagę brane były samoloty amerykańskie F/A-18, F-16, francuskie Mirage i szwedzkie JAS-39 Gripen.² Do 2003 roku ze służby zostaną wycofane wszystkie samoloty typu MiG-23 oraz MiG-21. Aktualnie Dowództwo Sił Powietrznych zabiega o podjęcie decyzji w sprawie zakupu 12 nowych samolotów wielozadaniowych, które mogłyby wejść na uzbrojenie w 2003 roku. Niestety większość środków budżetu ministerstwa obrony planowanych na inwestycje ma być przeznaczonych na uregulowanie zobowiązań wobec zakładów lotniczych Aero Vodochody (za dostarczenie 72 samolotów szkolno-bojowych L-159).

Innym poważnym problemem, przed którym stoi rząd jest poprawa warunków służby w celu powstrzymania odpływu wykwalifikowanej kadry. Powyższe wynika z niewłaściwej polityki kadrowej realizowanej w armii w latach 90. Brak uregulowań prawnych i pragmatyki kadrowej zmuszają do zajęcia się tym zagadnieniem jako priorytetowym w ramach restrukturyzacji sił zbrojnych.

¹ Na ten temat toczyła się dyskusja. Sekcja polityki obronnej ministerstwa obrony proponowała wybranie jednego z trzech wariantów zakładających redukcję sił zbrojnych do poziomu 55, 52, i 50 tys. żołnierzy. Natomiast według szefa SG armia powinna liczyć 57,5 tys. żołnierzy. Zachodni specjaliści uważają, że Czechi ze swoim potencjałem ekonomicznym powinny posiadać siły zbrojne liczące ok. 45 tys. żołnierzy.

² W maju 2001 r. z przetargu wycofały się cztery firmy i pozostał tylko brytyjsko-szwedzki BAE-Systems. *Rzeczpospolita* 26-27.05.2001 r.

II. SŁOWACJA

1. Sytuacja geostrategiczna i główne założenia polityki obronnej

Republika Słowacka należy do tzw. małych państw, ale odgrywa istotne znaczenie w stabilizacji Europy Środkowej i Wschodniej¹. Jej położenie sprawia, że jest ważnym obszarem tranzytowym w relacjach europejskich na osi Wschód-Zachód i Północ-Południe.

Podział Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej, dokonany 1 stycznia 1993 r., rozbił jednolitą przestrzeń geopolityczną Europy Środkowej, której państwo to – zdaniem wielu badaczy² – było zasadniczym elementem. Powstanie Słowacji stworzyło nową jakość polityczną, z jednej bowiem strony jest to kraj, który dzięki granicy z Austrią ma możliwość bezpośredniego kontaktu z ustabilizowanymi i bogatymi krajami Unii Europejskiej, z drugiej zaś, jako sąsiad niestabilnego obszaru b. ZSRR, jest wystawiony na presję polityczną, jakiej nie mogły sprostać kraje znacznie większe (np. Finlandia).

Wybór opcji politycznej – wschodniej lub zachodniej – stał się zatem podstawowym problemem, z jakim borykały się w ciągu minionych sześciu lat kolejne słowackie rządy. Sytuację utrudniał dodatkowo brak własnych tradycji państwowych i demokratycznych oraz niewielkie doświadczenie kierownictwa ministerstwa spraw zagranicznych w uprawianiu polityki zagranicznej i dyplomacji, ponieważ w rządzie czechosłowackim dominowali Czesi³. Pewne znaczenie miał również fakt, że z przyczyn historycznych tradycje Słowacji nie były w takim stopniu związane z Zachodem jak w wypadku Czech.

¹ Od Słowacji, której powierzchnia wynosi 49 039 km², mniejsza jest tylko Estonia.

² Por. m.in. A. Gajewski *Cztery lata po aksamitnym rozwodzie*, [w:] *Polska w Europie*, z. XXIII, Warszawa, maj 1997, s. 114

³ W instytucjach centralnych Czecho-Słowacji obowiązywał tradycyjny podział miejsc w stosunku 2:1 na korzyść Czechów.

Wpływ na kształtowanie polityki zagranicznej miała także sytuacja wewnętrzna – utworzenie własnego państwa przyniosło zdecydowanie więcej korzyści Czechom niż Słowakom, którzy po federacji „odziedziczyli” problemy związane z mniejszościami narodowymi, pełnym uzależnieniem od dostaw surowców strategicznych z Rosji i Ukrainy, nieefektywnym i przestarzałym przemysłem ciężkim oraz konwersją zakładów zbrojeniowych.

Mimo licznych trudności i napięć politykom słowackim udało się ukształtować nowe, demokratyczne państwo, które potrafiło uporać się z transformacją gospodarki, osiągnąć jeden z najwyższych w Europie przyrostów PKB¹ oraz zapewnić stopę bezrobocia i inflacji na tyle niską, by nie zagrażała rozwojowi młodej republiki. Wprawdzie osiągnięcia te nie okazały się tak trwałe, by decydująco wpływać na wykryształizowanie stabilnych stosunków wewnętrznych. Z czasem pojawił się m.in. wzrost zadłużenia zagranicznego, zahamowanie prywatyzacji, kryzys bankowości. Można jednak uznać, że gospodarka jest atutem Słowacji w staraniach o wejście do struktur euroatlantycznych.²

¹ W 1996 r. dla Słowacji wyniósł on 5,5%, dla Polski – tylko 5%.

² Podczas sejmowego exposé wygłoszonego 8 kwietnia 1999 r. minister spraw zagranicznych B. Geremek mówił: „Region Europy Środkowej i Wschodniej jest i pozostanie przedmiotem naszego szczególnego i rosnącego zaangażowania. Współpraca z państwami tego obszaru będzie miała kluczowe znaczenie dla zdefiniowania pozycji Polski w Europie, podobnie jak nasze stosunki z Rosją i Ukrainą. W 1998 r. nastąpił renesans Grupy Wyszehradzkiej, co przyjmujemy z zadowoleniem. (...) Ważnym zadaniem Grupy jest aktywne promowanie kandydatury Słowacji do członkostwa w NATO (cyt. za *Gazetą Wyborczą* z 09.04.1999 r.). B. Geremek mówił również o poparciu Polski dla jak najszybszego wejścia Słowacji do NATO, Unii Europejskiej i Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) w trakcie spotkania z szefem słowackiej dyplomacji Eduardem Kukanem w dn. 6.04.1999 r. (zob. *Rzeczpospolita* z 07.04.1999 r.) Powyższe deklaracje są zarówno częścią polskiej polityki zagranicznej, jak i odpowiedzią na zabiegi polityków słowackich – np. Jozef Migas, przewodniczący słowackiego parlamentu, pełniący obowiązki głowy państwa do czasu wyboru prezydenta prosił o wspieranie Słowacji w czasie spotkania z polskimi posłami i senatorami z komisji spraw zagranicznych w dn. 23.02.1999 r. (zob. *Gazeta Wyborcza* z 24.02.1999 r. „W Polsce nadzieja”). Prezydent A. Kwaśniewski zaraz po wyborze na drugą kadencję w wywiadzie dla gazety *Delo*, deklarał wspieranie Słowacji, a w niecały rok później, w kolejnym wywiadzie dla innego dziennika słowackiego powiedział: „Szczercze starałem się mu pomóc, nie tylko jemu [prezydentowi Schusterowi – przyp. H.B.], ale i Słowacji, sądzą bowiem, że Słowacja powinna znaleźć się w UE i NATO. Sądzę, że Słowacja uczyniła ogromny postęp. Znam ją przecież od dziecka (...) Sami jednak mało mówicie o sukcesach. Sukcesy trzeba doceniać!”, *Sme* z 16.11.2000 r.

Republika Słowacka, powstała na skutek rozpadu Federacji Czecho-Słowackiej, która była członkiem Grupy Wyszehradzkiej i Rady Europy oraz członkiem stowarzyszonym Wspólnoty Europejskiej, została niejako „siłą rozpędu” zaliczona do najpewniejszych kandydatów do euroatlantycznych struktur wojskowych i gospodarczych. Także oficjalne deklaracje i poczynania polityków słowackich (m.in. zgłoszenie w 1993 r. w Brukseli przez prezydenta M.Kovača projektu działań Słowacji jako kraju partnerskiego NATO oraz zatwierdzone przez parlament exposé premiera V. Mečiara z dn.12.02.1995 r., w którym za priorytet uznał integrację z Zachodem i aktywny udział w PdP)¹ zdawały się świadczyć, że przyłączenie Słowacji do NATO i UE jest – podobnie jak w wypadku Czech, Polski i Węgier – jedynie kwestią czasu i dostosowania do standardów zachodnich. Jednak „niedostatki demokracji”², będące skutkiem konfliktów między czołowymi postaciami życia politycznego sprawiły, że dystans pomiędzy Słowacją i pozostałymi państwami naszego regionu zaczął szybko się zwiększać. Już w 1995 r. Senat USA pominął Słowację w przyznawaniu dotacji na rozwój nowych państw demokratycznych w Europie. Od tamtej pory szanse tego kraju na integrację z Zachodem zaczęły gwałtownie maleć, zaś podczas szczytu NATO w Madrycie w 1997 r. Słowacja nie została zaproszona do rozmów akcesyjnych ani nawet wymieniona jako państwo, które może zostać przyjęte w drugiej turze rozszerzania Sojuszu.

Sytuacja Słowacji zmieniła się po wyborach parlamentarnych, które odbyły się 26-27 września 1998 r. Nowy rząd utworzyły partie opozycyjne w stosunku do Ruchu na Rzecz Demokratycznej Słowacji (HZDS) V.Mečiara. Premier Mikulasz Dzurinda zapowiedział zwrot zarówno w polityce wewnętrznej, jak i zewnętrznej. Działania w tej sferze są już widoczne – pierwszą wizytę zagraniczną premier złożył w Brukseli, zaś pierwszymi partnerami Słowacji w kontaktach bilateralnych były Polska, Czechy i Węgry. Można zatem przypuszczać, że priorytety polityki bezpieczeństwa Słowacji, sformułowane w Kon-

¹ Por. S.Przybyła, *Polityka bezpieczeństwa Republiki Słowackiej*, Warszawa 1997, s. 28.

² Tak łagodnego acz celnego określenia użył Jan Paweł II w czasie audiencji udzielonej prezydentowi Słowacji. Zob. *Rzeczpospolita* 15-16.11.1997 r.

stytucji (1993) i w przyjętych przez parlament *Zasadach Bezpieczeństwa Narodowego Republiki Słowackiej* (1996) będą realizowane z powodzeniem, zwłaszcza że społeczne poparcie dla integracji z Zachodem przekracza 50%.¹

Trzeba jednak pamiętać, że na przeszkodzie tym zamierzeniom może stać nadal nie w pełni ustabilizowana sytuacja wewnętrzna² oraz zarzuty, jakie jeszcze niedawno politycy zachodni stawiali Słowacji, oskarżając ją m.in. o rozbitcie Czecho-Słowacji, nieprzestrzeganie praw mniejszości węgierskiej, brak wyraźnej orientacji prozachodniej i demokratyzacji życia politycznego.

Wydaje się, że ostatni z wymienionych zarzutów stracił rację bytu wraz z końcem rządów trzykrotnego premiera Vladimira Mečiara, którego styl sprawowania władzy istotnie daleki był od standardów europejskich. Nie można jednak zapominać, że – jakkolwiek Mečiarowi zarzuczano autorytaryzm, nieliczenie się z parlamentem i skandale polityczne³ – wybory 1998 r. zostały przeprowadzone prawidłowo. Poprzedziła je „kampania obywatelska” z udziałem niezależnych

¹ Według ankiety przeprowadzonej w listopadzie 1998 r. przez agencję „Fokus” 70% Słowaków pragnie integracji z Unią Europejską.

² Rząd M. Dzurindy rozpoczął prywatyzację i wprowadzanie zasad gospodarki rynkowej, co w początkowej fazie reform z reguły powoduje pogorszenie wskaźników ekonomicznych, wzrost inflacji i bezrobocia, a w efekcie wzrost niepokoїв społecznych, podsycanych przez HZDS. Potwierdzają to wyniki sondaży przed wyborami prezydenckimi – na tydzień przed ich terminem poparcie dla kandydata koalicji rządzącej Rudolfa Schustera wynosiło 26,2%, zaś dla przedstawiciela opozycji V. Mečiara aż 24,4% (cyt. za *Rzeczpospolitą* z 10.05.1999 r.) Niezależnie od wyniku wyborów są to wskaźniki świadczące o tym, że spora część Słowaków czuje się zagubiona w nowej sytuacji, a zwolennicy eks-premiera potrafią sterować nastrojami społecznymi, wykorzystując zarówno argumenty ekonomiczne, jak i polityczne, dotyczące „wciągania spokojnej Słowacji do wojny z Jugosławią, służąc interesom NATO”. Poprzedni prezydent M. Kovac nie wykluczył, że narastające spory wewnątrz koalicji doprowadzą do upadku rządu Dzurindy, a minister Pavol Kanis przyznał, że rok 1999 jest najgorszym w całym procesie transformacji gospodarki słowackiej (zob. *Rzeczpospolita* 06.05.1999 r.).

³ Jak chociażby porwanie syna prezydenta Kovača i ogłoszenie amnestii dla jego sprawców czy nadzucia władzy przez oficerów służb specjalnych (SIS), którzy zakładali podsłuchy w mieszkaniach polityków opozycji, handlowali bronią, dopuszczali się prowokacji wobec Kościoła, niszczyli dokumentację wskazującą na nielegalną działalność itp. (zob. M. Leszko „Mecziar i mecziarizm. Polityk bez skrupułów, polityka bez zahamowań” *Bratysława* 1996, *Rzeczpospolita* z 17.02.1999 r. i 13.05.1999 r. – artykuł „Koł trójajski opozycji” oraz *Gazeta Wyborcza* z 14.05.1999 r. „Plebjejski prezydent”). Na początku 1999 r. prasa słowacka pisała również, że SIS próbowała utrudnić wejście do NATO Czechom, Polsce i Węgrom organizując akcje specjalne (zob. „Most, Omega i Wschód” *Gazeta Wyborcza* 17.02.1999 r.).

mediów i organizacji społecznych, a Mečiar mimo faktycznej przegranej (HZDS zyskując 43 mandaty w 150-osobowym parlamencie był tylko formalnym zwycięzcą) pogodził się z ich wynikiem i zgodnie z regułami demokracji przeszedł do opozycji. Również wysoka frekwencja (84%) w tych wyborach i dynamicznie prowadzona kampania przed elekcją prezydenta w maju 1999 r. potwierdza fakt, że na Słowacji postępuje proces demokratyzacji życia społecznego.

Przypisywanie Słowacji winy za rozpad Czecho-Słowacji także wydaje się nie w pełni uzasadnione, ponieważ po kilku latach samodzielnego bytu państwowego wyraźnie widać, iż na podziale zdecydowanie więcej skorzystała Republika Czeska¹, która była do niego o wiele lepiej przygotowana pod względem organizacyjnym, gospodarczym i politycznym. Słowacja natomiast przejęła wiele problemów federacji, m.in. konflikty związane z istnieniem mniejszości węgierskiej. Wydaje się jednak, że obecnie istnieją korzystne warunki do uregulowania kwestii spornych z Węgrami. Ramy prawne do tych działań stwarza podpisany w 1996 r. traktat stanowiący część Paktu o Stabilności w Europie. Można również liczyć na to, że Słowacja zabiegając o poparcie nowych członków NATO, w tym Węgier, złagodzi swoje stanowisko, a szeroka reprezentacja mniejszości węgierskiej w koalicji rządzącej wpłynie na korzystne dla obu stron uregulowanie konfliktu.²

Trzeba również podkreślić, że rząd Mečiar nigdy nie stwierdził, że zmienia ustalone w 1994 r. priorytety polityki zagranicznej i rezygnuje z aspiracji prozachodnich, zaś obecne władze czynią wiele, by zapewnić sobie jak najlepszą pozycję na arenie międzynarodowej i utrzymać dobrosąsiedzkie stosunki z państwami naszego regionu³.

¹ Por. Sylwester Przybyła, op. cit., s. 45.

² Niektórzy analitycy są zdania, że winę za eskalację konfliktu ponoszą także liderzy mniejszości węgierskiej stawiający ponadstandardowe żądania i stawiający w trudnej sytuacji rząd węgierski (por. S. Przybyła, op. cit., s.11).

³ Niektóre partie opozycyjne, w tym Słowacka Partia Narodowa (SNS) sprzeciwiają się działaniom rządu i postulują np. akcje protestacyjne blokujące wojskowe transporty NATO, które mają przejeżdżać przez Słowację, oraz przeprowadzenie – połączonego z wotum nieufności dla rządu – referendum nt. odrzucenia sojuszu z NATO (*Rzeczpospolita* z 26.04.1999 r.), lecz wydaje się, że ich poczynania należy traktować raczej jako chęć zaistnienia w mediach w trakcie kampanii prezydenckiej (przywódca SNS jest jednym z kandydatów).

Jak wynika z powyższego, wiele zarzutów stawianych Słowacji przez Zachód nie przystaje już do nowej sytuacji. Wydaje się, że kraj ten ma realne szanse trwałego zaistnienia w budowaniu europejskiej przestrzeni bezpieczeństwa. Potwierdzają to wyniki ostatniego szczytu w Waszyngtonie, na którym przywódcy 19 państw NATO ogłaszając politykę „otwartych drzwi” po raz pierwszy wymienili Słowację¹ jako kandydata do Sojuszu. Mimo że nie określono ani terminu, ani kolejności przyjmowania nowych członków, można spodziewać się, że postanowienie to stanowić będzie dla rządu słowackiego silny bodziec do przyspieszenia reform oraz kształtowania nowoczesnego systemu obronnego.

2. Podstawy systemu obronnego

a. Regulacje prawne

Podstawy prawne funkcjonowania słowackiego systemu obronnego zawarte są w konstytucji. Sprawy obronności są w niej ujęte w sposób bardzo ogólny, co w pewnej mierze tłumaczy fakt, że została ona opracowana w latach 1991-1992, a uchwalona 1 września 1992 r., tzn. jeszcze przed powstaniem Republiki Słowackiej, która formalnie jest niepodległym państwem od 1 stycznia 1993 r.

Przepisy dotyczące kwestii obronnych występują w różnych częściach Ustawy zasadniczej, co jest uwarunkowane wewnętrzną jej systematyką i zakresem kompetencji poszczególnych organów państwowych. Konstytucja Słowacji traktuje obronę ojczyzny jako sprawę honoru każdego obywatela (art. 25.1), zapewniając przy tym prawo do zamiany obowiązkowej służby wojskowej na służbę zastępczą (alternatywną), jeśli odbywanie służby wojskowej jest sprzeczne z przekonaniem albo wyznaniem religijnym (art. 25.2)

Konstytucja zawiera również opis uprawnień organów państwa w zakresie obronności. I tak do wyłącznej kompetencji Rady Narodo-

¹ Obok Rumunii, Słowenii, Estonii, Łotwy, Litwy, Bułgarii, Macedonii i Albanii.

wej Republiki Słowackiej należy podejmowanie decyzji o wypowiedzeniu wojny, jeżeli kraj zostanie napadnięty lub gdy wynika to z umów międzynarodowych o wspólnej obronie przed napaścią (art. 86 k). Do wypowiedzenia wojny potrzebna jest zgoda trzech piątych wszystkich posłów (art. 84.3), co oznacza uzyskanie aprobaty ze strony przynajmniej 90 deputowanych (na 150). Parlament decyduje także o użyciu sił zbrojnych poza granicami państwa (art. 86.1). Ponieważ stosowana jest tu bardzo ogólna formuła, może ona być interpretowana jako dopuszczenie udziału własnych wojsk np. w misjach pokojowych, ale także jako zezwolenie na uczestnictwo w działaniach o charakterze ofensywnym. Zgody Rady Narodowej wymaga również ratyfikowanie i wypowiedanie umów międzynarodowych, dotyczących m.in. spraw wojskowych i obronnych (art. 86 e).

Prezydent jest zwierzchnikiem – naczelnym dowódcą sił zbrojnych (art. 102j); mianuje i awansuje generałów, nadaje odznaczenia (art. 102 g i h). Na wniosek rządu podejmuje decyzje o wprowadzeniu stanów nadzwyczajnych (art. 102 k), zwłaszcza o wprowadzeniu stanu wojennego, w razie napaści na terytorium państwa, zaś na podstawie decyzji Rady Narodowej wypowiada wojnę (art. 102 k).

Rząd jest upoważniony do wnioskowania o wprowadzenie przez prezydenta stanu wojennego (art. 102 k) oraz powszechnej lub częściowej mobilizacji. Siłami zbrojnymi kieruje w zakresie przewidzianym prawem.

Z analizy Ustawy zasadniczej Republiki Słowacji wynika, że jej twórcy korzystali z dorobku współczesnej myśli konstytucyjnej państw demokratycznych. Jej przepisy w dziedzinie obronności oznaczają traktowanie sił zbrojnych jako struktury służebnej wobec państwa i społeczeństwa. Ustanawiają parlamentarną kontrolę nad funkcjonowaniem systemu obronnego i systemu bezpieczeństwa państwa, a także nad możliwością użycia sił zbrojnych poza granicami państwa.

Działalność państwa w sferze obronności regulują również przepisy zawarte w trzech dokumentach przyjętych przez Radę Obrony Państwa w 1996 r. Są to:

- System kierowania obroną Republiki Słowackiej;

- Długoterminowy plan rozwoju armii Republiki Słowackiej do 2010 roku;
- Narodową Strategię Obronną.

Problematyka obronności i pozycji sił zbrojnych jest regulowana także kilkoma ustawami, spośród których można wymienić: 1) ustawę nr 92 z 1949 r. o służbie wojskowej; 2) ustawę nr 76 z 1959 r. o niektórych służbowych obowiązkach żołnierzy, znowelizowana ustawą nr 361 z 1992 r.; 3) ustawę nr 40 z 1961 r. o obronie CSFR. Powyższe ustawy były po 1989 r. wielokrotnie nowelizowane w celu ich dostosowania do współczesnych warunków.

Zagadnienie stosunku armii do systemu politycznego reguluje ustawa nr 424 z 1991 r. o zrzeszaniu się w partiach i ruchach politycznych, która zakazuje ugrupowaniom politycznym działalności w siłach zbrojnych oraz ustawa z 1992 r. o niektórych służbowych obowiązkach żołnierzy. Zakazuje ona także żołnierzom członkostwa w partiach i ruchach politycznych. Po 1989 r. przyjęto też kilka nowych aktów prawnych, które odnoszą się do obronności kraju i sił zbrojnych. Są to m.in.:

- 1) ustawa nr 18 z 1992 r. o służbie zastępczej;
- 2) ustawa nr 67 z 1992 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych;
- 3) ustawa nr 124 z 1992 r. o Policji Wojskowej;
- 4) rozporządzenie rządu nr 248 z 1992 r. o zabezpieczeniu gospodarczym mobilizacji.

Zostały także przygotowane dalsze akty prawne, regulujące sprawy obronności i sił zbrojnych. Jedną z najważniejszych jest ustawa o Narodowej Radzie Bezpieczeństwa. Duże znaczenie ma też ustawa nr 207 z 1995 r. o służbie cywilnej.

Władze słowackie, które rozpoczynały prace legislacyjne w sferze bezpieczeństwa praktycznie od zera, uczyniły bardzo wiele, by zapewnić cywilną kontrolę nad armią oraz sprawne funkcjonowanie SZ w czasie pokoju i wojny. Brak jest natomiast ustawy kompetencyjnej, co – jak dowodzą chociażby doświadczenia naszego kraju – może być źródłem nieporozumień zakłócających działania władzy wykonawczej.

b. Doktryna obronna

Doktryna Obronna Republiki Słowackiej została uchwalona przez parlament 30 czerwca 1994 r. Jej ważność została ograniczona do momentu zakończenia udziału w programie *Partnerstwa dla Pokoju*, co jest dowodem na to, że twórcy doktryny przewidzieli ewolucyjne przejście Słowacji z indywidualnego modelu bezpieczeństwa do zbiorowej koncepcji gwarantowanej przez NATO. Założyli oni również, że doktryna nie może wywoływać u sąsiadów wrażenia agresywnych zamiarów, zaś jej realizacja nie powinna nadmiernie obciążać budżetu państwa. Generalnym założeniem doktryny jest odstraszenie potencjalnego przeciwnika i zapewnienie kompatybilności z siłami zbrojnymi państw demokratycznych.

Dokument składa się z pięciu części. Jawny charakter mają tylko części poświęcone polityce bezpieczeństwa.

Część pierwsza przedstawia założenia i ramy czasowe doktryny oraz definicję bezpieczeństwa państwa. Podkreślono w niej fakt, że Słowacja nie ma nieprzyjaciół i nie czuje się zagrożona ze strony żadnego państwa. Nie wysuwa również roszczeń terytorialnych w stosunku do innych krajów oraz uznaje ich suwerenność i niezależność. Republika Słowacka zamierza działać na rzecz bezpieczeństwa całego regionu, kontynentu i bezpieczeństwa w pojęciu globalnym, a za warunki długotrwałej i wielopłaszczyznowej współpracy międzynarodowej uznaje zaufanie w sferze politycznej oraz jawność i otwartość w dziedzinie wojskowej.

Część druga zawiera definicje podstawowych terminów określających interes narodowy i bezpieczeństwo Republiki Słowackiej oraz krótką charakterystykę obszaru bezpieczeństwa. Jednoznacznie określa transatlantycką i zachodnioeuropejską orientację polityki obronnej, obejmującą zarówno struktury bezpieczeństwa, jak i sektor polityczno-gospodarczy. W tej części doktryny znalazł się również zapis dotyczący konieczności aktywnego udziału w *Partnerstwie dla Pokoju*.

Część trzecia, najbardziej rozbudowana, określa podstawowe zasady polityki bezpieczeństwa Republiki Słowackiej. Zaliczono do nich:

- suwerenność Republiki Słowackiej jako punkt wyjścia do przygotowania państwa do obrony i zapewnienia jej pełnej realizacji;
- przestrzeganie norm prawa międzynarodowego;
- zapewnienie powszechnej, obywatelskiej obrony państwa;
- utrzymywanie sił zbrojnych o wielkości adekwatnej do potrzeb państwa;
- zachowanie proporcji między wymogami obronności państwa a jego potencjałem ekonomicznym, politycznym, demograficznym i naukowo-technicznym.

Czwarta część doktryny opisuje siły zbrojne, szczególnie nacisk kładąc na armię jako ich główny element. Zakłada, że armia powinna być zdolna do samodzielnego odparcia zagrożenia suwerenności państwa. Agresor musi zostać odparty albo przez oddziały regularne, albo po zmobilizowaniu dodatkowych sił. W odniesieniu do obrony terytorialnej przewidziano wykorzystanie możliwości, jakie daje przynależność do organizacji międzynarodowych i umowy traktatowe zawarte z niektórymi państwami. W tej części doktryny znalazły się też sugestie o konieczności transformacji Armii Republiki Słowackiej.

Część piąta wyjaśnia i opisuje warunki, którą muszą być spełnione w celu sprawowania cywilnej i demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi.

3. System obronny

a. Siły zbrojne

Armia Republiki Słowackiej powstała – podobnie jak samo państwo – 1 stycznia 1993 r. w wyniku podziału sił zbrojnych federacji czechosłowackiej, dokonanego na podstawie umów określających stan uzbrojenia i wyposażenia oraz warunki służby w obu armiach.

Podstawą podziału stanu osobowego i uzbrojenia były limity ustanowione dla byłej Czechosłowacji w układzie CFE. Przeprowadzono go w stosunku 2:1 na korzyść Republiki Czeskiej.¹

Podział armii okazał się o wiele bardziej uciążliwy dla Słowaków, ponieważ wiązał się z koniecznością przerzutu i rozmieszczenia na ich terytorium dużych ilości uzbrojenia i sprzętu (przed podziałem na Słowacji stacjonowała tylko 2 DZ i 1 DPanc., w Czechach – sześć dywizji zmechanizowanych, trzy dywizje pancerne i jedna brygada powietrzno-desantowa) oraz zapewnienia odpowiedniej ilości kadry dla sił zbrojnych (jedynie 747 z 8686 żołnierzy zawodowych narodowości słowackiej służących w Czechach wyraziło chęć służby w armii słowackiej, a część kadry przeszła na emeryturę).

Trzeba też pamiętać, że o ile Armia Republiki Czeskiej odziedziczyła rozległą infrastrukturę wojskową (lotniska, koszary, poligony), to siły zbrojne Słowacji posiadały ją w stopniu niedostatecznym.

Kierownictwo słowackiego ministerstwa obrony stanęło przed bardzo trudnym zadaniem, gdyż musiało nie tylko od podstaw zbudować własne siły zbrojne, ale i z armii o tradycjach ofensywnych, odziedziczonych po Czechosłowacji i Układzie Warszawskim, przekształcić je w armię nowoczesną, stosunkowo niewielką, lecz dobrze wyposażoną i wyćwiconą, zdolną do obrony własnego terytorium i udziału w międzynarodowych akcjach pokojowych, spełniającą wszelkie standardy sił zbrojnych krajów demokratycznych.

Reorganizacja sił zbrojnych zaczęła się jeszcze w czasie istnienia armii czechosłowackiej². Punktem wyjścia do organizacji Armii Republiki Słowackiej stała się uchwała nr 3 z 17 grudnia 1992 r. o Armii Słowackiej, która określiła dwa etapy jej tworzenia.

W etapie pierwszym – do końca 1992 r. – planowano dokonanie przerzutu uzbrojenia i sprzętu wojskowego, a także żołnierzy narodowości słowackiej z terytorium Czech, w drugim – do końca 1993 r. –

¹ Górne limity armii Republiki Czeskiej i Republiki Słowackiej określono odpowiednio na poziomie: stany osobowe: 3 333 i 46 667, czołgi 957 i 478, BWP i TO I 367 i 638, działa i moździerze 767 i 383, samoloty bojowe 230 i 115, śmigłowce bojowe 50 i 25.

Samoloty Mig-29 podzielono po połowie (za T. Sokołowski, *Słowacja*, Warszawa 1997).

² Informacje dotyczące reorganizacji armii Republiki Słowackiej przytoczono za T. Sokołowski, op. cit., s.128 – 147.

zamierzano dokonać restrukturyzacji armii, połączonej ze zmniejszeniem stanu osobowego i liczby sprzętu. 2 czerwca 1994 r. został opublikowany dokument Rady Obrony Kraju pod tytułem *Koncepcja budowy armii do 2000 roku*. Podstawą tego dokumentu były: *Doktryna obrony Republiki Słowackiej*, *Koncepcja strategicznej obrony Republiki Słowackiej* oraz *Plan długoterminowego rozwoju Armii Republiki Słowackiej do 2010 roku*.

Koncepcja budowy armii do 2000 roku przedłużyła okres tworzenia armii słowackiej oraz określiła trzyetapowy proces jej budowy. Pierwszy etap zakończono 1 października 1995 r. Polegał on na stworzeniu nowej struktury wojsk zgodnie z wymogami militarno-politycznymi kraju. Celem drugiego etapu – lata 1996 – 1997 – było zakończenie procesu transformacji i rozpoczęcie procesu zgrywania armii, stworzenie warunków do zwiększenia jej uzawodowienia, zakończenie budowy ogniw szczebla operacyjnego, rozpoczęcie modernizacji sprzętu i techniki wojskowej, spełnienie warunków ustanowionych w programie *Partnerstwo dla Pokoju*. 26 czerwca 1996 r. Rada Obrony Państwa uchwaliła *Długoterminowy plan rozwoju Armii Republiki Słowackiej do 2010 roku*.¹

Armia Republiki Słowackiej liczy ok. 46 000 żołnierzy.

Siły lądowe liczą ok. 34 000 żołnierzy. W ich skład wchodziły początkowo dwa korpusy armijne, od organizacji których jednak odstąpiono oraz jednostki wsparcia i zabezpieczenia. Po utworzeniu korpusów armijnych i wprowadzeniu struktur brygadowych przystąpiono do zgrywania i doskonalenia pracy ich sztabów, a także intensywnego szkolenia wojsk w celu osiągnięcia gotowości bojowej umożliwiającej realizację otrzymanych zadań. W tym procesie szczególną uwagę poświęcono problemom budowy nowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia i kierowania wojskami, zwiększania możliwości środków walki radioelektronicznej, obrony przeciwpancernej i przeciwlotniczej wojsk.

¹ Słowacy poddają rewizji przyjęte wcześniej niektóre założenia tego planu. 19 czerwca 2001 r. minister obrony, J. Stank zapowiedział utworzenie do 2010 r. armii zawodowej. Według nowego modelu sił zbrojnych liczba żołnierzy nie powinna przekroczyć 30 tys. oraz ma nastąpić redukcja liczby samolotów i czołgów. *Rzeczpospolita* 20.06.2001 r.

W związku z ograniczeniami narzucanymi przez budżet resortu obrony¹ w pełni rozwinięte są tylko 12 BPanc. oraz 21 BZ. Stan ukompletowania pozostałych związków taktycznych wynosił od 25 do 50%.

Specyficzną formacją wojsk lądowych jest tzw. *domobrana*, czyli połączenie wojsk obrony terytorialnej (regionalnej) z obroną cywilną, która jest w stadium organizacji. Przewidziano utworzenie sześciu brygad (37 kompanii), których rolą będzie przygotowanie obrony terytorialnej w strefach odpowiedzialności. W czasie sytuacji kryzysowych jednostki te będą przeznaczone do ochrony i obrony ważnych obiektów i urządzeń, walki z grupami dywersyjno-rozpoznawczymi i desantami przeciwnika. Przewiduje się także, że będą – samodzielnie lub we współdziałaniu z wojskami lądowymi – bronić granic państwa, osłaniać odkryte skrzydła wojsk lądowych, zabezpieczać ruchy wojsk lądowych (ochrona szlaków komunikacyjnych, służba porządkowa i regulacyjna). We współpracy z policją mają zapewniać porządek publiczny na terytorium kraju. Będą również uczestniczyć w ewakuacji osób cywilnych. Na siedziby dowództw poszczególnych brygad *domobrany* wyznaczono: 1 Brygady – Bratislava, 2 Brygady – Turecký Vrch, 3 Brygady – Žilina (w tej miejscowości zaplanowano również umieszczenie ośrodka szkolenia *domobrany*), 4 Brygady – Martin, 5 Brygady – Kežmarok, 6 Brygady – Michalovce.

Na wyposażeniu wojsk lądowych znajduje się:

- 478 czołgów, w tym 272 T-72, 206 T-55;
- 683 BWO, w tym m.in. 383 BWP-1, 93 BWP-2, 207 OT-90;
- 382 środki artyleryjskie powyżej 100 mm, z tego 76 haubic D-30, 49 samobieżnych haubic 2S1 122 mm, 134 samobieżne haubice „Dana” kalibru 152 mm, 87 wieloprowadnicowych wyrzutni niekierowanych pocisków raketowych RM-70 oraz 36 moździerzy.

Siły powietrzne liczą ok. 12 000 żołnierzy. Dysponują one czterema bazami lotniczymi i trzema brygadami raketowymi wojsk obrony powietrznej. Wydzielone pod koniec 1996 r. dwa klucze lotnicze (8 samolotów Mig-29) przeznaczone do realizacji zadań w ramach

¹ W 1998 r. budżet obronny wynosił 14,2 mld SK (ok.426 mln USD), co stanowiło 2,2% PKB i w następnych dwóch latach jeszcze się obniżał. Na wydatki bieżące przeznaczono 92% budżetu (13 mld SK), na wydatki inwestycyjne 8% (1,2 mld SK).

misji pokojowych ONZ, miały być wyposażone w systemy nawigacyjne umożliwiające współdziałanie z siłami powietrznymi państw NATO, ale duże koszty spowodowały, że odstąpiono od realizacji tych planów.

W wyposażeniu sił powietrznych znajduje się 113 samolotów bojowych (w tym Mig-21 – 57, Mig –29 –24, SU-22 –20 i SU-25 – 12) oraz 19 śmigłowców uderzeniowych MI-24D.

W skład armii Republiki Słowackiej (ARS) oprócz Wojsk Lądowych oraz Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej wchodzi również samodzielne służby: Policji Wojskowej i Zdrowia.

Do służby wojskowej w siłach lądowych i powietrznych są powoływani mężczyźni w wieku 18-60 lat, zamieszkali na terytorium Słowacji i posiadający jej obywatelstwo. Czas pełnienia służby we wszystkich rodzajach sił zbrojnych wynosi 12 miesięcy. Absolwenci szkół wyższych są powoływani do odbycia 10-miesięcznej służby wojskowej po zakończeniu nauki; w czasie studiów nie jest prowadzone szkolenie wojskowe studentów nawet w zakresie Obrony Cywilnej.

Zawodową służbę wojskową można odbywać w wieku od 18 do 60 lat. Dopuszczalne jest powołanie do służby zawodowej osób posiadających podwójne obywatelstwo. Służba zawodowa występuje w dwu formach, jako: służba zawodowa z tzw. „powołania”, która wymaga przesłużenia co najmniej dziesięciu lat, oraz tzw. „dalsza” służba (forma pośrednia między służbą nadterminową i kontraktową) trwająca 2 – 5 lat, z możliwością przedłużenia lub przeniesienia do służby „z powołania”. Do zawodowej służby wojskowej powoływane są osoby do 35 roku życia; są to w większości absolwenci szkół wojskowych. Osoby powoływane z rezerwy muszą odbyć służbę obowiązkową – mężczyźni 12 miesięcy, kobiety 9 miesięcy (ok. 1% stanu liczebnego armii).

Armia Republiki Słowackiej ciągle znajduje się w stadium organizacji. Biorąc jednak pod uwagę uwarunkowania ekonomiczne i polityczne, w jakich była tworzona, można uznać, że słowackie ministerstwo obrony uczyniło bardzo wiele, by przygotować siły zbrojne zarówno do obrony własnego terytorium, jak i włączenia ich w zachod-

nie struktury sojusznicze. Uzbrojenie jest zgodne z wymogami traktatu CFE, a armia jest kształtowana z myślą o dostosowaniu do standardów europejskich państw demokratycznych. Znaczna część uzbrojenia wymaga jednak wymiany, podobnie jak w innych armiach państw byłego UW. Dotyczy to zwłaszcza sprzętu obrony przeciwlotniczej – w wojskach lotniczych i OP uzbrojenie jest głównie produkcji radzieckiej i rosyjskiej (w tym 24 samoloty Mig-29). Konieczna jest dalsza modernizacja sprzętu pancernego (rodzimy przemysł zaopatrza ARS głównie w czołgi T-72, zmodernizowane T-54/55, transportery opancerzone OT 90 i 152mm haubice DANA) i lotniczego oraz wyposażenie wojsk w sprzęt komputerowy, zautomatyzowane systemy dowodzenia, kontroli i łączności. Słowacja zawarła już szereg kontraktów m.in. z Francją, USA i Izraelem w celu uzyskania dostępu do nowoczesnej technologii.

Zamierzenia realizowane w ramach koncepcji „Armia 2000”, każą sądzić, że siły zbrojne Słowacji dążą do jak najszybszego osiągnięcia interoperacyjności z armiami państw NATO. Do tych zamierzeń należy zaliczyć m.in.:

- tworzenie zautomatyzowanego, kompleksowego systemu dowodzenia SZ;
- wprowadzanie terminologii i zasad korespondencji używanych w sieciach łączności NATO;
- prace nad unifikacją systemów nawigacyjnych i identyfikacyjnych oraz łączności z systemami NATO;
- intensywne kursy języka angielskiego dla kadry dowódczej;
- wprowadzenie dla pojazdów i wozów bojowych wojsk lądowych paliw o parametrach stosowanych w Sojuszu;
- dążenie do pełnego uzawodowienia armii i redukcji stanu osobowego;
- rozpoczęcie tworzenia dowództw sił lądowych i powietrznych.

System dowodzenia armii Republiki Słowackiej składa się z trzech poziomów kompetencyjnych, odpowiadających szczeblom dowodzenia – strategicznego, operacyjnego i taktycznego.

Szczebel strategiczny tworzy ministerstwo obrony, którego częścią jest sztab generalny, szczebel operacyjny tworzą dowództwa ro-

dzajów wojsk, a szczebel taktyczny – dowództwa brygad, pułków i batalionów wojsk lądowych, obrony powietrznej, dowództwa baz lotniczych, magazyny i urzędzenia logistyki.

Ministerstwo obrony Republiki Słowackiej, powstałe na mocy ustawy Rady Narodowej nr 2 z 1993 r., jest centralnym organem administracji państwowej. Jego działalność obejmuje m.in.: koordynację i organizację obrony, budowę i kierowanie siłami zbrojnymi, koordynację działań centralnych organów państwa w dziedzinie obronności, zapewnianie nienaruszalności przestrzeni powietrznej kraju, kierowanie administracją wojskową, zarządzanie okręgami wojskowymi.

Podstawowym zadaniem ministerstwa obrony jest wojskowo-polityczne kierowanie siłami zbrojnymi, planowanie strategiczne i programowanie oraz zaspokajanie potrzeb finansowych, materiałowo-technicznych, kadrowych i socjalnych wojsk. Struktury organizacyjne ministerstwa i sztabu generalnego od 1993 r. zmieniały się wielokrotnie i nadal nie osiągnęły ostatecznego kształtu (przyjętą strukturę organizacyjną władz naczelnych sił zbrojnych Republiki Słowackiej i ministerstwa obrony przedstawiono w załącznikach).

Pracą ministerstwa obrony kieruje minister obrony, którego zastępcami są sekretarze stanu. W strukturze resortu obrony stanowisko polityczne piastuje również dyrektor gabinetu ministra.

Ministrowi podlegają bezpośrednio wszystkie sekcje (Polityki Obronnej i Rozwoju SZ, Polityki Socjalnej i Rozwoju Kadr, Spraw Zagranicznych, Logistyki, Polityki Ekonomicznej, Infrastruktury), Urząd MO, Inspekcja MO, Wojskowe Służby Informacyjne, Główny Urząd Kontrwywiadu Wojskowego, Ośrodek Studiów Strategicznych i Urząd Służb Duszpasterskich. Pośrednio natomiast – ze względu na usytuowanie w resorcie – ministrowi podlegają Prokuratury i Sądy Wojskowe, Wojskowy Zakład Ubezpieczeń, żołnierze zawodowi zatrudnieni w innych resortach i fundacje na rzecz wojska.

Sztab generalny jest najwyższym organem bezpośredniego dowodzenia i kierowania wojskami, odpowiedzialnym m.in. za operacyjne i mobilizacyjne rozwinięcie wojsk (planowanie i kierowanie tymi procesami), opracowywanie koncepcji i dyrektyw dotyczących rozwoju strategii wojennej, sztuki operacyjnej i organizacji armii, przy-

gotowanie programów rozwoju i modernizacji uzbrojenia oraz politykę kadrową w siłach zbrojnych. Zadania te realizuje poprzez Sztab Planowania Operacyjnego, Sztab Sił Lądowych, Sztab Sił Powietrznych i Obrony Powietrznej oraz Zarządy: Rozpoznania Operacyjnego, Kadr, Ekonomiczny, Służby Zdrowia, Kultury Fizycznej i Sportu, Policji Wojskowej, Organizacyjny, Zakwaterowania oraz Dziekanat Polowy.

Szefowi sztabu bezpośrednio podlegają dowódcy rodzajów wojsk. Szefowi sztabu wojsk lądowych podlegają brygady, oddziały i bazy ze zgrupowania armijnego, a także batalion szybkiego reagowania. Na Słowacji występują trzy regionalne dowództwa uzupełnień: Bratysława, Bańska Bystrzyca, Koszyce oraz jedno wydzielone dowództwo miejskie w Bratysławie. Na czele dowództwa regionalnego stoi dowódca, podległy szefowi Zarządu Organizacyjnego Sztabu Generalnego. Regionalne dowództwa uzupełnień dzielą się na okręgowe zarządy wojskowe oraz miejskie i obwodowe zarządy wojskowe. Do ich podstawowych zadań należą m.in.: kierowanie całokształtem spraw związanych z mobilizacją sił zbrojnych oraz ich uzupełnianie rezerwami osobowymi, materiałowymi, przygotowywanie planów wprowadzania wyższych stopni gotowości bojowej, zapewnianie ochrony obiektów szczególnego znaczenia oraz koordynacja planów ćwiczeń żołnierzy rezerwy.

Siły zbrojne są głównym lecz nie jedynym ogniwem systemu obrony Republiki Słowacji. Dwa pozostałe to: system kierowania SZ oraz system zabezpieczenia obrony.

b. System kierowania obronnością

Zgodnie z Konstytucją Republiki Słowackiej zwierzchnikiem sił zbrojnych jest Prezydent.

Przysługuje mu prawo wypowiedzenia wojny w wypadku napaści na Słowację lub ze względu na zobowiązania międzynarodowe RS. Czyni to na podstawie uchwały parlamentu (Rady Narodowej). Prezydent może również na wniosek rządu ogłosić stan wojenny.

Prezydent powołuje Radę Obrony Państwa (Radę Bezpieczeństwa Narodowego)¹, stanowiącą najwyższy organ państwowy odpowiedzialny za kierowanie przygotowaniem oraz organizacją obrony Słowacji. Jako zwierzchnik SZ Prezydent może także przedkładać na jej forum swoje propozycje związane z obronnością i egzekwować od przewodniczącego Rady i jej członków sprawozdania z pracy.

Rada Obrony Państwa decyduje o głównych celach i zasadach przygotowań obronnych państwa, opracowuje koncepcje budowy sił zbrojnych oraz określa podstawowe kierunki ich rozwoju i modernizacji.

Na podstawie samodzielnie opracowywanych analiz i raportów dotyczących stanu bezpieczeństwa państwa Rada podejmuje odpowiednie środki zaradcze w ścisłej współpracy z poszczególnymi organami państwowymi. W przypadku wystąpienia groźby agresji Rada Obrony Państwa inicjuje i koordynuje działania mające na celu przygotowanie obrony państwa jeszcze przed ogłoszeniem stanu gotowości bojowej.

W skład Rady Obrony Państwa wchodzi:

- premier (przewodniczący)²;
- wicepremier ds. ekonomicznych (wiceprzewodniczący);
- ministrowie: obrony; spraw zagranicznych; spraw wewnętrznych; gospodarki; finansów; komunikacji, łączności i prac publicznych; przemysłu i handlu;
- przewodniczący Państwowego Urzędu ds. Rezerw Materiałowych;
- szef Sztabu Armii Republiki Słowackiej (tylko w czasie pokoju).

Rada Obrony Państwa ma możliwość poszerzenia swego składu o dalszych członków – pracowników odpowiednich resortów, których obecność jest niezbędna z punktu widzenia kierowania obronnością. W okresie zagrożenia i gotowości obronnej skład Rady może ulec

¹ Źródła podają odmienne nazwy, np. T. Sokołowski określa tę instytucję mianem Rady Obrony Kraju bądź Rady Bezpieczeństwa Narodowego (*Słowacja...*, op. cit. s. 129), zaś S. Przybyła pisze o Radzie Bezpieczeństwa Narodowego „powołanej na miejsce istniejącej (?) Rady Obrony Państwa” (*Polityka...*, op. cit., s. 33).

² Radzie Obrony Państwa może też przewodniczyć Prezydent jako zwierzchnik Sił Zbrojnych. Prezydent ma również prawo zwoływania posiedzeń Rady.

daleko idącym modyfikacjom w zależności od warunków i potrzeb. Wszyscy jej członkowie są wyznaczani przez prezydenta.

Rząd Republiki Słowackiej jest najwyższym organem władzy wykonawczej, w związku z czym ciąży na nim obowiązek realizacji zadań związanych ze sferą obronności oraz bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym państwa. Jako instrument umożliwiający wypełnianie ustawowych zadań służy mu administracja wojewódzka (trzy tzw. kraje i Bratysława jako miasto wydzielone) oraz sieć administracji powiatowej, miejskiej i samorządowej.

Ustawy i inne akty prawne będące podstawą działalności wymienionych instytucji wydaje Rada Narodowa Republiki Słowackiej (parlament złożony ze 150 posłów wybieranych na 4 lata) jako jedyny konstytucyjny organ ustawodawczy. Jak już wspomniano wcześniej, decyduje o wypowiedzeniu wojny i wysokości środków finansowych przyznawanych na potrzeby obronne.

Budżet państwa jest uchwalany i ogłaszany w formie ustawy. Tryb ustawodawczy jest taki jak przy innych ustawach¹ lecz prawo zgłaszania inicjatywy w tym zakresie przysługuje jedynie rządowi. Nie zostało ono wymienione w wykazie kompetencji posła, grupy posłów czy komisji. Odmienności w trybie uchwalania ustawy budżetowej dotyczą także terminu przedłożenia jej projektu (nie może być zgłoszony w dowolnym czasie), przekazania go bezpośrednio do komisji (z pominięciem ogólnej debaty) i zasady, że nie może on zawierać zapisów zmieniających, uzupełniających czy uchylających inne ustawy.

Rada Narodowa sprawuje również funkcje kontrolne w stosunku do prezydenta – zwierzchnika sił zbrojnych, wobec którego może wnieść oskarżenie do Sądu Konstytucyjnego Republiki Słowackiej, oraz do rządu, w stosunku do którego przysługuje jej prawo interpelacji, zatwierdzania deklaracji programowej, zamknięcia końcowego rachunku państwowego, przyjmowania lub odrzucania wniosku o wotum zaufania, uchwalania wotum nieufności. Adresatami prawa interpelacji i wotum nieufności mogą być poszczególni ministrowie (w tym szef resortu obrony) lub cały rząd.

¹ Opis trybu ustawodawczego w Słowacji znaleźć można w: *Rada Narodowa Republiki Słowackiej*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1998, s. 31 – 36.

Do niedawna do najważniejszych kompetencji Rady Narodowej należał wybór prezydenta – zwierzchnika SZ. Jednak na skutek wprowadzonych na początku 1999 r. poprawek do Konstytucji¹ jest on wybierany w wyborach powszechnych.

Do kompetencji parlamentu należy również ocena przygotowywanych przez Radę Obrony Państwa raportów i informacji dotyczących stanu obronności Republiki Słowackiej.

Wszystkie kwestie związane z polityką obronną i bezpieczeństwem państwa są rozpatrywane przez specjalny organ parlamentarny – Komitet Rady Narodowej Republiki Słowackiej ds. Obrony i Bezpieczeństwa, który stanowi odpowiednik naszej Sejmowej Komisji Obrony Narodowej.

Słowackie ustawodawstwo (Konstytucja art. 77.2) zakazuje łączenia funkcji posła z funkcją żołnierza zawodowego. Jeśli żołnierz zostanie wybrany do parlamentu, przenosi się go w stan nieczynny. Nie może wówczas występować w mundurze, a okres pozostawania w tym stanie nie jest zaliczany do służby wojskowej. Nie ma gwarancji, że wróci na poprzednie stanowisko.

4. Perspektywy rozwoju polityki obronnej i konkluzje

System obronny Republiki Słowackiej – podobnie jak w kilku innych państwach Europy Środkowej i Wschodniej – ciągle znajduje się *in statu nascendi*, gwarantuje jednak wypełnianie podstawowych funkcji, dla jakich został stworzony².

¹ Wprowadziła je koalicja Słowackiej Partii Demokratycznej, Partii Lewicy Demokratycznej, Partii Węgierskiej Koalicji i Partii Porozumienia Obywatelskiego powstała po wrześniowych wyborach 1998 r. i posiadająca 93 głosy w parlamencie. Od 2 marca 1998 r., tzn. momentu zakończenia kadencji wybranego przez parlament prezydenta M. Kovača, Słowacja nie miała prezydenta. W połowie roku prezydentem wybrano R. Schustera.

² Należy do nich zaliczyć: wszechstronne stosowanie prewencyjnej funkcji dyplomacji w nawiązaniu do określonej polityki zewnętrznej i zagranicznej, zagwarantowanie systematycznego budowania i modernizacji sił zbrojnych oraz pełnego przygotowania terytorium państwa do obrony już w czasie pokoju, stworzenie warunków zapewniających ciągłość kierowania obronnością państwa – szczególnie w razie konieczności przejścia ze stanu pokojowego do stanu bezpośredniego zagrożenia.

Jeśli zważyć na stosunkowo niedługi okres, w jakim nowe słowackie państwo musiało zbudować wszystkie instytucje wojskowe i cywilne, można uznać, że mimo wszelkich politycznych perturbacji, zrobiono wiele, by zapewnić krajowi system obrony przystający do standardów europejskich.

Należy przy tym podkreślić, że wykluczenie Słowacji z pierwszej grupy państw kandydujących do NATO było spowodowane przyczynami leżącymi w sferze pozaobronnej – nigdy nie mówiono o tym, że państwo to nie może zostać włączone do zachodniego systemu bezpieczeństwa z powodu nieodpowiedniej struktury sił zbrojnych, braku cywilnej kontroli nad armią itp. Politycy zachodni wskazywali głównie na błędną politykę wewnętrzną (m.in. ograniczanie roli opozycji, zaostrzanie problemu mniejszości narodowych), konfliktogenność kolejnych rządów Vladimira Mečiara, „niedostatki demokracji” oraz chwiejność polityki zagranicznej¹.

Należy zatem spodziewać się, że izolacja polityczna, w jakiej znalazła się Słowacja, zniknie dzięki staraniom rządu M. Dziurindy. Wszystkie jego działania zmierzają w kierunku rozwoju Słowacji jako państwa w pełni demokratycznego i praworządnego, ściśle powiązane z Zachodem pod względem gospodarczym i wojskowym. Rząd Republiki Słowackiej zapowiedział przeprowadzenie dokładnej analizy wszystkich umów i porozumień podpisanych z Rosją oraz stopniowe ograniczanie współpracy wojskowej z tym państwem.

¹ W pewnym okresie – mimo oficjalnych deklaracji polityków słowackich nt. integracji z Zachodem – Rosja uznawała stosunki ze Słowacją za „ponadstandardowe” (stwierdzenie ambasadora FR w Bratysławie z 1996, zob. T. Sokołowski, op. cit., s. 115); w 1993 r. podpisano traktat o przyjaźni i porozumienie o współpracy wojskowej, w 1996 r. 6 umów międzyrządowych i tyle samo międzyresortowych, w 1997 r. 11 umów, w tym o współpracy wojskowej i długoterminowych dostawach gazu ziemnego (do 2008 r.), zaś premier Rosji zgłosił gotowość udzielenia Słowacji „gwarancji neutralności wojskowej, jeśli ta wycofa się z ubiegania o członkostwo w NATO. Umowa wojskowa umożliwiała Słowacji dostęp do najnowszych technologii rosyjskich, współpracę przy produkcji sprzętu wojskowego, wspólne ćwiczenia oddziałów, wymianę tajnych informacji oraz sprzedaż broni na rynkach trzecich. Rosja spłacała Słowacji dług z okresu RWPG dostawami sprzętu wojskowego (samolotami Mig, mówiło się też o zainteresowaniu Słowacji systemami raketowej obrony powietrznej dalekiego zasięgu S-300); w latach 1995–96 FR dostarczyła RS sprzęt wojskowy o wartości ok. 800 mln USD. Dwie trzecie słowackich zakładów przemysłowych kooperowało z partnerami rosyjskimi, a umowę o „wymianie tajnych materiałów informacyjnych” ówczesna opozycja uznała za sprzeczną z planami wstąpienia do NATO.

Kierownictwo resortu obrony i sztabu generalnego potwierdziło niezmienną pronatowską orientację i zdecydowanie w kontynuowaniu działań na rzecz członkostwa w Sojuszu, podkreślając przy tym, że akces do NATO oznacza nie tylko uzyskanie gwarancji bezpieczeństwa, lecz również zobowiązuje do realizacji zadań wynikających z jego statusu¹. W praktyce będzie to związane z dalszym utrzymywaniem intensywnych bilateralnych i wielostronnych stosunków wojskowych z państwami NATO i sąsiadami.

Rozwijanie tej współpracy będzie tym łatwiejsze, że mimo wszelkich zawirowań politycznych Słowacja przez cały czas podtrzymywała kontakty wojskowe z wieloma państwami zachodnimi i organizacjami międzynarodowymi. Wśród działań mających na celu osiągnięcie kompatybilności i interoperacyjności z Sojuszem Północnoatlantyckim należy wymienić przede wszystkim: uczestnictwo batalionu inżynieryjnego w operacji pokojowej we wschodniej Sławonii, szkolenie batalionu szybkiego reagowania zgodnie z metodyką obowiązująca w SZ NATO², wydzielenie i przygotowanie do użycia w operacjach pokojowych 8 samolotów MiG 29, aktywne uczestnictwo pododdziałów SZ RS w ćwiczeniach PdP prowadzonych na terenie Słowacji i poza granicami kraju.

Słowacja utrzymywała i utrzymuje kontakty wojskowe z dowództwem NATO, sąsiadami oraz wieloma państwami zachodnimi. Np. doradcy wojskowi i konsultanci z USA pomagają jej w rozwią-

¹ Takie stanowisko rządu Słowacji potwierdził minister obrony P. Kanis podczas rozmów z szefem polskiego resortu obrony w dn. 5.01.1999 r. oraz minister spraw zagranicznych Eduard Kukan w dn. 6.04.1999 r.

² Do formowania sił szybkiego reagowania przystąpiono w roku 1995. W ich składzie znajdują się jednostki, zdolne do natychmiastowego działania w ramach sił ONZ, misji wojskowych innych organizacji międzynarodowych. W przyszłości planuje się włączenie ich w skład Eurokorpusu. Dowódcy muszą znać język angielski, zaś struktura, uzbrojenie i sprzęt wojskowy muszą być kompatybilne z podobnymi jednostkami NATO. Nabór kandydatów do tej formacji przeprowadzono wśród obywateli słowackich odznaczających się dobrym zdrowiem i wysoką sprawnością fizyczną. Górną granicę wieku dla oficerów i chorążych wyznaczono na 35 lat (muszą mieć oni też wyższe wykształcenie), dla podoficerów i szeregowych granicą na 30 lat (wymagane jest średnie wykształcenie). W strukturze tej formacji przewidywano utworzenie pododdziałów, które pod względem zabezpieczenia bojowego i logistyki byłyby zdolne do samodzielnego realizowania nałożonych zadań. Batalion szybkiego reagowania powstał ostatecznie w 1996 r. (Zob. T. Sokołowski, *Słowacja...*, op. cit., s. 136 – 137).

zywaniu problemów w zakresie budowania struktur SZ i systemów bezpieczeństwa, szkolenia pilotów, konwersji przemysłu zbrojeniowego, zakupu sprzętu łączności i nauce języków, Niemcy udzielają wsparcia m.in. w tworzeniu zabezpieczenia logistycznego SZ i szkoleniu językowym, Wielka Brytania – w organizacji systemu obrony powietrznej, Francja – w budowaniu systemów informatycznych, szkoleniu kadry dowódczej, modernizacji uzbrojenia i szkoleniu wojsk. Kadra ARS uczestniczy w licznych kursach, szkoleniach i stażach organizowanych przez SZ tych państw, a także Kanady, Holandii i Austrii.

Współpracę wojskową z Polską reguluje porozumienie między ministerstwami obrony podpisane w Bratysławie w 1993 r. oraz kilkanaście szczegółowych innych aktów dwustronnych. Odbywają się regularne spotkania ministrów obrony i na niższych szczeblach, w trakcie których poruszane są problemy aktualnej i przyszłej polityki bezpieczeństwa w Europie Środkowej i Wschodniej, współpracy dwu- i wielostronnej oraz wymieniane są doświadczenia w zakresie realizacji programu *Partnerstwo dla Pokoju*.

Dwustronna współpraca z Republiką Słowacką oparta jest na corocznie uzgadnianych planach. Po raz pierwszy plan współpracy został podpisany w 1994 roku. W latach 1994-2000 realizowano średnio 40-80 przedsięwzięć w skali roku kalendarzowego. Dotyczyły one np. współpracy jednostek przygranicznych (21 BSP – 14 DZ Prestov); uczelni wojskowych (WAT – Akademia Wojskowa w Liptowskim Mikulaszu, WSO im. T. Kościuszki – Wydział Wojskowy Uniwersytetu Transportu i Komunikacji w Żilinie); wojskowych instytutów naukowo-badawczych (WICHiR oraz WIT w Liptowskim Mikulaszu, ITWL – ITWL w Koszycach).

Współpraca wojsk lądowych realizowana jest w większości w ramach kontaktów przygranicznych. Kontakty przygraniczne jednostek polskich i Armii Republiki Słowackiej zostały zapoczątkowane w 1993 roku, po podpisaniu porozumienia o współpracy wojskowej. W początkowym okresie współpracowały ze sobą 14 BPanc i 21 BSP WP oraz 14 DZ ARS. W latach 1997-2000 realizowano średnio rocznie po 10 – 20 wspólnych przedsięwzięć w ramach kontaktów przy-

granicznych. Formami realizacji współpracy są: spotkania, ćwiczenia, obserwacje ćwiczeń oraz wspólne szkolenia.¹

W oparciu o porozumienie z 1993 r. Wojskowe Przedsiębiorstwa Remontowo-Produkcyjne (WPRP) prowadzą bezpośrednią współpracę z podmiotami gospodarczymi Słowacji, finansowaną ze środków własnych przedsiębiorstw. Przewiduje się, że współpraca może rozwijać się i dotyczyć m.in.: modernizacji czołgu T-72; wspólnych badań w zakresie diagnozowania silników lotniczych, eksploatowanych w obu armiach; modernizacji samolotów, systemów przeciwlotniczych i sprzętu elektronicznego; organizacji systemów radiolokacyjnych i systemów kierowania ogniem, systemów rozpoznania oraz walki radioelektronicznej. Strona polska oferuje również możliwość prowadzenia badań medycznych personelu latającego (w tym dobór kandydatów na pilotów wojskowych pod względem predyspozycji psychofizjologicznych) oraz szkolenie pilotów.

Polska liczy na ożywienie współpracy dwustronnej. W tym celu proponuje: utrzymanie dotychczasowej intensywności spotkań kierownictw resortów obrony, kontynuację roboczych kontaktów przygranicznych z 2 Korpusem Armii Słowackiej, ściślejsze niż dotychczas kontakty Wojsk Lotniczych, nawiązanie współpracy między ośrodkami szkolącymi żołnierzy do misji pokojowych oraz zapraszanie oficerów słowackich do udziału w kursach z tej dziedziny prowadzonych przez Akademię Obrony Narodowej.

W ramach Grupy Wyszehradzkiej przewidziano działania mające na celu zintensyfikowanie współpracy wojskowej w zakresie dostosowania armii słowackiej do standardów NATO. W tym celu Polska, Węgry, Czechy udzielają konsultacji stronie słowackiej w wybranych obszarach tematycznych, takich jak: logistyka, dowodzenie i łączność (Polska); kierowanie zasobami ludzkimi, obrona powietrzna, zakupy uzbrojenia i sprzętu oraz rozwój techniczny (Czechy); kształtowanie doktryny obronnej (Węgry).

¹ W dniu 28 stycznia 1998 r. prezydent Słowacji S. Kovač nadał dowódcy ówczesnego Krakowskiego Okręgu Wojskowego, gen. dyw. Z. Brykowi Order Podwójnego Białego Krzyża III klasy za zasługi w rozwijaniu dobrych stosunków pomiędzy Rzeczpospolitą i Republiką Słowacką.

Wszystkie wymienione czynniki polityczne¹ i wojskowe powodują, że Słowacja ma poważne szanse odbudowania swojej pozycji na arenie międzynarodowej i włączenia się do euroatlantyckiego systemu bezpieczeństwa. Potwierdziły to – odbywający się po raz pierwszy po długiej przerwie – szczyt Grupy Wyszehradzkiej w Bratysławie w 1999 r. oraz ostatni w Sztirzinie koło Pragi w czerwcu 2001 r. Premierzy rządów Polski, Węgier, Czech i Słowacji podpisali podczas szczytu bratysławskiego deklarację o współpracy, zaś przywódcy państw należących już do NATO podkreślili, że popieranie prozachodnich ambicji Republiki Słowackiej jest najżywotniejszym interesem ich krajów, ponieważ znajdująca się w centrum „czwórki” Słowacja przynależy nie tylko geograficznie, ale kulturowo, cywilizacyjnie oraz politycznie do Europy. Ostatnie spotkanie w 2001 r. zakończyło się deklaracją premierów mówiącą, że do najważniejszych zadań Grupy Wyszehradzkiej należy pomoc i poparcie dla Słowacji w jej dążeniach do członkostwa w NATO oraz współdziałanie całej czwórki w integracji z Unią Europejską.²

¹ Nie można wśród nich pominąć poparcia społecznego i zaufania dla ARS – według badań z 1996 wynosiło ono prawie 100% (zob. T. Sokołowski op. cit.). Wydaje się też, że mała frekwencja podczas referendum nt. przystąpienia do NATO w maju 1997 r. była raczej wynikiem „zmęczenia” społeczeństwa i manipulacji politycznych niż odzwierciedleniem prawdziwych poglądów obywateli.

² Por. *Rzeczpospolita* z 15.05.1999 w artykule „Strategiczna współpraca” oraz z 10 – 11.06.2001 r.

III. WĘGRY

1. Uwarunkowania bezpieczeństwa Węgier

Węgry stanowią stabilny punkt w Europie Środkowowschodniej i pełnią innowacyjną rolę w rozszerzaniu bezpieczeństwa regionalnego. Na wzrost znaczenia Węgier w dużej mierze ma wpływ rozwój sytuacji w Europie Wschodniej i Południowej. Dezintegracja byłego Związku Radzieckiego oraz wojna w byłej Jugosławii spowodowały, że Węgry były i są swojego rodzaju „oazą spokoju”, a jednocześnie państwem przyfrontowym i buforowym.

Na wyraźne wzmocnienie pozycji węgierskiej miał również wpływ rozpad dwu znacznie większych sąsiadów, jakimi były Czechosłowacka Republika Federacyjna oraz Federacyjna Socjalistyczna Republika Jugosławii. W ich miejsce na węgierskich granicach pojawiły się nowe państwa, często bez tradycji własnej państwowości i doświadczeń na arenie międzynarodowej – Słowenia, Chorwacja i Słowacja.

Węgierska polityka bezpieczeństwa zmierza przede wszystkim do obrony wewnętrznej stabilności państwa przed wpływami konfliktów jakie mają miejsce w regionie, a które w pewnym stopniu dotyczą około 3 milionowej mniejszości węgierskiej zamieszkałej w państwach ościennych.

W polityce bezpieczeństwa Republiki Węgierskiej obowiązuje teza o braku jakichkolwiek zagrożeń militarnych, które odnosiłyby się do Węgier. Nie oznacza to, że władz węgierskich nie niepokoi na przykład odradzanie się różnego rodzaju „nazizmów”, czy też nie widzą potencjalnego niebezpieczeństwa masowej migracji ze Wschodu.

Do podstawowych priorytetów węgierskiej polityki bezpieczeństwa realizowanych przez kolejne rządy węgierskie, utworzone po upadku systemu socjalistycznego należą: integracja euroatlantyckim systemem bezpieczeństwa, rozwijanie dobrych stosunków ze wszystkimi sąsiadami oraz obrona praw mniejszości węgierskiej poza grani-

cami kraju. Od połowy 1995 roku do powyższych priorytetów dodano wypracowanie ogólnospołecznego konsensu w sprawie integracji euroatlantyckiej oraz otwarcie na kraje rozwijające się¹. Jest to o tyle ważne, że dotychczas determinacja liczących się partii węgierskich nie znajdowała szerokiego poparcia społecznego, a sondaże opinii społecznej wskazywały, że tylko około 50 procent Węgrów jednoznacznie opowiadało się za wstąpieniem Węgier w struktury Sojuszu Północnoatlantyckiego².

Czołowe partie były za integracją, co nie oznacza, że cała scena polityczna miała takie same poglądy. Część partii, tych cieszących się mniejszym poparciem wyborców i reprezentujących raczej skrajne poglądy, poszukiwała potencjalnych wyborców wśród przeciwników integracji Węgier z euroatlantyckim systemem bezpieczeństwa, w tym szczególnie z NATO. Pod koniec października 1995 roku skrajnie lewicowa Partia Pracy Gyuli Thurmera zebrała blisko 200 tysięcy podpisów (potrzebne jest 100 tys.) pod wnioskiem o rozpisanie referendum w sprawie węgierskiego członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim. Przy okazji należy podkreślić, że rząd węgierski również zapowiadał wcześniej przeprowadzenie w tej sprawie referendum, lecz zgodnie z jego koncepcją miało to nastąpić dopiero po zakończeniu prac przygotowawczych do wejścia do NATO.

Brak zdecydowanego poparcia społeczeństwa dla idei integracji ze strukturami wojskowymi Zachodu to nie tylko problem węgierski. Wśród społeczeństw państw postkomunistycznych w zasadzie tylko Polacy zdecydowanie poparli dążenia elit politycznych do włączenia swojego państwa do struktur NATO.

Charakterystycznym elementem węgierskiej polityki bezpieczeństwa jest duża aktywność w ramach wszelkiego rodzaju sił pokojowych i rozjemczych, a także forsowanie koncepcji utworzenia pokojowych sił Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, przy

¹ Por.: R. Joó, *Hungary: A Member of NATO*, Budapest 1999, s. 18.

² Badania węgierskiej opinii społecznej prowadzone w latach 1995-96 wskazywały, że 30% społeczeństwa było przeciwne integracji z NATO, a tylko 38% zdecydowanie ją popierało. Intensywna kampania a bardzo aktywnym udziałem ministerstwa obrony przyniosła efekty – w referendum (jesień 1997) – ponad 50% Węgrów opowiedziało się za przyłączeniem do NATO.

jednoczesnej rezygnacji z bezpośredniego udziału w konkretnych akcjach, realizowanych w regionie. Węgrzy obawiają się, że ich udział w tego typu akcji mógłby zostać zinterpretowany jako próba „nadużycia” prestiżu organizacji międzynarodowych w ściśle narodowych interesach. Jest to związane z tym, że w każdym z państw sąsiadujących z Węgrami znajdują się większe (Słowacja, Rumunia) lub mniejsze (Ukraina, Rumunia, Serbia, Chorwacja, Słowenia, Austria) skupiska ludności węgierskiej.

2. Założenia polityki bezpieczeństwa

W ciągu ostatnich lat nastąpiła fundamentalna zmiana dotycząca sytuacji bezpieczeństwa zewnętrznego Węgier, głównie z powodu osiągnięć dokonanych na polu integracji z Europą Zachodnią. Poprzez osiągnięcie członkostwa w NATO i wspieranie procesu wstąpienia do Unii Europejskiej, Węgry stały się częścią formalnego grona państw demokratycznych, rozwojowych i stabilnych w strefie euroatlantycznej. Te czynniki wymusiły ustanowienie nowych zasad i założeń polityki obronności i bezpieczeństwa Republiki Węgierskiej, które można scharakteryzować w sposób następujący¹:

- Bezpieczeństwo Węgier pojmowane jest w sposób pełny. Oprócz tradycyjnych czynników politycznych i militarnych obejmuje ono również inne sfery bezpieczeństwa takie jak: ekonomia i finanse, prawa człowieka i mniejszości narodowych, informacja, technologia, środowisko i prawo międzynarodowe.

- Głównymi celami polityki bezpieczeństwa Republiki Węgierskiej są:

- zagwarantowanie niepodległości, suwerenności i integralności terytorialnej państwa;

- stworzenie odpowiednich warunków do przestrzegania zasad ustanowionych w konstytucji, sprawnego funkcjonowania instytucji

¹ Por.: *National Defence '99*, Ministry of Defence, Republic of Hungary, Budapest 1999, s. 8 – 11.

demokratycznych, ekonomicznego handlu, a co za tym idzie przyczynianie się do umacniania wewnętrznej stabilności państwa;

- pełne respektowanie praw człowieka oraz mniejszości etnicznych i narodowych;

- stworzenie dogodnych warunków do zapewnienia bezpieczeństwa osobistego, materialnego i socjalnego ludzi żyjących na terytorium Republiki Węgierskiej jak również do ochrony dorobku dziedzictwa narodowego;

- przyczynianie się do realizacji zapisów Traktatu Waszyngtońskiego, w szczególności dotyczących kolektywnej obrony sojuszników;

- obrona międzynarodowego pokoju oraz umacnianie bezpieczeństwa i stabilności w Europie;

- przyczynianie się do rozwoju międzynarodowej współpracy w sferze militarnej, politycznej, ekonomicznej i kulturalnej.

Cele te Węgry zamierzają realizować w zgodzie z przepisami konstytucji, normami prawa międzynarodowego, zobowiązaniami zawartymi w Karcie Narodów Zjednoczonych, dokumencie OBWE i Rady Europy jak i zgodnie z zobowiązaniami zawartymi w innych istotnych porozumieniach międzynarodowych, regionalnych i dwustronnych.

- Węgry nie postrzegają żadnego państwa jako wroga, natomiast uznają wszystkich za swoich partnerów, którzy przestrzegają zasad prawa międzynarodowego. Wszelkie spory zamierzają rozstrzygać na drodze negocjacji pokojowych zgodnie z praktyką europejską.

- Zagwarantowanie bezpieczeństwa narodowego oparte jest na dwóch filarach: z jednej strony są to zasoby wewnętrznego bezpieczeństwa krajowego, z drugiej zaś jest to integracja z systemem bezpieczeństwa europejskiego.

- Jako integralna część politycznej i militarnej struktury Sojuszu Północnoatlantyckiego, Węgry biorą na siebie zadania wynikające z zapewnienia wspólnej obrony wszystkich członków. Konstrukttywne uczestnictwo w systemie konsultacyjnym i decyzyjnym Sojuszu elity polityczne rozpatrują jako środek przyczyniający się do wzmocnienia bezpieczeństwa i stabilizacji w Europie jak również pozwalający na

realizację własnych interesów narodowych. W ramach współpracy wewnątrz-sojuszniczej Węgry wspierają rozwój tożsamości bezpieczeństwa europejskiego, stanowiącej główny element węgierskiej polityki integracyjnej.

- Republika Węgierska będzie nadal odgrywać aktywną rolę w działalności ONZ, OBWE, Rady Europy, Organizacji Współpracy Ekonomicznej i Rozwoju jak również w dziedzinie międzynarodowej kontroli zbrojeń. Organizacje te i formy współpracy wykorzystywane są przez Węgry jako podłoże do realizacji swoich celów polityki bezpieczeństwa, głównie w zakresie ustanawiania norm i standardów, budowania środków bezpieczeństwa i zaufania, zapobiegania konfliktom zbrojnym jak również stałego nadzoru wypełniania międzynarodowych zobowiązań.

- Cele węgierskiej polityki bezpieczeństwa wypełniane są treścią poprzez realizację jej polityki zagranicznej, ekonomicznej i obronnej (wojskowej).

- Oprócz integracji euroatlantyckiej, węgierska polityka zagraniczna skupia się również na kontynuacji prawidłowych stosunków sąsiedzkich i dbania o dobro węgierskich społeczności żyjących poza granicami kraju. Węgry starają się rozwijać współpracę ze wszystkimi państwami regionu i mieć z nimi dobrosąsiedzkie stosunki. Za najważniejsze sfery tej współpracy uważa się ekonomię, kulturę i prawa człowieka (w tym mniejszości narodowych). Sytuacja mniejszości węgierskiej w innych państwach i zapewnienie przestrzegania ich praw to jeden z nadrzędnych celów węgierskiej polityki zagranicznej. Z tych samych powodów Węgry przywiązują ogromne znaczenie do pełnego przestrzegania praw mniejszości narodowych żyjących na terytorium Węgier. Węgry dążą do rozwijania stosunków z państwami sąsiednimi na bazie zachodnioeuropejskich wartości, norm i standardów. W interesie Węgier jest to, aby inne państwa regionu również stały się jak najszybciej członkami organizacji europejskich.

- Narodowy system obronny Republiki Węgierskiej oparty jest na przestrzeganiu praw i zobowiązań wynikających z zapisów Traktatu Północno-Atlantyckiego, szacunku i odpowiedzialności obywateli świadomie akceptujących wymagania Sojuszu i politykę finansową

zabezpieczającą potrzeby materialne sił zbrojnych i struktur rządowych przygotowanych do podjęcia obrony jak również demokratyczną i cywilną kontrolę nad siłami zbrojnymi.

- Węgry w pełni akceptują zasady kolektywnego bezpieczeństwa i obrony Sojuszu. Utrzymują i rozwijają swoje siły zbrojne zdolne do odparcia ataków zbrojnych. Głównym zadaniem sił zbrojnych jest obrona suwerenności i integralności terytorialnej Węgier jak również (zgodnie z zapisami Traktatu Północno-Atlantyckiego) współdziałać w kolektywnej obronie sojuszniczej.

- Struktura organizacyjna, rozlokowanie oraz wielkość sił zbrojnych i ich uzbrojenie są tak ustanowione, aby odpowiadały możliwościom finansowym państwa, zobowiązaniom sojuszniczym, jak również realnym spodziewanym zagrożeniom i potrzebom obronnym kraju.

3. Priorytety polityki zagranicznej

a. Integracja z euroatlantackimi strukturami bezpieczeństwa

Od 1989 roku celem węgierskiej polityki zagranicznej stało się budowanie najściślejszych związków z euroatlantycznymi strukturami bezpieczeństwa i zachodnio-europejskimi strukturami ekonomicznymi. 1 lutego 1994 roku Węgry podpisały umowę o stowarzyszeniu z Unią Europejską. Rządy węgierskie, które jeszcze do niedawna akcentowały indywidualną drogę do UE, teraz coraz częściej podkreślają potrzebę wspólnego działania. „Wspólne działanie” dotyczyłoby głównie Polski, Czech i Słowenii.

Od maja 1994 roku Węgry posiadają status partnera stowarzyszonego w Unii Zachodnioeuropejskiej. Rok później, w maju 1995 roku, podczas sesji ministerialnej UZE w Lizbonie minister spraw zagranicznych Republiki Węgierskiej L. Kovacs przedstawił węgierską koncepcję pięciu zasadniczych filarów bezpieczeństwa europejskiego. Były to:

- Unia Europejska, Sojusz Północnoatlantycki, Rada Europy, Unia Zachodnioeuropejska;
- Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie;
- traktaty o współpracy, które NATO mogłoby zawrzeć z partnerami, którzy nie mogą liczyć na członkostwo w Sojuszu (dotyczy to m.in. Rosji, Ukrainy);
- system współpracy regionalnej;
- system zasad zawartych w Paryskim Pakcie o Stabilności.

Priorytetem były ścisłe kontakty z NATO. Od 1994 roku Węgry aktywnie współpracowały w ramach Rady Współpracy Północnoatlantyckiej. Czołowi politycy i dowódcy NATO niejednokrotnie odwiedzali Republikę Węgierską. 12 maja 1995 roku miała miejsce pierwsza wizyta ministra obrony Republiki Węgierskiej w siedzibie NATO w Brukseli. W tym samym miesiącu odbyło się na Węgrzech pierwsze poza granicami Sojuszu Północnoatlantyckiego posiedzenie Zgromadzenia Północnoatlantyckiego (NAA).

Z aprobatą przyjęto amerykańską propozycję programu *Partnerstwo dla pokoju*. Węgrzy uznali udział w programie jako drogę do NATO¹. Już 8 lutego 1994 roku, w Brukseli minister spraw zagranicznych Republiki Węgierskiej G. Jeszenszky podpisał deklarację PdP. Kilka miesięcy później, we wrześniu Węgrzy zorganizowali na swoich poligonach wspólne węgiersko-brytyjskie ćwiczenia wojskowe. 15 listopada 1994 roku przedstawiciele Republiki Węgierskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego zaaprobowali w Brukseli Indywidualny Program Partnerstwa, będący konkretyzacją podpisanego w lutym ramowego programu *Partnerstwa dla pokoju*. W lipcu 1995 roku, odbyły się wspólne węgiersko-amerykańskie ćwiczenia pod kryptonimem „Ratunek ‘95”. W sierpniu 1995 roku żołnierze węgierscy po raz pierwszy brali udział w ćwiczeniach wojskowych poza granicami. Miało to miejsce na ćwiczeniach „Cooperative Nugget ‘95 NATO-PfP”. Ćwiczenia zostały zorganizowane przez Stany Zjednoczone na terenie Luizjany, a wzięło w nich udział 17 państw.

¹ Por.: *The Visegrad Countries towards NATO*, Defence Studies, Special Edition, Budapest 1997, broszura informacyjna Ministerstwa Obrony Republiki Węgierskiej, s. 9.

Od kilku lat, w związku z misją pokojową NATO w Bośni i Hercegowinie, następuje znaczne zacieśnienie współpracy Węgry z Sojuszem¹. Węgry, ze względu na swoje położenie stały się zapleczem logistycznym dla sił NATO². W tym miejscu należy podkreślić również kwestię doświadczeń, jakie zbierają Węgrzy w trakcie realizacji tych misji pokojowych. Od początku realizacji misji IFOR, przez Węgry przeszło 33 tysięcy żołnierzy, ponad 500 transportów, przelatywało 1500 samolotów (większość z międzylądowaniem). Ponadto należy dodać, że zdarzyło się ponad 40 poważniejszych wypadków, wszystkie z udziałem żołnierzy amerykańskich. Ostatnia sprawa jest o tyle istotna, że dotychczas nie podpisano międzynarodowych umów regulujących kwestie odszkodowań.

b. Stosunki z najważniejszymi partnerami

Słowenia

Węgry uważają się za promotora niepodległej Słowenii na arenie międzynarodowej. Zajmuje ona ważne miejsce w węgierskiej koncepcji współpracy regionalnej i może być, w przypadku przyjęcia jej do struktur NATO, pomostem między Węgrami i Włochami. Jest to ważne, ponieważ obecnie Węgry nie graniczą z żadnym państwem NATO. Budapeszt traktuje Słowenię jako państwo, które modelowo rozwiązało kwestię mniejszości węgierskiej³.

Odbyto wizyty oficjalne na wszystkich szczeblach. W kwietniu 1994 roku w Lublanie podpisano umowę o wprowadzeniu między obu państwami strefy wolnego handlu. 15 października 1996 roku, podczas roboczej wizyty na Węgrzech premiera Słowenii J. Drnov-

¹ Por.: *Participation of the Republic of Hungary in the International Peacekeeping Efforts*, Budapest 1996, broszura informacyjna Ministerstwa Obrony Republiki Węgierskiej, s. 12.

² Byłe bazy po Armii Radzieckiej (Kaposvar, Tasar, Kaposujlok) służą obecnie żołnierzom Sojuszu Północnoatlantyckiego. W Pecs znajduje się baza logistyczna Brygady Nordycko-Polskiej.

³ W Słowenii mieszka około 8500 Węgrów, co stanowi niespełna 0,5% ludności kraju. Nie ulega więc wątpliwości, że problem ten ma inny wymiar, niż w przypadku 11-procentowej rniejszości na Słowacji, czy też podobnie licznej w Rumunii.

szeka, podpisano porozumienia o ochronie i popieraniu inwestycji oraz o ustanowieniu bezpośredniego połączenia kolejowego między obu krajami. W przygotowaniu są umowy w sprawie korzystania przez Węgrów z portu w Koprze, o unikaniu podwójnego opodatkowania, ochronie inwestycji, współpracy turystycznej i obronie powietrznej.

Słowenia i Węgry podpisały już umowę o współpracy wojskowej. W lipcu 1997 roku podpisano porozumienie o ochronie przestrzeni powietrznej. 20 stycznia 1998 roku w Lublianie przebywał minister obrony Węgier Gyorgy Keleti. Poruszano problemy związane z tworzeniem trójstronnej brygady sił pokojowych (współ z Włochami) i porozumieniem o wzajemnej ochronie tajemnicy wojskowej. Słowenia i Węgry zamierzają na zasadzie wzajemności udostępnić sobie poligony wojskowe.

Była Jugosławia (Wojwodina)

Wojwodina to okręg w Serbii, w międzyrzeczu Sawy, Dunaju i Cisy. Okręg zajmuje powierzchnię 21,5 tysiąca km² i zamieszkały jest przez 2 miliony mieszkańców (1993), głównie Serbów i Węgrów. Stolicą Wojwodiny jest Nowy Sad, a inne ważniejsze miasta to Subotica, Zrenjanin. Wojwodina to główny region rolniczy Jugosławii.

W IX – XI wieku wchodziła w skład Węgier. Od XV wieku rozpoczęło się na tych terenach osadnictwo serbskie. Od 1918 roku w Królestwie SHS (od 1929 Jugosławii). W latach 1946-90 okręg autonomiczny w Serbii. W Wojwodinie, w przeciwieństwie do Kosowa, mniejszość narodowa nie zdominowała ludności serbskiej, bowiem zamieszkuje tutaj około 400 tysięcy Węgrów, co stanowi blisko 24 procent mieszkańców tej prowincji.

Napięcia między ludnością serbską i węgierską nasiliły się w latach 1992 – 1993. Miały wtedy miejsce próby nakłonienia ludności pochodzenia węgierskiego do wyjazdu z Serbii. Zaczęło się od łagodnych szykan, takich jak listy z pogrózkami, tłuczenie szyb w domach Węgrów. Później doszło do pobić, podpaleń, a nawet kilku morderstw. W wyniku tych represji kilkanaście tysięcy Węgrów wyjechało. Międzynarodowa izolacja Jugosławii spowodowała, że rząd

postarał się by prześladowania osłabły i nie prowadziły do zaostrzenia stosunków z Węgami.

Po wybuchu konfliktu w Kosowie ożyły nadzieje i aktywność mniejszości węgierskiej na rzecz odzyskania autonomii. Dążenia te nie powinny jednak doprowadzić ani do konfliktu jugosłowiańsko-węgierskiego, ani też do podjęcia przez mniejszość węgierską działań zbrojnych. Mogą jednak pogorszyć nie najlepsze stosunki Federacyjnej Republiki Jugosławii z Węgami, zadrażnione między innymi powołaniem do wojska przedstawicieli mniejszości węgierskiej i kierowaniem do służby w Kosowie.

Słowacja

Węgry zdają sobie sprawę, że jednym z warunków integracji z Zachodem jest dobre ułożenie sobie stosunków z sąsiadami, lecz w praktyce politycznej nie mogą tego w pełni zrealizować. Dotyczy to zwłaszcza stosunków z Rumunią i Słowacją¹.

Na terytorium Słowacji ścierają się węgierskie i słowackie nacjonalizmy mające swe korzenie w wielowiekowej, wspólnej historii obu krajów. Na tym właśnie tle dochodzi do okresowej eskalacji napięć oraz powiększania się wzajemnych antagonizmów. Dążeniom około sześćsettyśięczonej mniejszości węgierskiej – wspieranej przez Budapeszt – do uzyskania ograniczonej autonomii (w oparciu o przykład sytuacji Szwedów w Finlandii), strona słowacka przeciwstawia przyjęte i obowiązujące powszechnie w Europie standardy, sugerując jednocześnie „nadstandardowość” sytuacji węgierskiej grupy etnicznej na Słowacji. Jednocześnie Bratysława od dawna wskazuje na potrzebę potwierdzenia przez Budapeszt nienaruszalności wspólnej granicy, niedwuznacznie oferując „w zamian” przestrzeganie praw mniejszości.

Problem mniejszości reguluje słowacko-węgierski traktat między państwowy podpisany 19 marca 1995 roku w Paryżu.

Kwestię gwarancji praw mniejszości węgierskiej reguluje art. 16 umowy, który określa europejskie normy ochrony jej praw, odwołując się do następujących dokumentów: Europejskiej Konwencji Praw

¹ Por.: Schöpflin George, *Hungary and its neighbours*, The Institute for Security of Western European Union, Paris 1993, s. 24.

Mniejszości, deklaracji ONZ nt. praw mniejszości, porozumienia z Kopenhagi z 1990 r. oraz najbardziej kontrowersyjnego – zalecenia Rady Europy nr 1201. Zalecenie to przyznaje mniejszościom prawo do tworzenia „lokalnych autonomii oraz administracji lub do uzyskiwania specjalnego statusu” w regionach, w których stanowią one większość, stwarzając jednocześnie podstawy prawne do uzyskania autonomii terytorialnej o czysto etnicznym charakterze. Zapis ten został uzupełniony zastrzeżeniem strony słowackiej, że należy respektować indywidualne prawa człowieka i obywatela, w tym także prawa osób należących do mniejszości narodowych. Ważnym elementem porozumienia jest również mechanizm kontrolny, który przewiduje dwustronną kontrolę na szczeblu rządowym oraz powołanie specjalnej komisji konsultacyjnej o wyłącznie doradczych uprawnieniach.

Parlament węgierski bardzo szybko, bo już w połowie czerwca 1995 roku, ratyfikował postanowienia układu podstawowego. Rząd słowacki postanowił przedstawić najpierw do akceptacji parlamentu ramowe porozumienie o prawach mniejszości (zawiera ono rekomendację nr 1201 Rady Europy, interpretowaną przez rząd węgierski jako wzmocnienie praw mniejszości jako zbiorowości). Słowacja – wraz z 26 innymi krajami należącymi do Rady Europy – podpisała powyższe porozumienie na początku 1995 roku w Strasburgu. Parlament słowacki ratyfikował je w czerwcu 1995 r. (kilka dni po ratyfikacji traktatu w parlamencie węgierskim). Przyjęcie tego dokumentu zapalało zielone światło przed mającą nastąpić ratyfikacją dwustronnego układu podstawowego oraz było wyraźnym sygnałem ocieplenia stosunków z Węgrami. W tym samym czasie zaczęły się coraz bardziej uwidaczniać różnice w interpretacji niektórych punktów podpisanego już dokumentu, szczególnie kontrowersje wywoływała i wywołuje nadal sprawa nawiązania do Zalecenia nr 1201 Rady Europy.

Aby zapobiec fiasku zbudowanego z takim trudem porozumienia, rozpoczęły się intensywne, dyskretne konsultacje na szczeblu premierów. Napięcie znacznie wzrosło po próbach przeforsowania szkol-

nictwa alternatywnego¹ na terenach zamieszkałych przez Węgrów oraz po przyjęciu przez słowacki parlament tzw. ustawy językowej (w listopadzie 1995 r.). Ustawa ta, zobowiązując każdego obywatela Słowacji do dobrej znajomości języka słowackiego w mowie i piśmie, nakłada jednocześnie obowiązek porozumiewania się wyłącznie w tym języku w kontaktach publicznych oraz w niektórych resortach (obrony i spraw wewnętrznych). Jest ona wyraźną konsekwencją polityki słowackiego rządu i reakcją zarówno na gwałtowne protesty większości węgierskiej społeczności spowodowane próbami wprowadzenia szkół alternatywnych (umożliwiających lepszą znajomość języka słowackiego wśród węgierskiej mniejszości oraz zapobieżenie postępującej asymilacji i „madziaryzacji” ludności słowackiej zamieszkującej wspólnie z Węgrami), jak też – dosyć powszechnego na południu Słowacji – demonstracyjnego okazywania nieznajomości podstaw języka słowackiego. Tutejsi Węgrzy – szczególnie starsze pokolenie – oraz ludność małych miasteczek i wsi (w 437 miastach i wsiach słowackich Węgrzy stanowią liczniejszą grupę niż Słowacy) – bardzo słabo znają język kraju, którego są obywatelami i dlatego ograniczenia dotychczasowych postanowień, dopuszczających język węgierski, jako język urzędowy, wywołała gwałtowne protesty wśród mniejszości węgierskiej (ok. 11% całej ludności). Władze słowackie podkreślają również fakt, że słaba znajomość języka słowackiego wśród tak licznej mniejszości węgierskiej powoduje przyjęcie postawy izolacjonistycznej, co, w dalszej perspektywie czasowej, może wywołać chęć doprowadzenia do lokalnego plebiscytu, który mógłby doprowadzić do zmiany granic.

Obawom tym, dosyć powszechnym na Słowacji, przedstawiciele mniejszości węgierskiej przeciwstawiają zarzuty o chęć likwidacji węgierskiej tożsamości (dodatkowym argumentem jest konstytucyjny zapis o narodowym charakterze Republiki Słowackiej), likwidację szkół węgierskich, zaś najbardziej radykalnie nastawieni z nich otwarcie mówią o kontynuowaniu protestów oraz „akcjach obywatelskiego nieposłuszeństwa”.

¹ Ostatecznie Słowacy wycofali się z koncepcji szkolnictwa alternatywnego.

Przetargi w koalicji rządowej wokół ratyfikacji traktatu z Węgrami przeciągały się do kwietnia 1996 roku. Zdecydowanym przeciwnikiem ratyfikacji była Słowacka Partia Narodowa. Groziła nawet zerwaniem koalicji w przypadku jego ratyfikacji¹. Dopiero ustępstwa Mečiar (m.in. zaostrenie ustawy o języku słowackim) doprowadziły do ustępstw narodowców i ratyfikacji traktatu. Na początku maja 1996 roku traktat podpisał prezydent Słowacji.

Wydaje się, że nie tylko słowacki nacjonalizm, ukierunkowany wyłącznie na Węgry, jest przyczyną nieporozumień na linii Bratysława-Budapeszt. Nie bez winy są także liderzy mniejszości węgierskiej, domagający się ponadstandardowych praw i stawiający często – swoimi żądaniami – w trudnej sytuacji rząd węgierski, który, niekiedy wbrew prowadzonej polityce zagranicznej, nie może się jednoznacznie odciąć od postulatów Węgrów zamieszkujących poza granicami. Dotyczy to nie tylko mniejszości zamieszkałej na Słowacji, ale również w innych państwach graniczących z Węgrami, zwłaszcza w Rumunii.

Z kolei Słowacy są przekonani, że Węgom żyje się na Słowacji znacznie lepiej, niż ich rodakom zamieszkałym na Węgrzech, dlatego podczas rozmów premierów latem 1997 roku premier Mečiar proponował wyjazd Węgrów do swojej ojczyzny, a sprowadzenie na ich miejsce Słowaków zamieszkałych na południu Republiki Węgierskiej.

Kolejnym punktem spornym stosunków słowacko-węgierskich, jaki uzyskał znaczny rozgłos międzynarodowy, jest kompleks wodno-energetyczny Gabčíkovo-Nagymaros, który miał być realizowany na Dunaju, po obu stronach granicy słowacko-węgierskiej. Węgrzy, pod presją organizacji ekologicznych, wycofali się z umowy, likwidując jednocześnie już wybudowaną część zapory w Nagymaros. Słowacy, pomimo węgierskich protestów dokończyli budowę tamy oraz elektrowni w Gabčíkovie, ponosząc przy tym znaczne koszty związane ze zmianą założeń technologicznych przedsięwzięcia. Wobec braku kompromisu oba państwa zdecydowały się w 1993 r. na skierowanie

¹ Partie opozycyjne, w tym koalicja partii węgierskich były za ratyfikacją traktatu, więc teoretycznie premier Mečiar mógł bez problemu uzyskać poparcie dla ratyfikacji poza koalicją rządową.

sprawy do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w Hadze. Na początku września 1995 r., w okresie pewnego „ocieplenia” słowacko-węgierskich kontaktów, premierzy Mečiar i Horn podjęli dyskusję - w otoczeniu dyplomatów i ekspertów obu stron – mającą na celu uniknięcie „umiędzynarodowienia” tego konfliktu oraz wycofanie wzajemnych oskarżeń z Trybunału. Strona słowacka żądała wypłaty odszkodowań za poniesione straty, zaś Węgry domagały się zwiększenia przepływu wody w starym korycie Dunaju. Wobec znacznego skomplikowania się sytuacji wewnętrznej na Słowacji (porwanie syna prezydenta Kovacza oraz potęgujący się konflikt pomiędzy premierem a prezydentem) oraz przyjęcie przez słowacki parlament ustawy o języku państwowym (Węgry odwołały nawet swego ambasadora na konsultacje) sprawa osiągnięcia konsensusu w sprawie hydroelektrowni zesłała na dalszy plan. Przy okazji rzeczowej dyskusji osiągnięto w tej sprawie pewien postęp, choć kompleksowe rozwiązanie wszystkich spornych kwestii pozostaje ciągle w odległej perspektywie czasowej, nawet uwzględniając fakt, że we wrześniu 1997 roku Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości w Hadze przyznał rację stronie słowackiej, uznając, iż Węgry złamały umowę wycofując się ze wspólnej inwestycji przy znacznym zaawansowaniu budowy. Stronie słowackiej Trybunał zalecił zwiększenie ilości wody w starym korycie Dunaju.

Słowacko-węgierskiemu dialogowi w dalszym ciągu towarzyszy atmosfera wyraźnej nieufności oraz potęgowanie się wzajemnych oskarżeń, które nie rokują rychłego zakończenia sporów, a przede wszystkim rozwiązania kwestii mniejszości węgierskiej.

Rumunia

Stosunki rumuńsko-węgierskie są skomplikowane z powodu zamieszkującej Siedmiogród mniejszości węgierskiej (1,7 miliona według źródeł rumuńskich, 2,5 miliona według węgierskich). Władze węgierskie domagały się od Rumunii szerokich praw dla swej mniejszości, włącznie z autonomią terytorialno-administracyjną i równouprawnieniem języka węgierskiego w siedmiogrodzkich województwach. Rumunia uznała to za przejaw ingerencji w swoje wewnętrzne

sprawy, co rzutowało na negocjacje w sprawie traktatu o dobrosąsiedzkich stosunkach i współpracy. Węgrzy nie zgodzili się na wprowadzenie do tekstu klauzuli wzajemnej gwarancji integralności terytorium państwowego, natomiast Rumunia sprzeciwiła się zagwarantowaniu mniejszości węgierskiej swobód narodowych i kulturalnych. W końcu jednak – we wrześniu 1996 roku układ został podpisany. Rumuni ratyfikowali go w październiku 1996 roku, a Węgrzy kilka miesięcy później.

Mimo trudności politycznych dobrze układała się i układa węgiersko-rumuńska współpraca w innych dziedzinach. Bardzo dobrze układa się rumuńsko-węgierska współpraca wojskowa. Rumunia i Węgry umowę o współpracy wojskowej zawarły jeszcze przed podpisaniem traktatu międzypaństwowego¹. Podjęto nawet inicjatywę w sprawie utworzenia wspólnego węgiersko-rumuńskiego batalionu sił pokojowych. Porozumienie w tej sprawie podpisane zostało na początku 1997 roku. Realizację tej inicjatywy wspiera Francja.

W okresie kampanii na rzecz integracji z euroatlantyckim systemem bezpieczeństwa Rumunia próbowała nakłonić Węgry i Słowację, by były rzecznikami jej integracji. Władze Rumunii oświadczyły nawet, że nie pozwolą, by Węgry zostały przyjęte do NATO przed Rumunią. Ich zdaniem przeszkodą na drodze do przyjęcia Węgier do NATO mogła być dwumilionowa mniejszość węgierska w Rumunii i ewentualne nieporozumienia na tym tle. Ostatecznie Rumunia nie przeciwdziałała integracji Węgier z Sojuszem².

O napięciach w stosunkach dwustronnych świadczą m.in. ćwiczenia zorganizowane w 2000 roku przez rumuński sztab generalny, których głównym celem było sprawdzenie możliwości oddziaływania na mniejszości narodowe. O ćwiczeniach nie został powiadomiony ani Budapeszt, ani przedstawiciele mniejszości węgierskiej w Rumunii.

¹ Również w przypadku Ukrainy Rumunia chciała poprzedzić podpisanie traktatu międzypaństwowego porozumieniem o współpracy wojskowej, jednak strona ukraińska zdecydowanie się przeciwstawiła.

² Por.: *The Visegrad Countries towards NATO*, Defence Studies, Special Edition, Budapest 1997, broszura informacyjna Ministerstwa Obrony Republiki Węgierskiej, s. 16.

Rosja

Deklarowanymi celami węgierskiej polityki wschodniej są utrzymanie bezpieczeństwa państwa i zagwarantowanie mu możliwości realizacji interesów gospodarczych oraz niedopuszczenie do odtworzenia imperium rosyjskiego poprzez wspieranie suwerenności państw postradzieckich i promowanie ich interesów na Zachodzie.

Wspólną płaszczyznę interesów politycznych Węgier i Rosji wytycza istnienie bardzo poważnej mniejszości węgierskiej i rosyjskiej poza granicami macierzy. W kwestii ochrony praw zbiorowych mniejszości dyplomacja rosyjska i węgierska wielokrotnie prezentowały zbliżone lub identyczne stanowiska. Politycy węgierscy uważają, że ich stosunki z Rosją mają charakter pragmatyczny i uwzględniają interesy tego państwa.

Ukraina

Stosunki z Ukrainą określano do niedawna jako modelowe, zwłaszcza w kwestii mniejszości (ok. 200 tysięcy Węgrów na Zakarpaciu). W ostatnim okresie są jednak mało aktywne. Współpracę gospodarczą ogranicza brak w ofercie Ukrainy atrakcyjnych towarów i małe możliwości finansowania importu. Republika Węgierska jest pośrednio uzależniona od Ukrainy pod względem surowcowym (transport ropy i gazu ziemnego).

Czechy

Stosunki z Republiką Czeską znalazły się na dalszym planie. Być może dlatego, że po rozdziale Czechosłowacji Czechy nie graniczą z Węgrami.

Wspólną płaszczyznę współpracy stanowi dążenie do integracji z Unią Europejską i przeciwdziałanie protekcjonizmowi ekonomicznemu Zachodu. Węgrzy krytycznie traktują separowanie się Pragi od pozostałych państw Grupy Wyszehradzkiej.

Stosunki bilateralne z państwami zachodnimi

Strategicznym i najważniejszym gospodarczym partnerem Węgier są Niemcy. Współpraca z partnerem niemieckim opiera się głównie na

pomocy szkoleniowej i bardzo ścisłych kontaktach w sferze ekonomicznej.

W stosunkach ze Stanami Zjednoczonymi pierwsze miejsce zajmuje polityka bezpieczeństwa. Bardzo istotnym elementem jest amerykańska pomoc w uregulowaniu stosunków z sąsiadami. Ponadto głównym kierunkiem współpracy węgiersko-amerykańskiej jest pomoc w rozwoju technologii militarnej (głównie kontrola i obrona przestrzeni powietrznej) i w szkoleniu kadry i żołnierzy węgierskich (program IMET).

Zasadniczo stosunek Węgier do głównych państw zachodnich determinowany jest ich stanowiskiem wobec integracji Węgier z UE. W związku z powyższym Węgry widzą potrzebę zacieśnienia stosunków z Francją i Wielką Brytanią, które są zainteresowane wejściem Węgier do Unii Europejskiej. Węgry również współpracują z innymi państwami NATO (Belgia, Holandia, Norwegia, Dania, Luksemburg) – państwa te wspierają Węgry w dziedzinie ekonomiczno-gospodarczej, edukacji językowej i w organizacji różnorodnych specjalistycznych kursów oficerskich.

c. Współpraca z Polską

W relacjach politycznych polsko-węgierskich istnieją dwie przeciwstawne tendencje: jak najlepsze wzajemne stosunki bilateralne i rywalizacja o prymat w stosunkach ze strukturami Zachodu.

Zmiany zachodzące w kwestii integracji z UE, jak i NATO mają zauważalny wpływ na węgierskie oceny pozycji Polski w regionie i – szerszej – jej roli w europejskich procesach integracyjnych. Systematycznie i wyraźnie umacnia się tendencja do szerszej współpracy z Polską na rzecz integracji ze strukturami zachodnimi, chociaż w ślad za stosunkowo dużą intensywnością stosunków na wyższych szczeblach nie idzie intensyfikacja kontaktów roboczych. Wymaga to podkreślenia, bowiem jeszcze niedawno Węgry rywalizowały z Polską o prymat w regionie. Rywalizacja ta nie przyjęła jednak takich form,

jak w przypadku Republiki Czeskiej, gdzie dochodziło nawet do ograniczenia niektórych form kontaktów.

Współpraca polsko-węgierska w sferze wojskowej opiera się na *Porozumieniu między Ministerstwem Obrony Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Obrony Republiki Węgierskiej w sprawie głównych kierunków współpracy w dziedzinie wojskowej*, podpisanym w Budapeszcie 20 marca 1991 roku i uzupełnionym protokołem z 30 marca 1996 roku.

Brak wspólnej granicy ogranicza realizację bardziej spektakularnych form współpracy wojskowej, typu ćwiczenia, czy też spotkania kadry i żołnierzy jednostek z nadgranicznych garnizonów. Dlatego też współpraca polsko-węgierska nabiera największego znaczenia w wymiarze politycznym. Na tym tle dobrze należy ocenić stosunki w szeroko pojętej sferze bezpieczeństwa. Wynika to przede wszystkim z tożsamyh celów obu państw, jakimi są integracja z euroatlantyckim systemem bezpieczeństwa oraz zachodnioeuropejskimi strukturami gospodarczymi. Nie bez znaczenia są również historycznie dobre stosunki między narodami polskim i węgierskim.

Problematyka bezpieczeństwa zajmuje ważne miejsce podczas licznych spotkań na najwyższym szczeblu. Zaznaczyć należy, że oficjalne wizyty stanowią jedynie niewielką część osobistych kontaktów kierownictw politycznych obu państw. Wiele kontaktów nosi charakter multilateralny – Inicjatywa Środkowoeuropejska, CEFTA, Grupa Wyszehradzka.

Duże znaczenie mają także kontakty instytucji zajmujących się tą problematyką w resortach obrony. W 1999 r. Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON nawiązał współpracę z Instytutem Studiów Strategicznych i Obronnych Ministerstwa Obrony Republiki Węgierskiej, Departamentem ds. NATO oraz Biurem Planowania i Analiz Ministerstwa Obrony Republiki Węgierskiej.

d. Współpraca wielostronna

Trójkąt Słowenia-Włochy-Węgry

Po decyzjach szczytu madryckiego, odsuwających perspektywę członkostwa w NATO, Słowenia intensyfikowała kontakty bilateralne i multilateralne w sferze bezpieczeństwa. Najbardziej intensywne są one w trójkącie Słowenia-Włochy-Węgry. Na jesieni 1996 roku Włochy wystąpiły z inicjatywą zacieśnienia współpracy w trójkącie Rzym-Lublana-Budapeszt. Istotnym aspektem kooperacji jest – poza regionalnymi ambicjami Włoch – tworzenie południowej nitki ewentualnej ciągłości terytorialnej NATO w obliczu sytuacji w Republice Słowackiej i neutralności Austrii. 9 października 1996 roku w Mariborze odbyło się trójstronne spotkanie sekretarzy w ministerstwach spraw zagranicznych Włoch, Węgier i Słowenii, poświęcone wymianie poglądów nt. szans wejścia Słowenii i Węgier do Unii Europejskiej oraz omówienie projektów trójstronnego współdziałania.

23 października 1996 roku w Rzymie odbyło się spotkanie ministrów spraw zagranicznych Włoch, Słowenii i Węgier, w czasie którego przyjęto wspólną deklarację. Podkreślono w niej poparcie Włoch dla integracji Słowenii i Węgier z Unią Europejską i Sojuszem Północnoatlantyckim.

Wskazano także pola współpracy trójstronnej, do których zaliczono:

- siły zbrojne;
- zaktywizowanie Inicjatywy Środkoeuropejskiej;
- promowanie problematyki ochrony i rzeczywistego respektowania praw mniejszości narodowych;
- budowę trasy Triest-Koper-Capodistria-Lublana-Budapeszt;
- rozwój stosunków ekonomiczno-handlowych;
- modernizację przejść granicznych;
- współpracę między uniwersytetami i instytucjami badawczymi w dziedzinie kultury, nauki i technologii;
- swobodę ruchu osobowego i imigracji;
- zwalczanie zorganizowanej przestępczości, prania brudnych pieniędzy i handlu narkotykami.

Ustalono, że koordynatorami tej trójstronnej współpracy będą sekretarze stanu w ministerstwach spraw zagranicznych.

13 listopada 1997 roku w Budapeszcie ministrowie obrony Słowenii, Włoch i Węgier podpisali porozumienie w sprawie rychłego utworzenia wspólnej jednostki sił pokojowych z dowództwem w Gurinese, składającej się z trzech batalionów artylerii stacjonujących w krajach macierzystych. W tydzień później podczas spotkania przedstawicieli MSZ trzech państw w Lublianie podpisano kolejne umowy rozszerzające dotychczasową współpracę na dziedzinę kultury, małych i średnich przedsiębiorstw, sprawiedliwości i kontroli celnej.

4 lutego 1998 roku w słoweńskim Brdo spotkali się ministrowie spraw zagranicznych Słowenii, Włoch i Węgier. Wymieniano opinie o potrzebie współpracy w sprawie korytarza komunikacyjnego Barcelona-Kijów, a także o rozszerzaniu kooperacji na kwestie ochrony środowiska, spraw wewnętrznych i kultury. Potwierdzono, że nadal priorytetem politycznym jest inicjatywa utworzenia wspólnej jednostki wojskowej dla misji pokojowych. 23 kwietnia 1998 roku w Udine doszło do spotkania ministrów obrony i zawarcia porozumienia w sprawie utworzenia brygady włosko-słoweńsko-węgierskiej. W dniu 28 kwietnia 1998 roku odbyło się w Trieście spotkanie premierów trójkąta. Włochy potwierdziły aktywne wspieranie Węgier do Unii Europejskiej oraz Słowenii do NATO i Unii Europejskiej.

Central European Nations Cooperation (CENCOOP)

19 marca 1998 roku w Wiedniu ministrowie obrony Węgier, Austrii, Słowenii, Rumunii i sekretarz stanu w Ministerstwie Obrony Słowacji podpisali oświadczenie intencyjne o współpracy tych krajów podczas działań wojskowych mających na celu wspomaganie pokoju w Europie Środkowej i utworzeniu wspólnej brygady.

Siły CENCOOP, powstają z inicjatywy Austrii. Ich zaletą w porównaniu do innych sił pokojowych będzie stała gotowość bojowa, pozwalająca na wysłanie jednostek w newralgiczny rejon już w ciągu 60 dni. Wspólnie podejmowane decyzje każdy z parlamentów państw-członków CENCOOP będzie zatwierdzał oddzielnie.

4. Siły zbrojne

Podstawą prawną funkcjonowania węgierskiego systemu obronnego jest *Akt o Obronie Narodowej* z 1993 roku. Przepisy zawarte w tym dokumencie, jak i w Konstytucji i innych przepisach prawnych oznaczają traktowanie sił zbrojnych jako struktury służebnej wobec państwa i społeczeństwa. Podkreślają cywilną kontrolę nad Węgierskimi Siłami Obronnymi zarówno w czasie „P” jak i „W”. Ustanawiają parlamentarną, prezydencką jak i rządową kontrolę nad działalnością systemu obronnego i systemu bezpieczeństwa państwa, a także nad możliwością użycia sił zbrojnych.

Stan osobowy Węgierskich Sił Obronnych w 1999 r. wynosił 52 884 osoby, z czego na Sztab Obrony wraz z podległymi organizacjami przypadało 11 469 osób, Wojska Lądowe liczyły 24 304 osoby, Wojska Powietrzne 12 435 a Główny Zarząd Logistyczny 4676 osób¹.

Poniższa tabela charakteryzuje proces zmian stanu osobowego Węgierskich Sił Obronnych w latach 1990 – 1998.²

	Oficerowie	Podoficer. chorążowie	Kontraktowi, sł. zasadn., studenci	Pracownicy cywilni	Ogółem
1990	17300	12400	81000	32500	143 200
1991	16691	11850	65252	27545	121 338
1992	14400	8550	51050	26000	100 000
1993	13700	8300	52340	25660	100 000
1994	13100	9000	51640	24060	97 800
1995	13308	9603	46350	23894	93 155
1996	11983	9433	35932	17115	74 463
1997	8634	8543	26881	11789	55 847
1998	8715	8924	26926	11010	55 575

¹ Wg: *National Defence '99*, Ministry of Defence, Republic of Hungary, Budapest 1999, broszura informacyjna Ministerstwa Obrony Republiki Węgierskiej, s. 47.

² Por. *Annual Report on the Armed Forces of the Republic of Hungary based on the OSCE Vienna Document 1994 – Defence Planning*, Budapest 1998. Coroczny oficjalny dokument wojskowy dot. planowania obronnego opracowywany i wydawany przez Państwa-Sygnatariusze Dokumentu Wiedeńskiego 1994, s. 22.

Głównym zadaniem Węgierskich Sił Obronnych jest obrona państwa wszelkimi środkami militarnymi, włączając w to obronę całego terytorium, przestrzeni powietrznej, ludności i dóbr narodowych. Obronę niezawisłości swojego państwa pojmuje się jako najwyższe prawo i obowiązek zarówno państwa, jak i wszystkich obywateli¹. Główna zasada obrony Republiki Węgierskiej wyraża się w zamiarze samoobrony i stawiania zdecydowanego oporu militarnego w przypadku ataku wymierzonego przeciwko państwu poprzez zaangażowanie się w zbrojne działania mające na celu obronę ludności, terytorium i przestrzeni powietrznej.

Straż Graniczna – jako organizacja paramilitarna, zgodnie z Konstytucją i *Aktem o Obronie Narodowej* jest częścią sił zbrojnych. W czasie pokoju wypełnia swoje zadania w sposób niezależny pod kontrolą ministra spraw wewnętrznych. Straż graniczna może być użyta do zabezpieczenia porządku w incydentach i konfliktach o lokalnym zasięgu bez potrzeby angażowania Węgierskich Sił Obronnych. W przypadku wybuchu wojny, wojska straży granicznej wyznaczone do ochrony granic, będą brać udział w zbrojnej obronie państwa i będą podlegać Węgierskim Siłom Obronnym.

Doktryna obronna Republiki Węgierskiej zakłada, że obronę będzie się prowadzić wobec każdego ataku agresora, niezależnie z jakiego kierunku wyszło uderzenie i na którąkolwiek część kraju. Podstawowe cele, warunki oraz działalność państwa w sferze obrony przedstawiają się następująco:

- suwerenność państwa pojmowana w kwestiach związanych z przygotowaniem do obrony w zgodzie z prawem do samoobrony w duchu zasad ONZ;
- konstytucyjna zasada powszechności obrony państwa i jego terytorialnej integralności;

Odpieranie potencjalnych ataków zbrojnych będzie realizowane za pomocą różnorodnych środków i sposobów², a mianowicie:

¹ Por. *Konstytucja Republiki Węgierskiej*, op. cit., s. 58, § 70/H.

² Por. *Annual Report on the Armed Forces of the Republic of Hungary.....- Defence Planning*, op. cit., s. 8 – 9.

– strategicznym rozmieszczeniu wojsk, które będzie oparte na nowej koncepcji operacyjnej, ułatwiającej identyfikację zagrożeń, szybką mobilizację głównych sił obronnych i rozpoczęcie kontrofensywy przeciwko agresorowi;

– aktywnej manewrowości wojsk piechoty i artylerii wzdłuż granic państwa, która w sposób zdecydowany powstrzyma przełamanie i posuwanie się wojsk lądowych przeciwnika w głąb terytorium;

– maksymalnym osłabieniu początkowego uderzenia przeciwnika w przypadku zmasowanego ataku przeciwko państwu, w celu umożliwienia szybkiego i sprawnego rozmieszczenia wojsk sojuszniczych i rozpoczęcia wspólnych działań operacyjnych;

– zdecydowanej obronie przestrzeni powietrznej państwa i niszczeniu potencjału obrony przeciwlotniczej przeciwnika w celu uniemożliwienia agresorowi prowadzenia wsparcia lotniczego własnych działań;

– zagwarantowaniu przetrwania i ciągłej działalności najwyższych władz cywilnych i wojskowych w celu umożliwienia nieprzerwanego wypełniania zadań dotyczących administracji państwa i kierowania operacjami militarnymi;

– spełnianiu w sposób optymalny potrzeb sił zbrojnych w zakresie materiałowym, technologicznym i zabezpieczeniu medycznym;

– obronie i ochronie fortyfikacji obronnych i innych ważnych z wojskowego punktu widzenia urządzeń państwowych oraz eliminowaniu zniszczeń i ewakuacji ludności z obszarów strategicznych w celu zapewnienia ciągłego prowadzenia działań obronnych państwa.

Republika Węgierska będzie respektowała umowy rozbrojeniowe, deklaruje prowadzenie aktywnej polityki w celu umocnienia zaufania, stabilności i bezpieczeństwa Europy.

Parlament Republiki Węgierskiej w Akcie Prawnym LXXV z 1997 określił czasokres obowiązkowej służby wojskowej na 9 miesięcy z 3-miesięczną rotacją począwszy od 1 listopada 1997 roku. Zgodnie z tym dokumentem, poborowi w pierwszych trzech miesiącach przechodzą podstawowe przeszkolenie wojskowe i nabywają wszechstronne umiejętności wojskowe w dwóch centrach szkoleniowych rozlokowanych w czterech garnizonach i związanych z nimi

bazach treningowych. W następnych trzech miesiącach żołnierze nabywają umiejętności funkcjonowania w normalnych pododdziałach wojskowych na szczeblu drużyny i plutonu. Ostatnie trzy miesiące są poświęcone na szkolenie w formacjach kompanijnych i batalionowych. Ponadto żołnierze są przygotowywani do działań wojskowych w warunkach mobilizacji. Poborowi, którzy zostali wyznaczeni do służby zastępczej, również są szkoleni w wojskowych centrach szkolenia przez trzy miesiące. Następnie przechodzą obowiązkowe szkolenie w poszczególnych jednostkach na szczeblu drużyny i plutonu.

Natomiast system przygotowania do zawodu wojskowego na Węgrzech oparty jest na funkcjonowaniu średnich i wyższych szkół wojskowych. Przygotowują one specjalistów wojskowych w zawodach na poziomie odpowiednim do cywilnych. Zgodnie z postanowieniami Prawa Edukacyjnego LXXX dot. Szkolnictwa Wyższego, wojskowe organy szkolnictwa wyższego takie jak akademie i uniwersytety funkcjonują poza podstawowymi strukturami sił zbrojnych. Jednakże wyższe szkolnictwo wojskowe podlega ministrowi obrony.

Szkolenie oficerów oparte jest głównie na dwóch uczelniach wyższych: Miklos Zrinyi (National Defence University), która daje możliwość dalszego kształcenia doktoranckiego (trzyletnie studia) i Janos Bolayi (Military Technical College), która jest częścią Politechniki Budapesztańskiej.

Średnie szkolnictwo wojskowe podlega Departamentowi Edukacji i Nauki w ministerstwie obrony jak również Dyrektoriatowi Szkolenia Wojskowego Sztabu Generalnego.

Średnie szkolnictwo wojskowe składa się z 3 średnich szkół wojskowych: (w Budapeszcie, Szentendre i Szolnok). Szkoły te kształcą specjalistów uzbrojenia wojsk lądowych, techniki lotniczej, obrony plot, lotnictwa, techniki łączności oraz instruktorów wojskowych.

Planowana liczba absolwentów szkół wojskowych i centrów szkoleniowych do roku 2002 przedstawia się następująco¹:

¹ Wg Annual Report on the Armed Forces of the Republic of Hungary.... – Defence Planning, op. cit., s. 33.

Korpus	1999	2000	2001	2002
Oficerowie	350	400	400	300
Oficerowie rezerwy	450	450	450	450
Chorążowie i podofic.	500	600	600	600
Chorążowie i podofic. rezerwy	1000	1000	1000	1000

Zgodnie z Narodową Ustawą Budżetową, wydatki na obronę w 1999 r. były zrealizowane w wielkości 164 051 milionów forintów (HUF) (1.48% produktu krajowego brutto), z czego na Węgierskie Siły Obronne przeznaczono 95 388 milionów forintów.

Poniesione wydatki na obronę od 1991 r. i planowane wydatki na lata 200 – 2001 (w milionach HUF) przedstawiają się następująco:

Rok	Suma
1991	54 444
1992	60 748
1993	66 154
1994	68 951
1995	76 441
1996	88 351
1997	129 942
1998	136 602
1999	164 051
2000	196 700
2001	231 900

W związku z przystąpieniem Republiki Węgier do NATO, głównym celem transformacji Węgierskich Sił Obronnych jest przekształcenie całej sfery militarnej w armię wiarygodną, mniejszą, nowocześniejszą i kompatybilną ze strukturami zbrojnymi NATO, będącą pod stałą demokratyczną kontrolą i zdolną sprawnie funkcjonować w nowych warunkach. Pierwsza znacząca faza reform sił zbrojnych zakończyła się w 1997 r. Druga, która zakończy się w 2013 r., wprowadzi znaczące zmiany mające na celu pełną interoperacyjność ze strukturu-

rami NATO. System szkolenia będzie tak zmodernizowany, aby spełniał wszystkie nowe wymagania stawiane przez NATO.

Zgodnie z tymi założeniami, Węgierskie Siły Obronne w niedługim czasie będą składały się z jednostek bojowych, wsparcia bojowego i jednostek zabezpieczenia tyłowego, które można scharakteryzować według następującego podziału¹:

- siły reagowania, które będą posiadać w swoim składzie jednostki natychmiastowego reagowania zdolne do niezależnych działań operacyjnych, zarówno na własnym terytorium jak i w ramach działań sojuszniczych za granicą. Jednostki natychmiastowego reagowania, od samego początku będą kierowane na wysokim poziomie przez żołnierzy zawodowych i kontraktowych. W sytuacjach szczególnych jednostki te będą uzupełniać skład osobowy żołnierzami rezerwy (ochotnikami). Sprzęt i uzbrojenie tych jednostek będzie w pełni kompatybilne z wyposażeniem wojsk NATO;

- główne siły obronne, składające się z jednostek wzmacnianych lub powoływanych w drodze mobilizacji. Sprzęt i uzbrojenie tych jednostek będzie częściowo kompatybilne z wyposażeniem wojsk NATO, podczas gdy system dowodzenia będzie spełniał wszystkie wymagania NATO;

- wojska obrony terytorialnej i zabezpieczenia tyłowego, których głównym zadaniem jest zabezpieczenie i obrona obszarów tyłowych jak również uzupełnianie poniesionych strat.

Siły obronne będą składały się z dwóch głównych rodzajów wojsk; wojsk lądowych i wojsk powietrznych, uzupełniających się wzajemnie podczas działań operacyjnych.

Wojska lądowe, zgodnie z założeniami interoperacyjności będą kompatybilne ze strukturami zbrojnymi NATO. Jednostki wojsk lądowych, kierowane przez dobrze wykwalifikowanych żołnierzy, głównie kontraktowych, będą wyposażone w nowoczesny sprzęt i uzbrojenie, pozwalające na osiągnięcie takiej pozycji, która zapewni wypełnianie zadań obronnych zarówno w ramach własnych sił obronnych jak i podczas operacji sojuszniczych.

¹ Por.: *National Defence '99*, op. cit., s. 22 – 23.

Wojska powietrzne muszą posiadać taki potencjał uderzeniowy, który w okresie pokoju będzie stanowić znaczący czynnik odstrasza-
jący, natomiast w sytuacjach zagrożenia państwa, pozwoli na efek-
tywne działanie w powietrzu jak i również wsparcie działań wojsk
lądowych.

Należy podkreślić, że pierwszym znaczącym elementem interope-
racyjności ze strukturami NATO stało się otwarcie w Veszprem Cen-
trum Wsparcia Operacji Powietrznych (ASOC). Zostało ono wybu-
dowane przy pomocy USA, które wydały na ten cel 6,5 mln. USD. Do
2003 r. ma nastąpić pełne zintegrowanie węgierskiego systemu obro-
ny powietrznej z systemem OP NATO.

5. Konkluzje

W świetle przeprowadzonej w tym opracowaniu analizy polityki
bezpieczeństwa Republiki Węgierskiej, należy stwierdzić, że w ciągu
ostatnich lat nastąpiła fundamentalna zmiana dotycząca sytuacji bez-
pieczeństwa zewnętrznego Węgier, głównie z powodu osiągnięć do-
konanych na polu integracji z Europą Zachodnią. Poprzez osiągnięcie
członkostwa w NATO i wspieranie procesu wstąpienia do Unii Euro-
pejskiej, Węgry stały się częścią formalnego grona państw demokra-
tycznych, rozwojowych i stabilnych w strefie euroatlantyckiej.

Węgry odgrywają obecnie w Europie Środkowowschodniej znaczą-
cą rolę. Znacznie większą, niż by to wynikało z ich potencjału teryto-
rialnego, ekonomicznego, czy też demograficznego. Na rolę i znaczenie
Republiki Węgierskiej w regionie, jak również na arenie międzyro-
dowej duży wpływ ma zgodność sił politycznych w kwestii podsta-
wowych założeń polityki zagranicznej. W tym kontekście dotyczy to kon-
sensu czołowych polityków węgierskich na rzecz integracji ze struktu-
rami europejskimi i regionalnymi, w tym zwłaszcza euroatlantyckim
systemem bezpieczeństwa i zachodnioeuropejskimi strukturami eko-
nomicznymi. W obliczu globalnych wyzwań, współzależności politycz-
nych i ekonomicznych, jak również rozwoju technologicznego, zda-
niem przywódców węgierskich, bezpieczeństwo strefy euroatlantyckiej
stało się niepodzielne dla wszystkich państw z tej części świata.

Członkostwo w NATO postrzegane było przez polityków węgierskich jako jedyna realna możliwość perspektywicznego zagwarantowania bezpieczeństwa państwa. Realizowana w tamtym okresie współpraca z Sojuszem w ocenie polityków węgierskich dawała szansę uczynienia Węgier pierwszym krajem regionu włączonym do euroatlantyckiego systemu bezpieczeństwa.

Podsumowując rozważania na temat systemu obronnego Republiki Węgierskiej, należy podkreślić słuszność przeprowadzonych dotychczas reform strukturalnych w siłach zbrojnych i resorcie Obrony Narodowej, co było rezultatem przeświadczenia, że akces do NATO to nie tylko uzyskanie gwarancji bezpieczeństwa, lecz również zobowiązanie do realizacji zadań wynikających z jego statusu.

W związku z przystąpieniem Węgier do NATO, głównym celem transformacji sił zbrojnych stało się przekształcenie całej sfery militarnej w armię wiarygodną, mniejszą, nowocześniejszą i kompatybilną ze strukturami zbrojnymi NATO, będącą pod stałą demokratyczną kontrolą i zdolną sprawnie funkcjonować w nowych warunkach.

Utworzenie w Veszprem Centrum Wsparcia Operacji Powietrznych (ASOC) stało się pierwszym znaczącym elementem interoperacyjności ze strukturami NATO. Do 2003 r. ma nastąpić pełne zintegrowanie węgierskiego systemu obrony powietrznej z systemem obrony powietrznej NATO.

Należy również podkreślić, że szczególnym elementem węgierskiej polityki bezpieczeństwa jest duża aktywność w ramach wszelkiego rodzaju sił pokojowych i rozjemczych. Ponadto Republika Węgierska będzie nadal odgrywać aktywną rolę w działalności ONZ, OBWE, Rady Europy, Organizacji Współpracy Ekonomicznej i Rozwoju jak również w dziedzinie międzynarodowej kontroli zbrojeń. Organizacje te i przyjęte w nich formy współpracy wykorzystywane są przez Węgry jako korzystne środowisko i forum do realizacji swoich celów polityki bezpieczeństwa, głównie w zakresie ustanawiania norm i standardów, budowania środków bezpieczeństwa i zaufania, zapobiegania konfliktom zbrojnym jak również stałego nadzoru wypełniania międzynarodowych zobowiązań.

BIBLIOGRAFIA

- Annual Report on the Armed Forces of the Republic of Hungary based on the OSCE Vienna Document 1994 – Defence Planning, Budapest 1998.
- Armada Slovenskej republiky 1996, Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Bratislava 1996.
- Armada Slovenskej republiky. Generalny štab, Sprava vychovy a kultury Generalneho štabu, Trencin 1996.
- Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku, red. Bobrov D., Haliżak E., Zięba R., Warszawa 1997.
- Bieniek S., Wójtowicz W., SFOR – Pewność pokoju i stabilizacja w Bośni, *Analizy i Syntezy* nr 59, DBM MON, Warszawa 1998.
- Chelemendik S., Chaos namiesto zmeny, Bratislava 1999.
- Ciagwa J., Rada Narodowa Republiki Słowackiej, Warszawa 1998.
- Donath H., Zgromadzenie Krajowe – Parlament Republiki Węgierskiej, Warszawa 1993.
- Góralczyk B., Węgierski pakiet, Warszawa 2000.
- Hoc S., O niektórych aspektach organizacji, zakresu kompetencji i funkcjonowania służb bezpieczeństwa narodowego Republiki Węgierskiej, [w:] *Przegląd Sejmowy* 1998, nr 6/29/98, s. 47 – 60.
- Jędrzejko M., Armie w dobie przemian, *Studia i Materiały* nr 46, BPiI MON, Warszawa 1997.
- Joó R., Hungary: A Member of NATO, Budapest 1999.
- Klimas W., Wojskowa współpraca bilateralna R.Cz., *Mysł Wojskowa* nr 6, Warszawa 1999.
- Konstytucja Republiki Czeskiej z 16 grudnia 1992 r., tłum. Kruk M., Warszawa 1994.
- Konstytucja Republiki Słowackiej z 1 września 1992, tłum. Skotnicki K., Warszawa 1993.
- Kochanowski J., Węgry: od ugody do ugody 1867 – 1990, Warszawa 1997.
- Kovacs E, Kiss J., Wielopartyjny system na Węgrzech 1985 – 1991, Warszawa 1992.
- Konstytucja Republiki Węgierskiej, tłum. Donath H., Warszawa 1996.
- Korolec J., Stosunki ze Słowacją [w:] *Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej* 1997, s. 165 – 169.
- Kukułka J., Traktaty sąsiedzkie Polski odrodzonej, Wrocław 1998.
- Krzywicki W., Współpraca w ramach odnowionej Grupy Wyszehradzkiej, [w:] *Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej* 2000, Warszawa 2000, s. 49 – 74.
- Lessons learned from the IFOR/SFOR Experience⁷. Defence Studies, Special Edition. Budapest 1997.

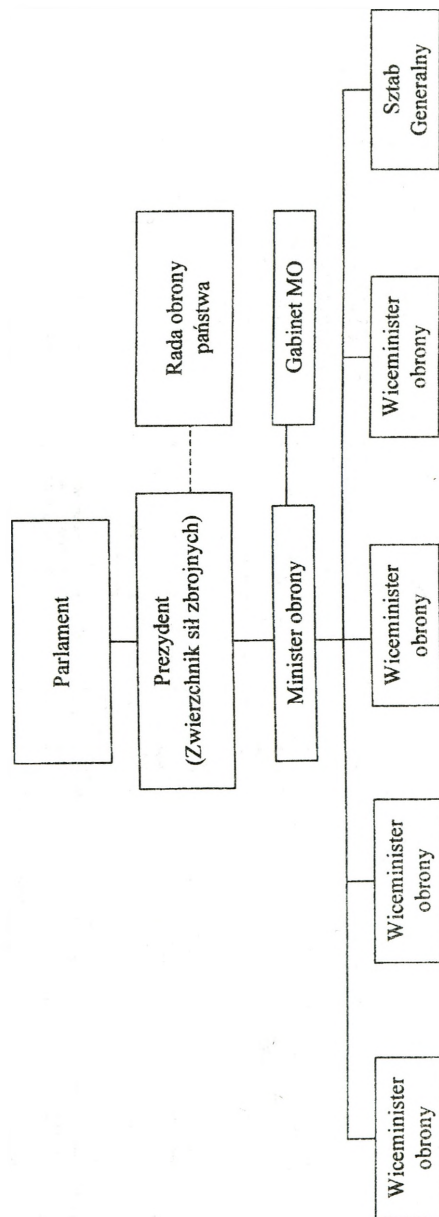
- Možnosti česko-slovenske spoluprace v bezpečnosti oblasti po prvni vlne rozšírovaní NATO, zborník SIMŠ 5/1999.
- National Defence '98". Ministry of Defence, Republic of Hungary, Budapest 1998.
- National Defence '99". Ministry of Defence, Republic of Hungary, Budapest 1999.
- NATO'S NATIONS and Partners For Peace, Special Issue 2000, Czech Republic. The Country and its Armed Forces.
- Participation of the Republic of Hungary in the International Peacekeeping Efforts, Budapest 1996.
- PREMAME – Príprava Slovenskej republiky na členstvo v NATO, zborník SIMŠ 4/1999.
- Przyborowska–Klimczak A., Staszewski W., Stosunki traktatowe Polski z państwami sąsiednimi. Wybór dokumentów, Lublin 1998.
- Przybyła S., Podejście R.Cz. do bezpieczeństwa w regionie, *Analizy i Syntezy* nr 32, DBM MON, Warszawa 1996.
- Przybyła S., Polityka bezpieczeństwa Republiki Słowackiej, Warszawa 1997.
- Przegląd NATO nr 3, Bruksela 1999.
- Schöpflin G., Hungary and its neighbours, The Institute for Security of Western European Union, Paris 1993.
- Sokołowski T., Republika Czeska-Informator, Warszawa 1996.
- Sokołowski T., Słowacja. Informator, Warszawa 1997.
- Strony internetowe:
- [http://www.odci.gov.:](http://www.odci.gov.)
- [http://www.h-m/mod/indexe.htm:](http://www.h-m/mod/indexe.htm)
- [http://www.slovakia.org:](http://www.slovakia.org)
- [http://www.army.cz:](http://www.army.cz)
- [http://www.mod.gov.sk.](http://www.mod.gov.sk)
- Szlajfer H., Dezintegracja przestrzeni euroazjatyckiej a bezpieczeństwo Europy Środkowej i Wschodniej, *Studia i Materiały* 65, PISM, Warszawa 1993.
- Szlajfer H., Trójkąt Wyszehradzki: nieuchronna agonია?; *Debaty PISM*, Warszawa 1992.
- The first Post-Cold War Tranche of NATO Expansion, *Defence Studies*, No. 22, Budapest 1998.
- The Visegrad Countries towards NATO, *Defence Studies*, Special Edition, Budapest 1997.
- Wągrowka M., Partnerstwo dla Pokoju, *Studia i materiały* nr 8, BPiI MON, Warszawa 1994.
- Wieczorek P., Przemysł obronny państw sąsiadujących z Polską, *Analizy i Syntezy* nr 53, DBM MON, Warszawa 1997.
- Włodarski P., Woronowicz Sz., Polityka obronna państw Grupy Wyszehradzkiej. Czechy, Słowacja, Węgry, Warszawa 1994.

Wiśniewski R., Nowe wyzwania we współpracy Polski z państwami Europy Środkowo-Wschodniej [w:] Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 1998, Warszawa 1999, s. 46 – 62.

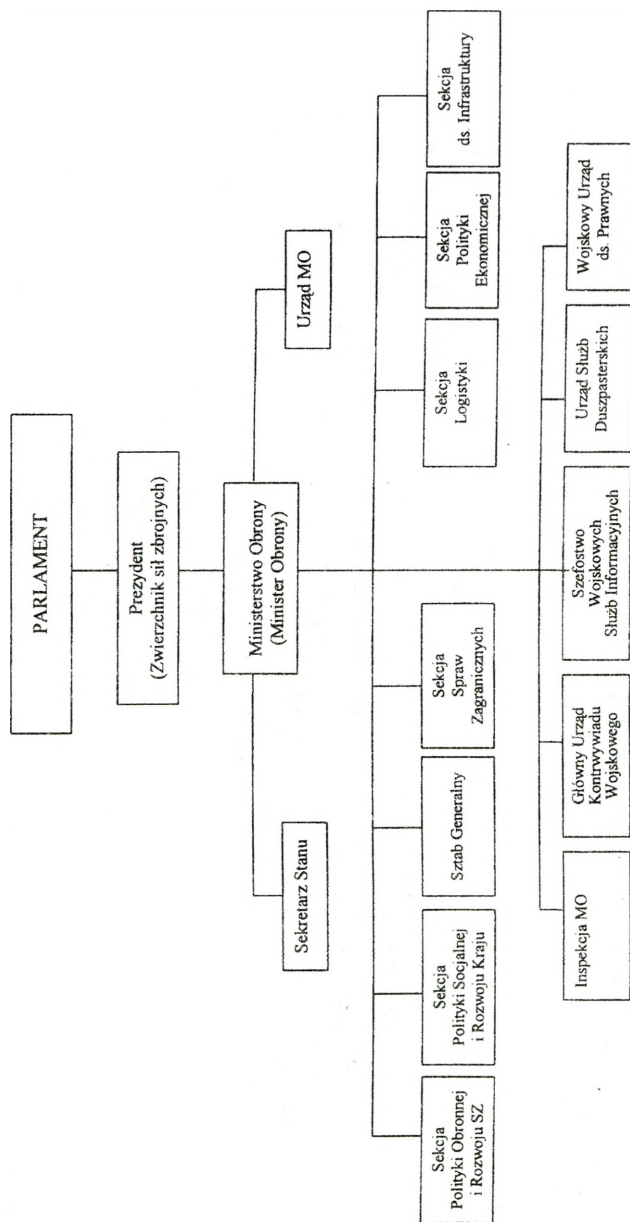
Woźniak P., Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne R.Cz., *Studia i materiały* nr 37, BPiI MON, Warszawa 1996.

Wójtowicz W., Współpraca cywilno-wojskowa w operacji w Bośni, *Analizy i Syntezy* nr 66, DBM MON, Warszawa 1998.

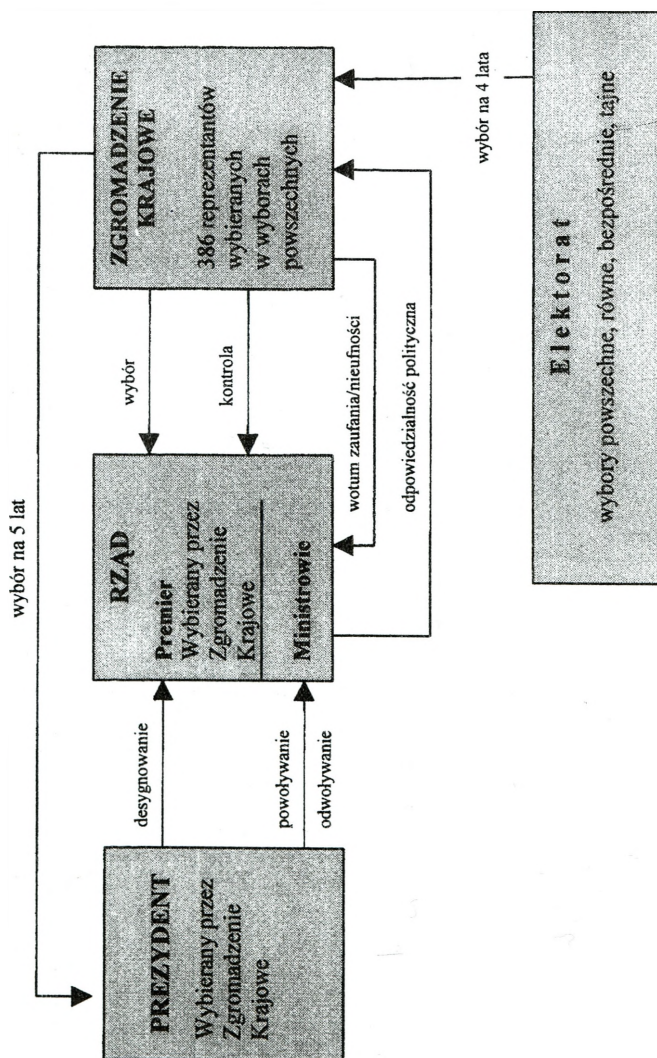
KIEROWANIE OBRONNOŚCIĄ I SZ W REPUBLICE CZESKIEJ

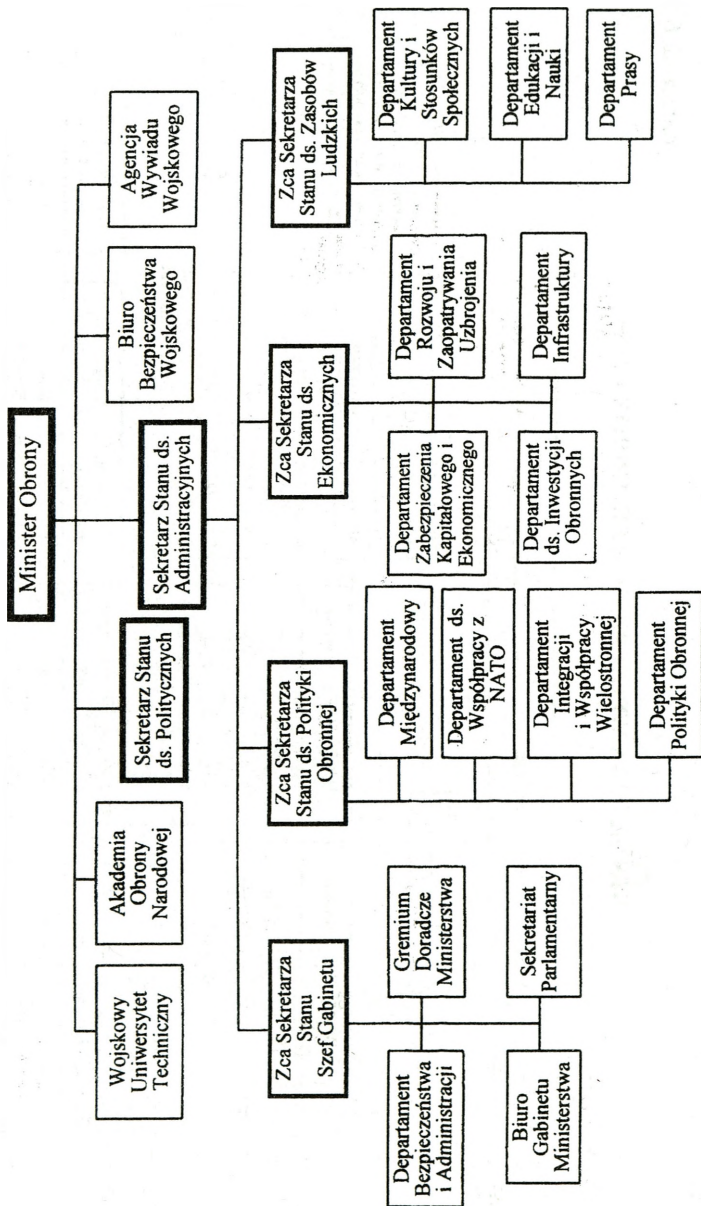
WŁADZE NACZELNE SIŁ ZBROJNYCH REPUBLIKI SŁOWACKIEJ

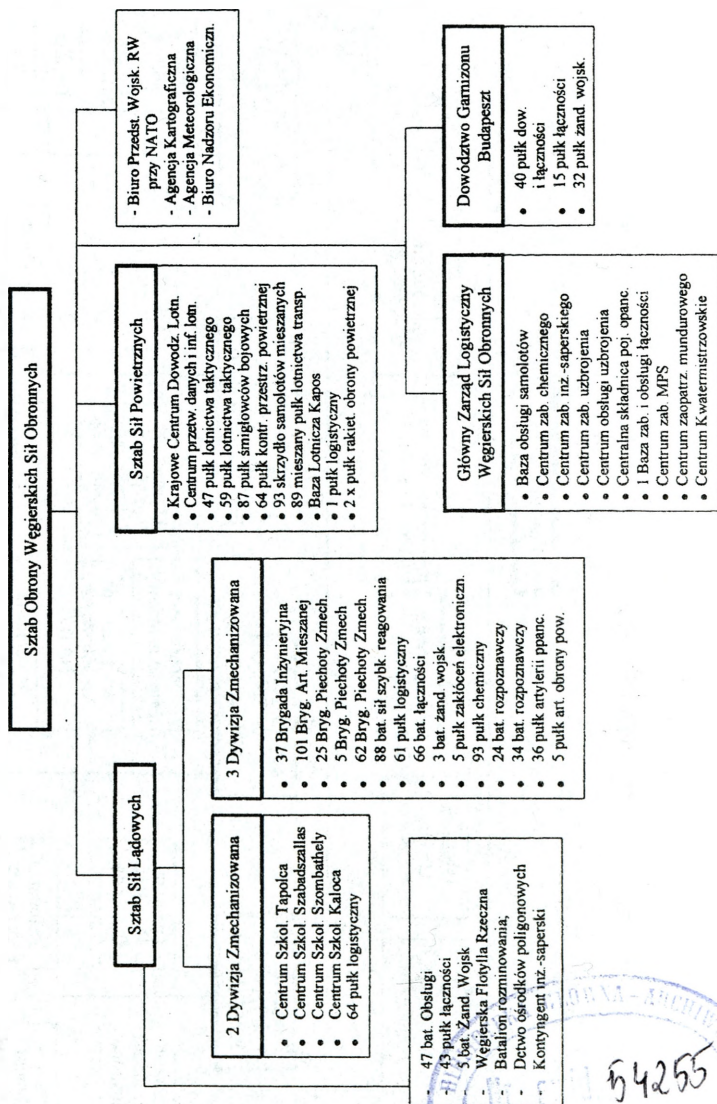
STRUKTURA NACZELNYCH WŁADZ REPUBLIKI WĘGERSKIEJ

STRUKTURA MINISTERSTWA OBRONY REPUBLIKI WĘGIERSKIEJ

STRUKTURA WĘGIERSKICH SIŁ OBRONNYCH

47 bat. Obsługi
 - 43 pułk łączności
 5 bat. Zand. Wojsk
 - Węgierska Flotylla Rzeczna
 - Batalion rozpoznawczy
 - Detwo ośrodków polygonowych
 - Kontyngent inż.-saperski

